



Свеска IV. и V.

Сарајево, април и мај 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Печат:
 (Васељенски патријарх)
 Број прот. 1281.

Дионисије

Божијом милошћу архијепископ константинопољски, новог Рима и патријарх васељенски.

Преосвештени митрополите босански, пречасни Екзарше цијеле Далмације, у светојме Духу љубљени брате и саслужитељу Наше смјерности, господине Георгије, нека мир и благодат Божија буде с Вашим преосвештенством.

На захтјев вашег Преосвештенства, радо пристајемо да овом нашом братском Патријаршеском посланицом потврдимо: да је у Сарајеву прошле године 1890. под надзором Преосвештених Митрополита: Босанског, Херцеговачког и Зворничког, штампом издани славенски превод светог Еванђеља на употребу православних цркава по Босни и Херцеговини, тачно прегледаи од Наше свете Матере Велике Христове цркве, и пронађен будући сугласним са оним у Петрограду, редигованим (приређеним) по Правитељствујушћем свјатјешем Синоду православне цркве свију Руса изданим 1847. године славенским преводом, и да је у потпуном сугласију са примљеним од свеопште православне цркве, светим и аутентичним оригиналом Светога

Писма. Зато и благословисмо то богоугодно дјело издавања светих црквених књига, кроз које се богодана и спасителна благодат наше непорочне православне вјере усељава у душе побожних Хришћана. По овом приликом сматрамо за сходно придодати да, пошто се примјетило да се парентетичне мисли изворног текста светог Еванђеља, и к тому од преводиоца ради разјашњења славенскога израза додате, умећу у једне те исте дијакритичке знакове (пунтерпункције), у парентезе (...), — то свраћамо овом пригодом пажњу вашег Преосвештенства као и остале споменуте Наше у Христу браће, да се у предстојећем издању књиге Апостол, за коју сте овамо пријавили, или у евентуалном новом издању светог Еванђеља, и то оне

прве (мисли) међу у ове парентезе (...), а оне друге (мисли) међу кваке [...], ради тачне разлике као што је и у споменутом издању Петроградском.

Божија пак благодат и бескрајна милост нека је с вама.

9. марта 1891.

† Константинопољски у Христу брат, с. р.

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера**, по смислу светога писма?

III. Два предмета Христове вјере, који спасавају. Први: одрицање свијеста.

Ми смо напријед претресли услове за примање *спасоносне* вјере; но она ће нас спасти и привести к светости, на пошљетку, не толико самом својом појавом, него скупа са предметом, у који треба хришћанин да вјерује. У чем се дакле састоји општи садржај вјере, која спасава?

Свештене књиге говоре, да треба вјеровати у Исуса Христа као Сина Божијега; но веома ће се преварити и варасе, који мисли, да се просто овдје разумева сагласност нашега ума с том истином. Ево што говори о такој вјери св. ап. Јаков: *ти вјерујеш да је један Бог, добро чиниш и ђаволи вјерују и дршћу.*¹⁾ Може бити, да ће на то казати, да апостол не говори једнако о сличној бесплодној вјери из разума у Исуса Христа, која по мишљењу отпадника не може да буде само смишљена, но треба да размекна срце оног, који вјерује, и да га покрене на љубав и добра дјела? Такима ћемо споменути другу изреку, из које се јасно види, да само тврдо и живо увјерење о сили христовој, не може дати човјеку спасење, јер под спасавајућом вјером у Исуса Христа ваља разумијевати

нешто друго. Ево те изреке: *Многи ће рећи мени у овај дан: Господи, Господи! мијесмо ли у име твоје пророковали, и твојијем именом ђаволе изгонили, и твојијем именом чудеса многа створили? И тада ћу им казати: никад вас нијесам знао, идите од мене који чините безаконја.*²⁾ Тако ће се преварити сви, који се мисли спасти јединијем увјерењем о божанству Исуса Христа и лажно се позивају на апостола Павла, који је на против јасно казао: *И ако имам сва знања и сву вјеру да и горе премјештам а љубави немам, ништа сам.*³⁾ Да се опет запитамо: каква својства треба да има та вјера у Исуса Христа, која је по ријечима овога апостола и апостола Јована, довољна за спасење? Или треба ли да вјерујемо у каквог другог Христа? Не треба; него вјера у Христа постаје *спасоносно* кад се, долазећи ушљед жеље наше добре савјести, односи не само на личност Исуса Христа, него на цео унутрашњи садржај свој, на онај особити живот, који је показао Христос на земљи собом самијем.

Апостол Јован јасно говори, да је баш тај живот, који је Христос показао, прави предмет јеванђеоске вјере: *у њем бјеше живот, и живот бјеше видјело људима.*⁴⁾ *Живот се јави, и видјесмо и свједочимо, и*

²⁾ Мат. 7: 22—24.

³⁾ 1. Кор. 13: 2.

⁴⁾ Јов. 1: 4.

¹⁾ Јак. 2: 19.

јављало вам живот вјечни, који бјеше у
 Оца¹⁾ јави се нама.¹⁾ Ето сад тек знамо
 да се спасоносна вјера у Христа тек онда
 показује, кад се односи не толико на спо-
 љашња својства Његове личности, него
 на живот, који је Он на себи открио. Ка-
 кав је то живот? Живот, који се састоји
 из два начела, и оба треба усвојити вје-
 ром, да се достигне спасење. Прво начело
 тога живота лежи у томе, да се чувамо
 рђава свијета и појмова, који су противни
 јеванђељу, да осуђујемо свијет, који је огре-
 зао у злу, као што га је осудио Дух свети:
 за гријех, за правду и за суд.²⁾ Што то
 значи? Значи, да је свијет проникнут са-
 мољубљем, гордошћу и осветом; а љубав,
 смиреност и опроштење познато је само
 синовима царства Божјега, које ће за то
 свијет свагда и мрзити по ријечима св.
 писма, као што је Каин мрзио Авеља и
 убио га. А зашто га је убио? За то, што
 су његова дјела била зла, а дјела брата
 његова Авеља добра.³⁾ Ми ћемо одмах уви-
 дјети, да се спасоносна вјера у Христа
 састоји прије свега у томе, да се, не гле-
 дајући на ненавист и смрт, која тијелу
 грози, ипак не повјеровамо сили свијета,
 него да је држимо за превару, обману.
 Ево што говори откривење. Прије свега
 оно доводи вјеру у Христа у најтјешњу
 свезу са одбацивањем свјетскихјех предра-
 суда. „Браћо моја, говори апостол Јаков,
 вјерујете у Исуса Христа, нашега Господа
 славе, не гледајући на лица.“⁴⁾ Тако и св.
 ап. Павао казује, да није могуће добити
 спасење од Бога, ако не престанемо владати
 се према овоме вијеку,⁵⁾ и ако се не буде
 хвалио Аврам, што је више вјеровао Богу,
 него свјетском елементу; што је вјеровао,

да ће бити отац многијем народима.⁶⁾ Није
 могуће другчије одржати вјеру у Исуса
 Христа, него кад се одбаце свјетски пој-
 мови: *ми приповиједамо Христа распешога,
 за Јевреје саблазан, а за Грке безумље.*⁷⁾
 Ево зашто спасава догмат васкрснућа;
 што ми у њему признајемо оно, што је
 онима саблазан или безумље, т. ј. *вјечни
 и исти исти живот*, као што каже св. писмо:
*ако признајеш усима својима, да је Исус
 Господ, и вјерујеш у срцу својему, да га Бог
 подиже из мртвих, бићеш спасен.*⁸⁾ За то
 баш и спасава ова вјера, што она побје-
 љује трошни свијет. *Ко је, који свијет по-
 бјеђује, осим онога, који вјерује, да је Исус
 Син Божји?*⁹⁾ На против, ко нема побједе
 над злим свијетом, у вјери Христовој, тај
 са свијетом и умире; а ко је са злим сви-
 јетом, тај није са Христом, тај пребива у
 смрти. То је јасно показао Господ овијем
 ријечима непријатељима својијем: *Ви сте
 од овога свијета, Ја нијесам од овога свијета;
 казах вам, да ће те помријети у гријесима
 својијем.*¹⁰⁾ Тако се вјера у Христа спаја са
 невјеријем у свијет, а по томе и с' руше-
 њем ненависти у свијету, у коме се ис-
 питује вјера Христова, као злато у ватри,
 што каже апостол Петар.¹¹⁾

Кад улази у вјеру Христову посто-
 јано одрицање свијета, онда је појмљиво,
 да Хришћанин, па и не сумњао у божан-
 ство Исуса Христа, све досле не може
 казати, да у њега вјерује, докле не отисне
 од себе свјетске обмане. Ево зашто апо-
 стол Павао у другој посланици Коринџа-
 нима,¹²⁾ који на пошљетку пијесу сумњали
 у личноет Христову, говори, да *сами себе
 окушају, јесу ли у вјери*; па и Колошанима

¹⁾ 1. Јов. 1: 2.

²⁾ Јов. 16: 8.

³⁾ 1. Јов. 3: 12.

⁴⁾ Јак. 2: 1—10.

⁵⁾ Римљ. 12: 2.

⁶⁾ Римљ. 4: 18.

⁷⁾ 1. Кор. 1: 23.

⁸⁾ Римљ. 10: 9; исп. Колош. 2: 12.

⁹⁾ 1. Јов. 5: 5.

¹⁰⁾ Јов. 8: 23.

¹¹⁾ 1. Петр. 1: 7.

¹²⁾ 2. Кор. 13: 5.

је ставио услов у том смислу: *ако само останеште у вјери ушмељени и шврди.*¹⁾ Не само, да не може вјеровати хришћанин грјешноме свијету, већ се не слаже ни са појмом о правој вјери, кад малакше његов дух од страха смртнога. *Гдје је вјера ваша?*²⁾ питао је Господ ученике, кад су се препали били од морске буре. Најпошље и овај низ примјера спасоносне вјере у староме завјету, који је наведен у 11. глави посланице Јеврејима, није управо ништа друго, до примјер презира рђавог свијета и руководство по гласу савјести, као што је и речено: *вјером царства побједише, правду створише, затворише уста лавовима.*³⁾

¹⁾ Колош. 1: 23.

²⁾ Јевр. 11: 33.

³⁾ Исп. Јевр. 11: 1.

И тако погледај хришћанине, је ли твоја вјера у Христа смијешана са вјером у силу свијета и с надом у њу? Ако имаш у себи и најмање мјестанце жеља за уживањем свијета, то знај, да код тебе нема спасоносне вјере у Христа, вјере, без које није могуће угодити Богу; јер у томе се састоји угађање Богу вјером ако, се не руководиш грјешним жељама свијета, него кад си увјерен о невидљивом, и кад на оно што очекујеш, јачим расположајем и покретом духа гледаш, као да се је већ испунило, по ријечима Господњим: *блажени су који не виде, а вјерују.*⁴⁾

⁴⁾ Јов. 20: 29.

(Наставиће се.)

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

II. дио.

Девето писмо.

Прво мјесто, коме је дужан долазити свештеник, мјесто његовог служења јест: храм Божји; око храма морају бити скупљене све његове бриге и старања. Он је дужан да се брине о реду и чистоћи његовој. То треба да буде прва и најсветија његова дужност. Да би сви, који служе у храму и који га посјећују, долазили и стајали у њему са поштовањем и побожношћу, свештеник је дужан њима предводити примјером. Он представља собом оног, који је посвећен Богу на службу, а за то је дужан да се покаже такав, да у истини буде примјер правога хришћанског живота и владања. Улазећи у храм дужан је поклонити се пред вратима храма и ту отрести са обуће прах, блато ил' енијег. При улазу у храм треба да се

помоли Богу пред иконостасом и да поклоном поздрави присутне. Не треба приходу кроз храм лупати и брзати ни зачим а ни разговарати се с ким. Кад уђе у олтар треба да приступи Боњијем престолу, да се пред њим са страхом скромно и побожно поклони, па да га онда цјелује. То треба да уради свештеник па ма не било никог у храму, а не само онда кад има кога, који ће видети његову побожност; пошље тог нек поздрави оне, који су у олтару. Треба се побринути о том, да сваки, који служи, буде на свом мјесту кад свештеник уђе у олтар. Тако у ђаконику са хаљинама (потребним за служење) на рукама треба да је спреман, да прими од њега благослов за облачење; црквени послужитељ такођер нек је у ђа-

конику односно близу ормана са хаљинама, које су свештенику тог дана потребне при служењу. Народ нек стоји мирно очекујући почетак свете службе. Сад је неумјестан сваки разговор; ако и примјети свештеник какву погрјешку, то треба само у кратко да је поправи, а никако да виче и да на сав глас говори у цркви, јер је то неприлично и недостојно светог храма. Старај се свршавати богослужење проникнут хришћанско-побожним осјећајима без брзања, хитње. Узгласе изговарај чистим природним гласом без запињања а не брзајући, како би свака ријеч била разумљива онијем, који присуствују светој служби. Сва покретања за то вријеме треба да су скромна и умјерена, да се види како у сваком покрету приступаш Господу „*строгољъ и трпегољъ.*“ Поучи и оне, који служе с тобом, како би се и они знали владати при служењу; ђакон да прошења и еванђеља чита једнаким гласом, без викања и уздизања а са мирним, скромним лицем; пјевачи за пјевницама нек пјевају тихо и складно, њихови гласови да су сложени и у једној висини, а свака ријеч коју испјевају, нек је разумљиво и разговјетно испјевана. — Ако свештеник примјети какав неред, то је дужан тихо и лијепо опоменути дотичног на ред и пристојност, која приличи у цркви; ако ли то не помогне, нека без вике, полако замоли нарушитеља мира и реда да се удали из храма. Распоред који буде требао на неки празник, треба да покаже послужитељима како би они на вријеме могли спремити све, што је за тај дан потребно, јер само таквим начином може свештеник предупредити да се за вријеме службе не догађају нереди; тијем ће учинити, па ће на служби бити све спремно и готово, а неће свештеник очекивати ни на што. Дакле свештеник свим силама треба да се по-

стара, да у цркви не буде нереди ни у ком погледу, јер он је на то позван а нико други, и сва кривица, која би могла отуд произићи, пада на њ, јер се он сматра домаћином и управитељем дотичног храма. За то је он дужан подучавати и своје парохијане, како ће приступити свештенику кад од њега примају свето причешће, антидор (нафору), зелене гранчице, помазивањем јелејом и благослов; да им покаже како треба да приступају светим иконама, еванђељу и крсту. То иде врло лако. Најприје им треба казати, да пореду приступају дотичном мјесту и то с једне стране — а да одлазе на другу, а за то би требало да стоји по један близу њих, који ће их на то упућивати и пут им показивати.

Молитва богатог и сиромашног, силног и нејаког је једнака и равна пред Богом, а за то и свештеник не смије при извјесним церемонијама у ма ком богослужењу указивати да уважава богатог а презире сиромаша, јер би то био велики грјех; свештеник се мора једнако понашати према сиротињи као и према богатим; он мора предусретати сваког без обзира на његово стање и положај у свијету са онаквом љубављу и поштовањем, каква и доликује њему. Ако ко указује богатоме већу почасти, то тијем показује да уважава његово имање и да то чини само за то, што је он богат, а то је већ служење идолу — новцу. Треба поучити парохијане да на вријеме јављају свом свештенику, ако им је он за што потребан, како би се он могао спремити и њима доћи на вријеме. Богослужења треба да почињу у једно вријеме, да би се и парохијани знали према томе равнати и да би знали, кад ће на вријеме доћи у цркву, па макар црквеног звона и не могли чути. Сваког дана мијењати вријеме почињања

којег богослужења а без важних узрока јесте врло непаметно и непрактично. Вријеме, кад треба да почиње богослужење, мора бити сагласно црквеном уставу, али да је удешено и прама животу, и околностима парохијана.

Да би се могао одржавати потребни ред, дужан је свештеник свима црквеним послужитељима показати њихове дужности. Закон нек се брине хаљинама, које су свештеним лицима потребне при богослужењу. Самом свештенику спада у дио, да се стара о престолу и жртвенику, о светим сасудима, еванђељу и крсту и о њиховој чистоћи. Послужитељи нек се старају о библиотеци и о том, да су на пјевници све књиге, које су потребне дотичног дана, они се морају брунути и о чистоћи икона и цијелог храма. Они треба и да звоне, кад томе буде вријеме и кад припреме све, што је потребно: да донесу у олтар свијећа, да спреме кандила, донесу чисте воде и ђумура, којим ће одржавати за

вријеме богослужења ватру, да се не погаси. Њихова је дужност да ђакону односно свештенику донесу и даду просфору и вино, а не сви да то сами траже и ишту. Као год што се брину о чистоћи цркве, тако се исто морају брунути и о чистоћи црквеног дворишта или авлије. Уз те дужности нек се сјете послужитељи и да притварају врата (двери), која воде у олтар, јер не доликује, да она стоје широм отворена.

Да све то буде у реду, да сваки са своје стране буде савјесно испуњавао своје дужности према светом храму и његовим стварима, дужан се сам свештеник строго држати свију ових правила, те својим понашањем и радом давати сваком примјер, дужан је сам тачно знати црквени устав и по њему се управљати. Тако ће свештеник руководити оне, који треба да буду руковођени, биће у истини учитељ повјереног му народа.

(Наставиће се.)

Проповијед на Васкрс.

Православни Христјани!

Спаситељ свијета Господ наш Исус Христос проводио је дане Свога земаљског живота управо до тридесете године у граду Назарету у миру и великој тишини, испуњавајући се ванредном премудрошћу и благодаћу Божијом. Са тридесетом пак годином живота му почиње и јавни но обилати рад Његов: проповједање свете јеванђелске науке Његове, коју је увијек претсказивањем и чудесима потврђивао. У тридесетој години ступа Он, да изврши велико дјело искупљења рода људскога од гријеха, за рад чега Га је и послао на земљу небесни Отац Његов.

Дјела Његова како односно проповједања јеванђелске науке тако и односно претсказивања и чудотворства јединствена су и тако су силна, да кад би их ређети почео, вели св. Еванђелист Јован: „ни глаголѣхъ килѣ лирѣхъ клѣтити пишѣмѣхъ кнѣгѣ.“

Бацимо дакле, православна браћо, достојан поглед на главнија дјела Његова!

Прво, ево у чему се састајала наука Његова: Он је учио, да је Он од Бога Оца на земљу послани прави Син Божији, да је он с Богом Оцем једно, да је узео на себе тјело човјечије стога, да смрћу Својом загладити може гријех рода људскога, те тиме да удовољи вјечној правди Божијој. Учио је људе, да Бога као створитеља васионе врх свега љубити ваља, а ближње, под којима разумјева све људе, као сама себе; учио је надаље, да је душа човјекова бесмртна, и најпосље, да се човјек спасава и вјечно блаженство добија услед истините вјере у Бога и драговољнога слушања и испуњавања заповједи Његових.

За примјер Његовог правог пророчког или претеказивачког дара навешћу Његове сопствене ријечи: „Се кохранимъ ко Иудѣимѣхъ, и инѣ чловѣчн-

кѣи, преданъ кдѣтъ архіершѣи и книжничѣи и ѿбдѣтъ
ѣго на смртъ, и преддѣтъ его изыкшѣи, и порѣжѣтъ
еиѣ и узакѣтъ его, и ѿплѣжѣтъ его и укѣтъ ѣго, и къ
третѣи днѣ кожрѣтъ“, којима је с једне стране
своје страшно страдање и горку смрт на крсту,
а с друге своје славно васкресење прорекѣо. Прет-
сказао је Он, да ће се по васкресењу свом ваз-
нијети на небо, а оданде да ће св. Духа утјешитеља
на апостоле ниспослати, који ће их озарити и
охрабрити на проповједање и распростирање спа-
соносне науке Његове; претсказао је да ће се
још једном у свој слави својој појавити на земљи
и да ће тада Он као вјечни судија судити цијелом
роду човјечијем, те да ће тада праведнике за добра
им дјела њихова уселити у вјечне обитељи Оца
свог небесног, а грјешнике за нечастива им дјела
у огањ вјечни, који је приуготовљен ђаволу и
његовим посљедоватељима.

И ако сам тврдо увјерен, да стрпљење ваше
не би морно, кад би вам и сва она чудеса, која
Исусе Христос учини, набрајати стао, мислим, да
је доста кад вам речем, да је Он само својом
једном ријечју утишавао буру, лијечио разне бо-
леси, претварао воду у вино итд. па да вас увје-
рим, да је Он заиста био необична појава! А кад
нам св. Писмо јасно приповиједа, да је Он и саме
мртве васкрсавао, да је наиме друга свога Лазара
из гроба подигао, па да је силом Свога Божан-
ства и Сам, пошто је три дана у гробу лежао,
из мртвих воскресео; — тада ништа не сумња-
јући се тврдо смо вјеровати дужни, да је Он
заиста и прави Бог, те по томе велим, да би нај-
већа глупост и незнање од онога било, који би
данас све то порицати усудио се.

Због Његове истините и Божанствене про-
повједи — пуње чисте и узвишене науке, због
Његових вјеродостојних претсказивања и због
Његових великих, дивних и несумњивих чудеса
која је кадар чинити само онај, који као човјек
није уједно престао и Богом бити, због свега
тога дакле и мрзиле су Га свештеничке старјешине
и книжевници јудејски, те из бојазни, да ће им
Он потамнити њихову свјетску славу, почеше се
озбиљно спремати, да га са лица земље ма којим
начином чим прије збришу. Јуда Искаријотски,

невјерни ученик Христов, тај велики среброљубац
и себичњак, предаје им Га; старјешине и разу-
даца свјетина бије га, руга му се, плује на Ње-
гово пречисто лице, осуђује Га на смрт, те Он
на крсту у највећим мукама предаје Дух свој
Оцу свом небесном, полаже се гроб, силази у ад,
изводи душе рода људског из њега, и кад се
указа трећи дан послѣје Његове смрти, устаје
славно из гроба.

Љубазни моји! У дананашњи дан васкрсао
је Господ Исусе Христос славно из гроба! Данас
ево славно успомену тога тако важнога дана,
кад је Он роду човјечијем живот вјечни даровао!
Празник данашњи као „торжитко торжиткѣ“ т. ј.
као празник над празницима, најрадоснији нам
је у цркви нашој, јер данас је Господ Исусе Хри-
стос као побједитељ смрти врата царства Свога
сваком од нас широм отворио, те нас у њега
свердно позива.

Љубазни моји! И врата срца нашега нека
су вазда отворена, да радо у себе приме јеван-
ђелеку науку данас васкрсавашег Господа! Срца
наша нека су увијек пуна вјере у Бога, и нека
са онаковом љубављу и вољом, с каквом је Хри-
стос страдао и умро за нас и за грјехе наше,
даду приступа у се Господу Исусу Христу, који
ће тада нашу грјешну и покварену унутрашњост
препородити, те ћемо тако више препорођени
чешће него досад прекорачивати праг црквени,
да слушајући св. науку Његову, примајући и за-
лажући се часним тјелом и пречистом крвљу
Његовом, васпитавајући се у строгој побожности
и богобојазливости, напајајући се топлом љубављу
према Богу и ближњима нашим тачно испунимо
вјечни закон Његов, и тако се удостојимо ући у
царство вјечно.

У то име поздрављајући Вам данашњи ве-
лики празник, позивам вас, да радосно загрљивши
један другога и опростивши међусобне уврједѣ,
поклонимо се свјетлом Христовом тридневном
васкресењу и весело запојимо: „Христосъ кожрѣ из,
мрткѣхъ, смртѣо смртѣ попракѣ, и ѿцилѣ ко грѣхѣхъ
житѣхъ дарѣкѣхъ“, Аминъ.

Чешин, 24. априла 1888.

Л. Богдановић.

Бесједа,

На девету Недјељу Лучину, изговорена 18. новембра 1890. г. од митрополита Зворничког Дионисија Илијевића, у доњо-тузланској катедрали.

Намјеран сам, дакле, данас да се мало поразговорим с' вама о смрти; о смрти, да; јер је та ствар једина што највећи страх и бригу задаје и прекида сан; али срећом онајвише оним људима, који су сасвим привржени овом прелазном свијету и осим њег и даље од њег, ништа друго не могу да виде. Јадне су им страсти замазале очи. — Дакле веома сладострасни т. ј. велики љубитељи и обожатељи тјелесног и осталог свјетског уживања морају бити ти људи, те од тога зар и постају кратковиди: да немогу ни очи своје на небо подигнути, ни свето Писмо у руке узети: да се душевном раном и духовним пићем окријепе и разаберу чудеса и силу Божију. Ослијепише им се заиста душевне очи од пустоловног свјетског блијеска, па не могу да прену и увиде вјечиту провалу, у коју их отискују бјесомучно грјешне страсти, које су њима завладале. Види се: да су већ кукавни постали налик на несташну дјецу, која, узпркос материнским умиљатим савјетима и молбама, приону бесмислено и безумно за оним, што ће их љуто ожегнути, на велику њихову несрећу! Ал' право да вам кажем; ја не могу никако да разумијем: дал' вјечити и непомирљиви противник човјечанског спасења и среће, ђаво, иде те наговара и навраћа онакове људе на зло: да би им лакше до главе дошао; или они сами трче њему у шаке? Чини ми се да велики ослободиоц и вођа израиљског народа Боговидац Пророк Мојсије, описујући Нојев потоп, није на правди Бога напоменуо и оне Божије ријечи, по којима: „човјечија је мисао још из ране младости марљиво наклонена лукавим дјелима.“ Рекао бих да није на кривом путу био ни онај, који је први рекао: „да човјек сам себи ствара и срећу и несрећу.“ Повод пак даде ми да тако говорим, Христова прича, коју је служећи данас свештеник мало прије из светог Еванђеља читао, и коју радо ћу вам да истумачим: да би сте је боље схватили и мој говор ревностије пратили. Дакле слушајте:

Кад је Спаситељ наш био на земљи, те је приликом једном поучавао своје ученике и Апостоле на отвореном пољу, ће се је био силан народ слегао: да и они чују његову божанствену поуку, један ће од народа, чији је отац умро

био, а брат није му давао ништа од очевине, замолити Спаситеља рекав: „Учитељу! реци брату моме, да подјели са мном очевину.“ А Спаситељ му одговори: да није то његов посао. Али узевши повод од грамзљивости, лакомства брата његовог, наставио је даље поучавати своје слушаоце говорећи: „Гледајте, те чувајте се од лакомства; јер нико не живи онијем што је сувише богат.“ Да би пак његове спасителне ријечи бољи утисак на слушаоце учиниле, испричао им је по свом божанственом обичају, следећу причу, која и јест предмет данашњег нашег говора и која гласи овако: „У једног богатог човјека роди земља преизобиљно, и мишљаше у себи говорећи: шта ћу чинити? немам у што сабрати своје златине и рече: ево ово ћу чинити: покварићу житнице своје и начинићу веће, и ондје ћу сабрати сва своја жита и добро своје, и казаћу души својој: душо! имаш много имање на много година, почивај, једи, пиј, весели се. А Бог њему рече: безумниче! ову ноћ узеће душу твоју од тебе, а што си приправио, чије ће бити?“ и ово рекав додао је: „Тако бива ономе, који себи тече благо, а не богати се у Бога.“

Чулисте дакле — љубезни моји — мисли и намјеру тога човјека с' једне стране, и громовиту пријетњу Божију с' друге. Човјек тај мисли само на своја добра, која га могу, по његовом мишљењу дуго издржавати, канда се је у напријед увјерио: да ће и он дуго и дуго живити; а да може часком и умријети, о том не ће да разбија своју главу; тешко му је то; не свиђа му се; шта више он и мрзи на смрт, која му ништа још скривила није; а и зна добро: да је то сасвим природна ствар: да мора т. ј. сваки, који се је родио и умријети. Али како да прегори своје имање? како ли да се одрекне овог бјелог, као што кажу, свијета и његове дражести и блјеска? Зар да презре оваку милину Божију, те да се — још и без икаквог противурјечија — преда мрском крвнику, коме је име смрт, да га скрха у мрачну земљу на част првима? О то је заиста грзно! Такоје морао мислити о тој ствари тај човјек. Привржен је посве и одан био овом сујетном, прелазном, непостојаном и варљивом свијету те није могао на онај други вјечити и блажени

ни да помисли. Безуман је заиста био! Али ево Бога, који, као из неба па у ребра, називајући га најприје безумним, пријети му изненадном смрти, те му одједноч уништава све празне сањарије и залудна уживања! „Безумниче! вели му: ову ноћ узеће душу твоју од тебе. Јао! шта сад да се ради? нема се шта, нит' му дају рока да начини нове житнице, те да му љетина непропадне, нити пак има времена, да завјешта по вољи своје имање; почели су већ да му ваде душу из тијела и носити је у пако, ђаволи, којима га је предао Бог веома праведно, јер није никад ни помишљао на смрт и на Бога; а из љубави према свјетским ништавостима изгубио је и душу. „По заслуги и награда“ вели пословица наша.

Мора се признати додуше: да је смрт страховита појава; и ма да се унапријед зна добро: да ће нас она кадли тадли посјетити свакако, ипак језа човјека вата кад се сјети на смрт. И сам Спаситељ наш по човјечијој својој природи ожалостио се је, када је близу смрти био; јер рече: „Жалосна је душа моја до смрти“; и молио је Оца свога небесног: да не испије горку чашу смрти: „Оче мој, ако је могуће да ме мимође чаша“! (Мат. 26, 38, 39); толику је пак муку осјетио у оном часу: „да зној његов бијаше као капље крви, које капљаху на земљу“ (Лук. 22, 44.) Па ипак правовјерни човјек, који на пут грјешних не стоји, и у кога, због његове правичности, поштења и побожности, вазда је савјест чиста, мирном душом предусрета смрт, кад му дође, пошто се најприје исповједи искрено, опрости са свима својима и познаницима, и причести, па помолити се Богу из свег срца и рекао: „Господе, у руке твоје предајем дух мој,“ заспи као јање и тим је ствар готова; он је већ и неосјетљиво мртав; те за овако умируће људе и вели свето Писмо: „смрт је човјеку покој.“ Али није тако са оним другим људима, које смо упочетку нашег говора напоменули као приврженике и обожатеље свега оног, што се на овом свјету зове грјехом и неваљалштином. Онакови не ће ни да чују ријеч: „смрт.“ И ако који од њих случајно пође којим непознатим путем, па наиђе на гробље, враћа се натраг, само да не види крестове и остале знаке, који подејећају човјека да се ту сахрањивају мртваци! Свакога, који поведе ријеч о смрти или о гробљу, ако је он мањи од них у реду, псују га и грде и тјерају да прекине говор; а ако је старији од њих и већи, они онда устају и

одилазе: да не чују до краја оно, што им квари вољу за свјетским уживањем. Онакови, велим, бјеже и од цркве, јер их и она потејећа на Бога и на душу, на смрт, на рај и на пакао, и изобличава их за неваљалштину њихову. И само пожекад они улазе у њу т. ј. у цркву, и то опет не у вријеме свете литургије, Боже сачувај! — него послје литургије и то само онда: кад ће се обавити крштење или вјенчање кога од пријатеља њихових, коме морају по захтјеву њихових интереса или такозване етикеције, бити кумови, или дјевери, или домаћини или сватови. Па и поред оваког лудог отимања од смрти, ипак умиру и ови; само не онако мирно, побожно и савјесно, као што они први, које смо мало прије укратко описали. Страхота је видити како се муче и пате и шта ли још не раде ти несретници кад стану умирати — не знам: је ли се који од вас десио који пут код овако жалосног призора? И при највећој слабости од дуготрајне тешке болести, виче и деру се кад већ осјете: да им је конач приспјео и преврћу се у самртној својој постељи сад на ову сад на ону страну и најпослије скоче те из собе у кућу у најгрознијим мукама, канда их тамо не може наћи смрт! И ко може описати тачно и подробно ту њихову ужасну муку, коју јадници, отимајући се од смрти, муче, док најпослије не раставе с' душом. За оваке и рече пјеснопјевац, Цар и Пророк Давид: „да је смрт грјешника грозна.“ Тако Бог казни непокајане грјешнике и у овом и у оном свијету. Нека, дакле, чују сви они, који заборављају посве на Бога, који је Господар живота и смрти, и који не мислећи никако на смрт, одају се кроз цио живот грјеху, па у том и сналази их најгрознија и најужаснија смрт! И немојте ми рећи — љубезни моји — да нема тога човјека, који би могао помислити, да се може отети од смрти, па ма он и највећи безбожник био; јер се и ја потпуно слажем с' вама у том. Велика погрјешка грјешника заиста не састоји се у том, већ у овом: што они оснивајући се погрјешно на неизвјестност самртног часа, и на неке изванредне примјере, не само младих, шта више и старих у годинама болесника, који су се од веома тешке болести попридигли и даље живили, и то баш онда, када су њихови лијечници претсказивали: да ће морати умријети; на те дакле двије тачке оснивајући се грјешници мисле: да је још далеко од њих смрт, те

им се чини: да имају још много и много времена: да се сити науживају свакојаког уживања.

Па знате ли како они сами себе варају и то веома ласкаво у том рачуну? Ево да видите: они, који су млади, рачунају на старост — канда их је онај, који располаже животом и смрћу увејрио унапријед: да ћеду дочекати старост — те нибригеша о том: да немилосердна т. ј. смрт по највише млађане жртве тражи, те се тако безбрижно и весело одају свакојаком гријеху, баш до саме неочекиване смрти! Они пак, који су већ доживили старост од 60 година, мјесто да се прођу гријеха, покају и опријатеље се са разгњевљеним Богом, они напротив рачунају на даљи живот до 80. г. и до 90. година. Па да се бар ограниче на ту тачку човјечијег живота, ипак би то нешто паметно од њих било. Али на жалост они тјерају и даље; јер износе из разних књига и новина примјере људи, који су стотину и више година живили, те у тим слатким и милим по њих сањаријама постају много гори, окорјели већ у свом раскошном животу, шта више и ако подлегну каквој опасној болести, никако и не помишљају да могу од ње и умријети, већ као за сигурно држе: да ће опет оздравити; и све дотле тог кривог и фаличног правца држе се они, док најпосле већ не увиде и сами: да им нема даље ни педље једне. Па зар ви мислите: да онакови кад већ увиде да ће умријети, кају се у оном бар тренутку, што би им и то нешто души користило пред Богом? Ријетки су — љубезни моји — они грјешници, који тако чине.

Већином они, ма да виде смрт пред својим очима, ипак више воле мислити: да ће их она и овај пут морати мимоићи, те да се опет попридигну и наставе свој неуредни живот, него ли да по-

мисле на Бога и на душу; те одтуда и настаје она велика њихова мука и очајничка борба противу смрти, која их напошљетку и савлада и свали им душу у пакао за сјет свима онима, који су подобни њима у животу. „Заиста је дакле, смрт грјешних људи грозна!“

Дакле, браћо, нека се нико од нас не вара онаким мислима: о неизвјестности т. ј. самртног часа и тим подобнима, као што се је варао онај лакомисленик данашње Еванђелске приче. Напротив, нека је сваки, у свако доба спреман за смрт, а то ће рећи: нека се сваки вазда држи Божијег пута и човјечијег поштења; нека се и старо и младо влада кроз цио живот као што доликује православним хришћанима т. ј. у љубави с' Богом молећи му се непрестано и у злу и у добром, похађајући уредно свету цркву и неоскврњујући свете Недеље и велике Празнике радом и то без нужде и без невоље, на што се Бог много љути. У љубави и с' људима помажући по могућству оскудне и невољне; не нападајући, неговарајући и не мрзећи на никога, па баш и кад ко што криво учини; има ко ће сваком за сваку погрјешку судити и у овом и у оном свијету. Праштајмо уврједи и учињене штете, па и самом непријатељу; јер Спаситељ наш и Бог заповједа нами: да љубимо и непријатеље своје, као што и пријатеље. Овако пак богоугодно живи, не мојмо заборављати ни по што на смрт, и будимо вазда чистим и поштенним животом и радом припремни за њу, јер не знамо у које доба она долази, као што то нам и сам Спаситељ наш препоручује у светом јеванђељу говорећи: „Будите готови; јер у који час не мислите, долази син човјечији.“

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише Монах Генадија.

Ја ако сам и казао да је концентрисан рад Милешевачких калуђера био „посљедње издиханије“ цркве босанске, њених стројника и кретјана, ја опет нисам ишао на то: да коме будем коловођа у тој још не расвјетљеној азили вјере православне. Ја не тражим акламациозно признање чи-

таочево, ал своје мњење отворено износим конфундирати.

Имајући на уму да је о овој теми научно писао покојни *Б. Петрановић*, којим се и ја доста служим, ја гледам да мој овај чланак спрам његове научне расправе буде само циклусна компилација,

те ће рестрингирати непријатељске доказе о моћи богумилској, јер ето на толико мјеста расвјетлило се: да је та разглашена јерес, *вјера православна*, само сакривена за фирму богумилства.

Онда су папске факције тражиле такве симулације од својих повјереника, ал се можда није ни помишљало да ће то дуго и дуго истину у далекој будућности залуђивати. Ал кад се зна, да су онда папе религиозним енцикликама и европским царевима и краљевима диктирале, онда су та извртања о босанској вјери разумљива, ал је неразумљиво што се и дан данас многи за љубав правде не одреку, тих преживјели принципа доминиканских.

Ми све средновјечне вјерске заблуде, па ако су те и са крстом на крст, одбијамо на строгу религиозност и фанатизам, па ма те биле ужасне и кржаве, као и пропаганда *папе Инокентије III.*, која је у почетку XIII. вјека сву Босну крвљу натопила.

Ал' како ћемо да одбранимо лажне брошуре и књижурине садањих научењака, које у ово просвећено доба на наше очи пишу и с' њима свијет заварвају?

Сви смо завирили у научне књиге *др. Крауса, Бекмана и Хернесса*, па шта нађосмо у њима? Све чиста превејана тенденција, ал само задахнута данашњим дахом; она иста лаж коју су сву прије легати документирали и теноирали, „оно исто ал мало друкчије“. Разлика је само: што су у оно доба вјеру и цркву грубом копреном завијали, а сад шареним ћилимом нешто друго затрпавају...

Кад посље овога кажемо да нам није горка пошалица оних историчара који у наивности рекоше: да је *бан Кулин* био ожењен богумилском сестром *Немањиним*, онда ће ми свако вјеровати, јер напријед већ напоменух: да ни један од српских

владалаца није био јеретик, а најмање би то допустио сестри својој, славни организатор српске краљевине, који је за српство и православље до посљедњег часа живио.

Из свега тога добијамо резултат да се највише шалабацало и мазало за то, да би се Срби у Босни ил' покатоличили ил' бар назвали пристапе католичанске цркве; ал им сви трудови осташе безуспјешни.

Одма посље *бана Кулина* бацали су златну удицу на *бана Нинослава* наговарајући га: да се одрече *шизматичке вјере православне* и босанске цркве *јеретичке*, а Нинослав угледајући се на Кулина, околишно је према католицизму и за него само морао се издавати за римокатолика.

Краљ угарски *Бела IV.* увидивши да се *бан Нинослав* само претвара да је католик, расрди се на њега те му године 1245. попријети, да ће му државу одузети, за то: што је помагао Сплешанима у рату с' Трогиром. Прави узрок тајаше. У истини дакле *Бела IV.* намјераваше на Босну за то ударити, што се није покатоличила, а не што је је Сплешанима помагала.

Сад још ако се створио раздор око српског престола као што је то често бивало, онда је слабији тражио помоћи код римских владатеља, називајући своју крвну браћу јеретцима и обећавајући да ће примити латинску вјеру. Тако је и *Вукан* одметнувши се од брата *Стевана првовјенчаног*, прогласио себе католиком код папе, а позивајући угарског краља *Лудвика* да га брани, назвао је брата *Стевана* и православним јеретиком.¹⁾

Но оваке зађевице брзо су пролазиле а одметнути синови православне цркве, опет се својој вјери повраћали коју су само форсирано напуштали, а никако је се одрицали.

¹⁾ Истор. Срп. народа.

Тако су радили Србијански, тако Зетски, па и Босански владари, само што босански бјеху најхуђе судбине, па их и дан-данае још називају католицима, па их још жигошу: да нису били карактерни, јер су штитили и јеретике у својој земљи.

До сад знамо да су ти јеретици били Срби, а онда знамо да су летописци доказали да су босански владари по вјери били синови православне цркве, а по духу политике папске, мудри политичари и заваравачи пропагандних папских стипуланција.

Тако краља *Твршка* историци називају католиком и Богумилом, а овамо опет године 1369. *папа Урбан V.* пише *Људевиту краљу* угарском да брани *Вука*, Твртковог млађег брата, јер га овај прогања што је примио вјеру римску.¹⁾

Сад се можемо сити насмијати, што католик *Твршко* прогања католика брата *Вука*, што му ваљда конкурира са својим католицизмом. Тако је учени језуита документиро.

Кад би ми простор овога листа допуштао, могао бих силесију учењачких несмислица нанизати, ал нит је овај лист за такве хуморне куриозитете, а и по теми овога чланчићн гледам да будем тактичан, па потежем само оне биљешке које нас харангвирају.

Нуз богумилску вјеру у Босни, готово једнако напредује римска, а гдје-гдје једна другу превлађује. Ми смо до сад освједочени, да је то успоредно богумилство српско православље, па ћу са неколико редака и ту моћ римске цркве и вјере сторнирати.

Још године 1191. *папа Климентије III.* слао је свога легата, некаквог *бискупа Венедикша*, да римску цркву у Босни утврди, и нове жупе успостави, јер да се

католицизам у том врту господњем, на дику курије римске, па све стране расцватио.²⁾ Тако *папа Климентије*, а тек године 1236. *папа Григорије IX.* пише ласкаво *Себиславу Кулиновићу* називајући га: јединим сљедбеником римске цркве.³⁾

Колико је римска пропаганда слабо дјеловала најбоље свједочи посланица *папе Григорија XI.* у којој се чак године 1353. жали да све војне у Босни ништа не помогоше, јер у цијелој земљи нигдје праве римокатоличке жупе нема, а земља остаде опет у гријеху прецуна шизматичким јеретицима.

Што папске војне у XIV. вијеку ништа не користиле, заслуга је силног *цара Душана*, који је силно благо на олтар православља у Босни жртвовао, и Србе који су били залутали опет на прави пут изводио. Римске жупе укидао је и предавао православним свештеницима.

Већ и сам *папа Григорије IX.* био је изгубио наду да ће икад у Босни римска црква процвјетати, јер се успостављене жупе опет православној цркви повраћале па и саме постављане владике православну вјеру примаху.

За његовог папованања а за краљевање силног *цара Душана* изневерио се један босански бискуп, јер године 1233. наложено је легату *Јакову*: да другог владика у Босни намјести, јер се пређашњи изневјерио римској цркви.⁴⁾

Што су папске факције са својим претензијама највише на Босну циљале, узрок је што је Босна имала индивидуалних одношаја са Далмацијом. Дубровчани за рад свога трговачког промета ласкали су босанским владарима и њихове обичаје усвајали. Тако се временом у Дубровнику и босанска, српска, књижевност концен-

²⁾ Braun: *Ceših-v. Slav.* 107.

³⁾ Fejer: D. 36.

⁴⁾ Fejer: Dip. III. 341.

¹⁾ Farlati IV. 61.

тристала, а још много прије глаголица прозваних Богумила преко Дубровника, бјеше у цијелу Далмацију продрла. Да је курија римска оправдано стрепила од културе босанске, посвједочила је она ријетка слава коју Дубровник у XVI. и XVII. вјеку са српским пјесништвом дочекао. Том стрепњом проникнут забрани папа још године 1059. на Спљетском сабору, глаголску књижевност у Далмацији и Хрвацкој. Али како год пропаганда није ништа у Босни учинила, тако и та интенција Спљетског поповског сабора босанску књижевност у Далмацији не сахрани, већ се на против још више распространила; та, притиснуто јаче све више искаче.

Деструктиван глас римске курије остао је ко празна тиква на сухој грани, и *папа Иннокентије IV.* поклони се формалитету на глаголицу римокатоличким фратрима и поповима после деведесет година, 1248. опет благослови, коју и данас још стари жупници и викари употребљују. Не заборавимо да је глаголица само формално допуштена, јер се никад није могла истиснути из цркава римокатоличких.

Примајући римокатолички жупници преко Дубровачких трговаца босанску књижевност и обичаје, побојала се римска курија да са тим елементима не продре и мајка њихова *црква и вјера босанска*. И онда се опет српска Босна крвљу натапала.

Тако је пролазио вијек за вјеком. Нестало *Немање и Душана*, нестало *Твршка I.* и *Лазара* и Босна све више остајаше на ивици пропасти своје, а кад године 1437. пређе Султан Дунав на Видину па преко Влашке, са кнезом влашким *Дракулом* удари на Угарску, Босна се хтједе дићи на своје римске угњетаче, ал бијаше доцкан.²⁾ Бијаше доцкан, јер и на прагу ослабљене државе, босанског *краља Томе*, утврђивао

се силан *султан Мурад II.* и краљ Тома мораде подлећи жељама папским, те да државу од Турака очува, мораде свечано у римску вјеру прећи.

Да краљу *Томи Остојићу* и краљу *Стевану Томашевићу* не бијаше *Мурада II.* и *Мехмеда* освојитеља Цариграда, никад неби римска курија у своју златну књижицу римокатолика, краља босанског забиљежила, јер се у њу записивало само онда, кад је чин већ био фактичан, а не напрасно стипулиран.

Због своје православне вјере, српски је народ у Босни од христијански пилата готово четири вијека тлачен и мучен, а због ћирилице све му светиње конфлаграције; **ал Босна остаде опет српска!**

Крвљу својом Босанци сачуваше цркву Гораждску и Милешевачку, из којих се и сад српска молитва до пријестола Свевишњег диже!

Још ћу једну нотицу из фратарског летописа извадити, која је тако цинички харангвирата да већ у хумор прелази, са својом конфузијом.

Ко је само ма једанпут прочитао босанску историју, тај зна да Лијевно под Босну потпаде тек око половине XIV. вијека. До године 1183. бројало се као независна римска жупа, насељена којекаквим странцима и војницима, а те године на Спљетском сабору присвојила га је спљетска бискупија.

Учени *Фарлаши* документирајући in abstracto: да је у Босни одма после раздјељења римске и Цариградске цркве, утврђена вјера латинска, па у обрану томе навађа Хљеванску жупу и још године 893. Хрватског босанског бана који је у Лијевну столовао, а називао се *Zellivero inprano cleonie, Vanus Bosnae*, што му ја ово друго укидам.

²⁾ Мијатовић: Бурађ Бранковић. 240.

Ето колико се год папским интенцијама босанска црква богумилском комплицирала, толико исто пропагандни неуспјеси себичним мистизмом увијали. У данашњим околностима босанска се историја мора са правдом посестрити, па све фратарске и католичке националне теденције од себе одбијати.

Кад би ми простор ове конпилације дозволио, могао бих још доста оваких тенденциозних notiца у њу компилirati, но ја мислим да сам и са овим до сад, доста јасно доказао, како се истина извртала и шта је узрок да се тако лагало.

Сад ћу опет да пређем на Богумиле, ал на оне праве јеретике, да видимо колико их је и какви су били.

Још у почетку овога чланчића казао сам да их је било у Босни, па сам тражио и разбирао да дознам гдје су се утопили и како их је нестало, кад нам од њих не остаде никаква спомена, до једине сачуване рукописне књиге у Болоњској библиотеци, коју је први изнио хрватски књижевник *И. Кукуљевић*. Књигу је ту спомињао у својој научној расправи о Богумилима, и књижевник *Петрановић*. На њој је забележено: *снѣ се кнѣге написаше сѣтъ роцкы хвала крѣтънѣнина 1404.*

Нисам могао да добијем Кукуљевићево „*Izviěšće o putovanju*“ па не знам је ли он о тој књизи *Богумила Хвала* што писао, ал' *Петрановић* није ништа осим што ју је навео. Ја ћу се на њу са неколико ријечи осврнути, кад будем говорио о судбини босанских Богумила. Сад молим читаоца да не заборави: да и ти сачувани „уломци из новог завјета“ које је преписао *Хвал крѣсијанин*, пису нађени у Херцег-Босни.

Прије него што ћу о правим Богумилима неколико ријечи казати, ја опет понављам: да од бана *Кулина* па до *Херцѣга*

Штевана ни један владоац па ни велможа босански, није био јеретик да бјега од часног крѣта, тих крѣвавих мука Спаситељевих.

За Кулиново православље лијепо је доказао учени *Б. Петрановић*, навевши у својој расправи баново писмо Дубровачкој републици од 29. августа 1189. у ком се спомиње *зсѣченіе главѣ ісѣвана крѣтънѣла*, и по *презвишѣру Козми* споменуо је да Богумили: *іюаня же предтѣчѣю и зарю великаго солнца безчѣствѣютъ антихрѣстова предтѣчѣю наричающе*, а за *Херцѣга Штевана Косачу* још боље и темељније доказао је неки (*Зјело*) у „Босанској Вили“¹⁾ За остале владаре и великаше свједоче опет њихова сопствена писма која су нам изнијели *Пуцић* и *Миклошић*, која сам и ја на мјестима спомињао.

Да ми ко не пребаци, да је Кулиново писмо, које спомињем читаву годину прије писано, него што се Богумили у Босни спомињу, јер њих спомињу први пут 1190. године, ја морам и на то још једном поновити: да је већ прије *Кулина* на чврстом темељу постојала црква босанска и *вѣра босанска*, којој је још око 1150. године, за вријеме бана *Борића* био наставник и *свѣршитѣљ господинъ дѣд линьованъ*, а само због тих назива објеђена је, од *Кулина* па до *Херцѣга*, православна црква да је богумилска.

Како су ти богумилски називи још прије њих у Босву допрли и како су се брзо провинцијалисали, те као националне народ присвојио тешко је доказати, ал ја ћу опет коју, моју, да кажем па ма та у вјетар отишла.

Као Србин почећу са српском најстаријом историјом, из које смо до сад највише о себи дознали; почећу са народним традицијама из којих и невјерни Тома

¹⁾ IV. Бр. 10—11.

Ето колико се год папаче много се јављивим примјером јамна босанска црква божјом слабију вјери, својим пуцирала, то сви сумњају у истине хришћанске вјере. Овијех поступака догађа се врло много. По овијем људима праведно говори св. писмо: „Који саблазни једнога од овијех малијех, који вјерују у мене, боље би му било да му се објеси камен воденични о његовом врату и да потоне у дубину мореку. (Мат. гл. 18 ст. 6.) — Бранећи свој поступак и своје мишљење правдају се тијем, кад веле: „зашто данас нема чудеса, која су се јављала у прва времена?“ Али како може наука, коју нам Спаситељ и Господ наш Исус Христос даде и коју протумачише св. оци на васиенским и помјесним саборима — подлезати сумњи. Истина је, да се и чудесима ширила наука Христова по свијету и да су се многи помоћу чудеса обраћали у хришћанство; даље да су чудеса служила и служе за необориме доказе о истинитости праве вјере; али ни онда се нијесу чудеса јављала сваки пут и на сваком мјесту, или на жељу и захтијевање појединих људи, као што би то данас хтјели, да виде, па да вјерују! Сушност религије није таква, да се може очигледно посматрати, као какав стварни предмет. — Али не може се опет рећи, да се и у данашње вријеме чудеса не јављају. Она бивају и данас онђе, гђе промисао божији нађе за сходно. Ако их једни не виде ил' не чују, то не пледи, да их нико не види и не чује. Једно од највећих чудеса јесте само трајање вјере хришћанске, која кроз толике вијекове одржа се чиста и неповријеђена. Најужаснија гоњења и туче, које сналазише пошљедовзоде хришћанске цркве, не могоше зауставити ширење хришћанства, не могоше затворити уста и ишчупати вјеру из уста истинитим исповједницима хришћанске вјере. О чудеса, која заиста свједоче у прилог истините вјере хришћанске. Може ли овђе бити сумње и има ли јој мјеста?

Узроци сумњању врло су различни. Ставање о тијелу — видљивој природи човјека — преузело је маха и у самом хришћанству. Непобитна је истина, да се човјек мора с особитим настојавањем старати и за земаљске потребе своје: за јело, за пиће, одијело и стан, али ипак главније су потребе духовне, као што је и душа главнија од тијела, а тијело од одијела итд. Многи се стара само о свом тијелу, — здрављу, животу,

имању, части, о својим земаљским угодностима; онда о томе, како ће раскошније провести овај земаљски живот, а о бесмртној души својој, као о главнијем дијелу бића човјечијег, не старају се. Отуда и посташе многе тјелесне страсти и остали велики гријехови, гђе су људи „загњурени уробство плоти“. Проучавајући природу човјечију и њена својства, највећа се пажња обраћа видљивој природи човјека. Изналазе се закони, узроци и силе, којима је природа човјечија подложена, како се развија, траје и на пошљетку како је нестаје. О главној циљеви живота на овоме свијету различно и сами мисле; неки веле да је човјек створен само за себе, неки — за друге, неки пак веле, да само ужива, и још разни други правци. О главној — духовној природи човјека мало се старају. Живот духовно — религиозни они и не познају, или врло мало. За то су у данашњем времену многи научени и образовани људи веома слаби хришћани. Оно мало и лабаво знање, које се у школи добија, није кадро одупријети се грдним препрекама, на које човјек у току хришћанског живота наилази. Но рецимо и да познају живот религиозни, али каква им је корист од тога знања, кад не живе тијем животом. О њима св. писмо овако вели: „*и како ника мѡжѡ кѡзблннѡи, и такѡ кѡноградѡ чѡлокѡкѡ кѡдѡдѡннѡи. Ицѡ штѡкѡкиши еѡ, шѡдѡтѡкѡтѡ и тѡракѡ порѡтѡтѡ кѡнѡ, и кѡдѡтѡ штѡкѡкѡнѡ, оѡрады жѡ кѡлиннѡмѡ еѡшѡ рѡкопѡютѡа* (Прит. гл. 24. ст 30—31.)

Сваки човјек, који хоће да се увјери о правнијем истинама, које нам божанствено откровење даје, нека живи по духу те науке, па ће с' тијем отклонити све, па и најмање сумње. Св. вјера Христова садржи у себи сва она средства, која су нужна за људско спасење, само човјек треба да прими ту науку к' срцу, а њене заповиједи да испуњава. Такав живот, вјера и таково дјелање садрже врло јаке побуде и за вјечно спасење. — Данас многи раде само оно, и само у оно вјерују, о чему се могу очигледно увјерити, или што сами произвести могу, а све остало одбацују и невјерују. Но да они сами живе у духу хришћанске науке, такође би се увјерили и тијем се ослободили од свијех сумња, у којима се налазе. — Од куда би они знали, какав уплив има хришћанско богослужење на живот и дјелање човјека, кад они и не познају то богослужење; па ни то, каква је корист од тог богослужења по душу човјека. Не знају, да је душа божан-

може по-што-год одабрати, па из појезије и сујевјерија историчан факт прекалити.

Та у тој живој књижници народној још се по какав аргуменат очувао, као

што се у ~~још од Ку~~ ^и ~~многојем народима.~~⁶⁾ Није доба „још од Ку“ ~~врати вјеру у Исуса~~ ^{лико стараца занашљиво пр} ~~неки пој-~~

(Наставиће се.)

Нешто о сумњи.

Возлюбљивий, не каколѣ дѣхѣ кѣрѣитѣ, но искѣшайтѣ дѣхѣ, аще ѿ Бога ѣтъ (I. Јов. гл. 4. ст. 1.)

Сваки човјек, по својој природи, склоњен је на сумњу и колебање. Душевне моћи човјечије толико су потавниле и толико ограничене, да скоро ништа одређено не могу ријешити и разсвијетлити без сумње. Сумња и колебање прати човјека на сваком кораку тако, да човјек никад не може о нечем одмах казати: ово је добро, оно је зло, ово је праведно, оно није и т. д.

Од куда долазе толике сумње, може се дознати отуд: што се у човјеку налази урођена наклоност к' ономе, што је добро, лијено и праведно; но тако исто у природи човјека налази се и гријех. Те двије противности у човјеку и произвађају толике сумње. Сваки догађај у животу човјека скопчан је са многим сумњама. Тако н. пр. ако неки човјек жели, да ступи са другим непознатим човјеком у ближе одношаје, најприје се стара да дозна, с' ким има посла, па тек пошаље многих колебања ријешити то питање и вели, с' оваквим човјеком имам посла. Из тога се види, да је сумњи у људству врло широко поље отворено.

Да ли је то сумњање корисно или штетно, то ћемо виђети из шљедећег.

Сумња у многим приликама доста користи доноси човјеку, али само онда, ако и то сумњање има неку извјестну границу. Но као што сумњање може бити од користи човјеку, исто му тако сумњање може велике штете и несреће донијети.

Да сумња може доносити користи човјеку, види се из тога, што хришћанска црква допушта сумњати, али само до извјестних граница, преко које ако ко преступи, већ је противан вјери. Св. писмо каже сваком човјеку, да се добро увјери о каквом новом и непознатом учењу, или каквом питању, које се вјере тиче, па тек кад се добро

увјерио, (нека) да јасну истину прими к' свом срцу. За то и вели: Возлюбљивий, не каколѣ дѣхѣ кѣрѣитѣ, но искѣшайтѣ дѣхѣ, аще ѿ Бога ѣтъ (I. Јов. гл. 4. ст. 1.) Дакле одобрава сумњу, али само у толико, у колико се горе поменутијем ријечима каже. Сумњати пак у истине божије, које нам св. писмо даје и које су као сунце јасне, — то већ црква осуђује. Да су заиста такове сумње шкодљиве, то се може виђети из оних Спаситељевих ријечи, којима је укорио ап. Петра, кад је пао у маловјерство, рекавши: „иди за мном сатано, оклазанъ ли еси: ѡко не мислиши, ѡко ѣтъ Божѣ, но челоу чиниш.“ (Мат. гл. 16 ст. 23.)

Путем сумње многи су изишли на прави пут, — на пут спасења. То су били незнабошци. Слушајући узвишену науку хришћанску од њених врлих проповједника; тако исто гледајући и многа чудеса, која потврђиваше истинитост те науке; даље, угледајући се на пошљедоваоце Христове науке, који тако рећи једно срце и једну душу имадоше, — почну сумњати у своју поганску вјеру, која бијаше извор сваком пороку и злу. Та их је сумња дотле гонила, да су морали тражити чистог и истинитог задовољења своме духу т. ј. праву истину — Христову вјеру, коју заиста примише и у срца своја усадише. Кад су примили праву вјеру и благодат божију, незнабошци, — како се дотле зваху — већ нијесу више сумњали у божанствене истине, јер сумњи није било мјеста. — То исто бива и са сваким правом хришћанином, који дошавши до праве и чисте истине, држи се ње чврето и више не сумња. Тражити узвишеније истине од истине православне хришћанске вјере, тумачити поједине истине по свом разуму, не осврћући се на главни ауторитет цркве — врховну власт, — јест права заблуда и велики гријех.

ствена, која треба да у хришћанској добродјетељи напредује, а не у гријеху. „Душкинъ челоукъ не приимтъ иже Дѣха Божіа, родитко ко елиѣ етъ: и не можеть различити, зане дѣхоукъ когласитъ“, — вели св. апостол Павле (I. Кор. гл. 2. ст. 14.) Трудови црквени не могу на њега благотворно упливисати, кад он никад у цркву не долази, да слуша науку црквену, да прима тијело и крв Господа Исуса Христа и да му се моли; него само форме ради долази да се с ким разговори, да види свијета, или просто из обичаја, — види гђе други иде, па и он. Тако они вјерују и уважавају и све остале хришћанске тајне, прописе црквене и у опште сву црквену науку. То незнање и то невјеровање јесу узроци њиховим сумњама. Таквима је Псалмонјевац лијепо казао оним ријечима: Оуши нидѣтъ, и не козглаголютъ; очи нидѣтъ, и не узраѣтъ; Оуши нидѣтъ, и не оуслышатъ; иже ко етъ дѣхъ къ устѣхъ ихъ (Псал. 134 ст. 16 г. 17.) Таково поступање људи према вјери хришћанској и истинама те вјере показује, као да они приписују себи власт над вјером, јер то се лако закључити може отуд, што сами хоће да тумаче истине хришћанске по своме разуму; да неке примају, а неке одбацују; у опште да их удешавају онако, како би се са њиховијем „душевним“ животом слагале.

Али православна наука, коју предаде Господ Исус Христос својим Апостолима, преко њих св. оцима и учитељима црквенима, — признаје само васељенску цркву, којом невидимо Дух свети управља, за врховну. Појединци не могу имати ни најмање власти над том науком. Кад би сваки тумачио вјеру онако, како хоће, онда од вјере миром и љубављу увјенчане, постало би само неко оруђе људске гордости, страстних тежња, итд. Да не би тога било, постоји по наређењу божијем и примјеру св. апостола, суд васељенске цркве као највиши суд.

Човјек, који је загазио у сумњу, противну правој вјери, обара и саму вјеру, па пошто се то са њим збива, онда он колеба вјеру и у другима, с којима у додир долази. Ако се ко одао, да само свом тијелу угађа, ни најмање не старајући се за своју душу, па још тврдо држи, да је то главна цијељ људског живота, онда му је лако помишљати, до се и други старају само за свој земаљски живот. Па ето и ту јаког ослонца сумњи. Тако бива у животу и раду људи, који су духовно мртви. Много пута они поколебају и друге

који су слаби у вјери, те и ови пођу њиховијем путем. Шта више, често пута употребљавају они свакојака гадна средства, да и друге к себи обрате. То су они непријатељи људског спасења, у којима ђавољски дух дјелује и који рђавим савјетом, исмијавањем, ружењем и злостављањем убијају слабе у вјери.

Са свијем друкчије то бива код правих хришћана. Проникнути истинитом науком Христовом, не обрћу главу своју на другу страну. Они се не поводе по туђим учењима; они не сумњају у бежанственост науке хришћанске, у чудеса, пророчанства; они признају св. тајне, као спасоносне у опште, и да у њима обилато дјелује благодат Божија. Љубав према Богу и према другима створила је од њих „божије људе,“ који не заборављају оне ријечи св. писма: „ближайа да не лишитъ иже приимтъ что шь Бога“ (Јак. гл. 1, ст. 6—7.) они сумњају, али само дотле, док се о нечем не увјере. Сумња је њихова спасоносна, јер руковођени св. Еванђељем и црквеним учењем траже праву истину, одбацују неистину; траже оно што је добро, одбацују што је шкодљиво, али не само за тијело, већ и за душу. Кад је хришћанин познао истине вјере онако, како их је дужан знати и у колико их може знати, он остаје сталан у њима. Цијелог свог живота дјела и ради онако, како му закон божији налаже. Све биједи и несреће не могу га одвратити од своје вјере, као што каже ап. Павле: „ко ће нас раставити од љубави — вјере Божије? Невоља ли или туга? или гоњење? или глад? или голотиња? или страх? или мач. Јер знам јамачно, да ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства ни силе, ни садање, ни будуће, ни висота ни дубина, ни друга каква твар може нас раздвојити од љубави божије, која је у Христу Исусу Господу нашем. (Рим. гл. 8, ст. 35—39.) Кад те све непогоде не могу одвратити право хришћанина од праве истине, онда може ли га одвратити неоснована и лажна сумња?

Но треба и то напоменути, да човјек не може умом својим постићи све тајне вјере, као на примјер: тајну о тројчности божијој, тајну ваплоћења Сина божијег, итд. него их је дужан без даљег испитивања примити к срцу онако, како му их откровење казује. Сам Спаситељ говори својим Апостолима: „ижеъ каше различити крелена и лѣтъ, иже Отацъ положи ко икои крелти (Дј. ап. гл. 1. ст. 7.) То непотпуно схваћање

свију истина хришћанске вјере не може се назвати незнањем, као што мисле и говоре противници еванђеља. Шта више говоре на основу тога и то, да је наука хришћанска противна науци и знању. Но ни то не стоји. Хришћанска вјера никад није била противна науци и знању. Јер, ко узвиси народе до образованости и науке на којој се данас налазе, ако не хришћанство? Сама наука хришћанска осуђује незнање и необразованост. Тако исто не може разликовати истину од неистине онај, који нема претходног знања о

другим сродним истинама. Тијем предходним својим знањем, — разумије се знањем истина хришћанских, можемо путем сумње добити јасан појам о некој мање познатој, или непознатој истини, те „да не кључамо ктoмб младенци, кључица и китљачица кљакимъ кѣтролимъ оучица, ко лжи челоуѣчистѣи, еѣ кокарткѣ козиниѣ лицнѣа. (Ефес. гл. 4, ст. 14.)

Вишеград, 1891.

Коста З. Поповић,
богословац.

Стари босански натписи

Намијењено **Др. Ђ. Трухелки** кустосу музеја у Сарајеву, од **Вида Вулетића-Вукасовића** (В. Вијенац год. 1890. бр. 32, 33 и 35.)

Године 1883. у „Виестнику хрватскога Археолошкога Друштва“ на страни 20 овако сам почео извијешће о старобосанским стећцима: — „По свој Босни и Херцеговини је доста споменика (т. ј. стећака), које још нијесу ни најмање учењаци испитали; с тога ћу ја унаприједа кроз цијењени хрв. археол. Виестник у дописима свраћати позорност учењака, барем описом, на те древне „споменике, еда би се бар знало гдје су“. Тако сам слиједио до дана данашњега, те сам пропутовао добар дио Херцег-Босне и приопћио сам у реченом *Виестнику* (а нешто у *Старинару* и у Сарајевском Гласнику) подобар број старобосанских натписа, те јих није нико толико досада ни из далека приопћио, па сам са сваке стране молио и кумио, да би се боље мислило за те *српске натписе*, јер кад су наши писали својим језиком и имали своју културу, други су народи писали особито латинским језиком.

Споменути су се натписи штампавали, па се на њих мало или нимало пазило у нашој домовини, али су у иностранству у најученијем круговима, учинили диван утисак, те ето „*Revue Archéologique*“ један међу првијем, ако не први журнал у свијету археол. струке, главни орган францеског института, те издан под равнањем његовијех чланова А. Бертранда и Г. Перрота, овако се сјетио споменутога Виестника у „*Nouvelles archéologiques et correspondance*“ у свесци мај—јуни год. 1889. на страни 415: — „*La Revue trimestrielle de la Societe archéologique croate* (Виестник хрватскога археолошкога друштва)

vien d' entrer dans sa onzième année. Depuis l' occupation de la Bosnie par l' Autriche, cette Revue a publié un grand nombre d' inscriptions slave interessantes pour l' histoire de cette province“ . . .

Год. 1889. почео је излазити у Сарајеву „Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини“, те сам и у њему приопћио по гдјекоји старобосански натпис, а ту јих је већину објелоданио Др. Ђ. Трухелка.

У споменутоме је Гласнику год. 1890. у књизи I. стр. 1—9 објелоданио Др. Ватрослав Јагић: — „Неколико ријечи о босанским натписима на стећцима“. Ту је чувени доктор Јагић написао неки преглед споменутијех натписа, а то на темељу Виестника, Старинара и Гласника, те је истакнуо неке филологичке недостатке, ал' дакако без да се увјерио о ствари на дотичнијем споменицима на којијем је доста погрјешака, те је сабирачу до дужности највјерније доносити прешисе.

Год. 1890. дне 28. априла овако ми је о предмету писао далеко чувени г. Јагић: „Драги господине! Будите увјерени, да ја потпуно уважавам ваш велики труд и велике заслуге за нашу епиграфику. Мислим и ја, да ће велик дио погрјешака бити већ на самијем стећцима, али Ви знате, да је у крви филолога да длаку и на деветеро цијепају. Надам се, да нисте нашли у мојем чланчићу, који је пун штампарских погрјешака — ни једне поштре, која би могла Вас увриједити. То је и далеко било од моје мисли. Ја бих тек желио и ради тачности и ради па-

деографије, да нам се приказују у издањима што вјернији снимци. Кад имаш факсимиле, можеш бити миран, ма баш и била погрјешка на камену, знаеш да је није скривио преписач, већ каменар.

Не мојте забога мислити, да сам ја и колико вјешт епиграфици. Ја тек умјем којекако комбинацијама, гдје има више паралела, погодити или наслутити смисао, какав би требало да буде. Зато не бих ни могао, да ме срећа понесе у Босну, од велике помоћи бити Вама у главном, т. ј. у снимању. То је ствар Ваша и вјештина Ваша. Ипак да буде прилике хтио би и сâм, да се може управо у Вашем друштву обићи оне крајеве.

Било ми је мило, што је мој чланчић изазвао Ваше писмо. Остајем на услугу Вама и нашој науци.

Поздравља Вас

Ваш поштовалац
В. Јагић.

Тако је г. Јагић узео под моје окриље овај големи рад, па ми је то било од велике утјехе, јер и његова морална потпора, доста може. Прије него је г. В. Јагић написао у Гласнику споменути преглед то сам мислио ја, да приопћим али, кад се објелодани у Виестнику барем стотину натписа, јер ми се чинило прерано. За сада је био довољан споменути преглед чувенога госп. Јагића, а навластито кад сам био јур објелоданио год. 1887. у 108 бр. (16. септембра) Сарајевскога Листа довољан преглед. Ово све није било доста, но је г. др. Ђ. Трухелка написао још ове године члавак „Стари босански натписи у бр. 32, 33 и 35 загребачкога *Висница*, па је ту подобро исцрпио градиво, ал' не знам зашто није ни најмање сучитирао дотичне изворе, па се некако није хтио ни да смилује, те да каже како се је досада развијала та наша епиграфика, то како се обичаје споменути код изображенијех народа. Мислим, да споменути мој преглед донекле попуњава преглед др. Ђира Трухелке, па ми је до дужности, да га овдје наведем:

Биљешке о старинама у Босни и Херцеговини

од *Вида Вулетића-Вукасовића*.

Старинар и књижевник г. Вид Вулетић-Вукасовић са Корчуле извијестио је прејучер у сједници одбор овд. музејскога друштва о сво-

јему путовању по Херцеговини и Босни, и том приликом је проговорио о значају натписа по Босни и Херцеговини. Из те бесједне велецијенога старинара и књижевника народњег доносимо овдје некоје биљешке, препоручујући их пажњи читалаца нашијех.¹⁾

I.

Осим класичнијех народа, без прећеривања никакав народ има тако разновретну множињу споменика као то наш народ у Херцег-Босни. Ти су споменици постали за индипенденте доби бива особито почимљу XII. вијека и долазе до кулминације XIV. в., а почимљу лењати XVIII, в., докле ето видимо просте грађене гробнице, па средње и мање кретове. — *Стећке су понајбоље дизали слобвеници народне босанске цркве, а свијет јих зове различитијем именима: Богумлима, Пашаренима итд., а они су се између себе звали Браћом и Крисијанима . . .*

Овдје није питање, да се бавим, да ли је истинито, да су они били огрезли у тако грдне заблуде као Манихеји, ал' свакако без велика околишања, они нијесу тако били, него су јим се пришиле многе гријешке, за што они нијесу ни знали, а то од Византа и од Рима, каонути од људи, те нијесу разумјевали народне босанске свештенике. — Као готово сви народи у средњој доби, тако су и присташе народне босанске цркве обукли чисту Крстову вјеру слутњама о невидиоу свијету, те су персонифицирали неке отајне силе, па се борили проти њима постом и молитвом, а да душа дође у свјетлост Мртве су особито штовали, каонути душе које су прешле у свијетлост, те су им с тога дизали колосалне споменике, а ти се споменици дијеле на *поједине*, на *породичне* и на *отке некрополе*. Славној господи некажем о облицима такјих споменика, јер им је то веома добро познато, ал' ћу само натакнути, да су на споменике ударани *фунерални обреди*, бива што се односило на кармине јали на седмине, као што се то провлачи и дан данас кроз народ једне и друге цркве. — Осим тога ударана је на споменике слика из јуначкога и ловачкога живота; каонути што су Слављени, као и сусједи јим Нијемци, обикли се за рана на турнире и на рогоборну ловачку буку, те стога виђамо по стећцима јелене, дивокозе,

1) Број 108 — 16. септембра 1887. Сарајевски Лист

ерне, вепрове, соколове, керове итд., а украј по-
којникове главе штит-таргу, таман као што се
употребљавао за првога турнирскога мајстора
Фридрика Риџобрадога . . .

Да, ове су споменике дизала властела, вла-
стеличићи, и сви племенити, бива феудална го-
спода, а народ се копао око црквишта, те и он
стављао над својом главом по могућности, *билиг*
јали *ками*, а на њ би украсио алат свога зани-
мања, ружу, јали обљубљену јелицу.

Рекао сам, да су присташе народне цркве нај-
прије почели дизати речене споменике, што их
нарад дан данашњи свакако зове: — стећцима,
грчкијем плочама, каменима, па и машетима, ал
се овдје никако неможе искључити, да и присташе
источне и западне цркве нијесу подизали слич-
нијех споменика, ал' су ти свакако из кашње
доби, те су то готово све крстови јали плоче.

На некијем је споменицима ударен и нат-
пис старом босанцином, а у такијем се натпи-
сима зрачали красан лаконизам, љубав прама
Богу, родбини и јунаштву. Небуди Вам' жао,
господо, да Вам' папоменем неколико примјера,
а то самијех утарака, јер би на дуго с читавијем
натписима.

На Опличићима код Почитеља (у Херце-
говини): — *а усиче кам-матхи Радислава.*

Њежна је она у Копошићим', у котару
Височком (у Босни): — *Си билиг постшави госпођа*
Вукосава која му живу вирно служаше и мртву
му послужки.

На другом је стећку на Опличима:
Најбољи муж у Дубравах бих.

У Ходову код Дубрава: — *Немојше ми*
костии пријешресаши.

На Горици код Стџца: — *Остави мудро и*
ову час.

На Бољунима код Стџца: *Мољу се Боже*
помилиј ме милости шбе.

Ту на другијем пише: — *Добри јунак, —*
Добра владика. — Добра жена итд.

У Горњему Расному (у Херцеговини): —
Добри јунак бих једноћ ев гађаи ши ми, ше виђе,
ше би ши како ја а ја мора бити како си ши.
— Ово се може успоредити са оном кршћанском:

„O tu che guardi insù,
Io fui come sei tu,

Tu verrai come son io,
Pensa a questo, e va con Dio!“

Па другому споменику тешко заклиње и
куне, да му когод неби тегнуо кости: *Клеш и*
проклеш што ће крети у ме.

У Убоскому (у Херцеговини) овако ганљиво
моли: — *Чоче шако да си благ.*

У Храсному је један из заповједнога стила:
— *Овдие хоће ове кости.*

Чудновата је ова изрека на Премилову Пољу
(у Херцеговини): — *Поћера шо писах — легао*
и веле шо ми је лежати.

У Ђедићима је код Попова Поља сасвијем
изворна: — *Сирах Бога молећ задријеми се,*
л-уди легах (у своје племе) . . .

Од особите су знаменитости хисторични
надгробни натписи, а таки је у Величанима у
Попову Пољу:

† *В илме ошца и сна 2) и стга дха се бжи раба*
бжиа Полицара 3) ниа а зо 4) вом мирским — го-
споја Радача жена 5) Бананенца Чихорика Кибни
6) са а невјеста 7) жулана Враш-ка и слуге
Лабиг 8) Ива и Тетукије 9) Стјепка а кћичи жу-
лана Мил-шјена 10) Дражи — вошеика а кузн-цу
синку сестра а поста 11) ви с-бјелег-не си —
Дабижив-с бжиом помошти 12) ју сам-свои 13)
су луд-ми а в-дни гна Крала Твршка.

Није потреба, да кажем господи колико за-
сјеца овај споменик у нашу епиграфику, као-
нути што се ту спомињу различита достојанства
на конти краљевој и у земљи.

Свакако је потребно, да се опета овдје спо-
мене утарак оне познате епиграфе у Копошићим',
а што је мени приопћио славни фра Грга Мартић:

. . . *(Се лежи кнез Башић милостиу Бо-*
жиом и славнога господина Крала Твршка кнез
над босанским Високим на свому земљишту пле-
менишом разболи се се на Дубоком и к њему медик
доиде) . . .

Овдје се је зауставити на ријеч медик, те
је признати, да је сасвијем друкчија од оне сла-
венско-митичке Врач, те се спомиње на Радимљу
код Стоца, па је по оној медик назријети можда
иностранца у Босни.

Осим надгробнијех натписа, има их код нас
(ако и мање) и чистијех повјестничкијех споме-
ница, а те су ударене на цркве, на старе гра-
дине, тамнице, литице итд.

На Кркарцу ниже Хутова (у Херцеговини) пише уз остало у тамници сужањ Радоица Вукановић:

. . . Се ме изгубих. — Такијех је натписа у Благају, у Херцегову граду.

Много је и много натписа на црквинама, а овђе је само споменути утарак са црквине у Полицама код Требиња:

(На) вјечнога краља Влад(ислав)а г(ре)б(аде) (ар)ач а поркију (ва)сиал итд.

Свијем споменутијем натписима свакако носи круну натпис на коси на Лужинама на ушћу Дрежанке, те ми је навести само слиједеће утарке.

Асе двор, воеводе М(а)с(и)ма и неговвију с(и)ну Радослава и Миросл(а)ва итд. У дни г(оспо)д(и)на краља Угарскога Лоиша и г(оспо)д(и)на Бана Босанскога Тершка итд.

Неваља изоставити ни онај красни стећак (жалбоже сада подоста покварен) у селу Топлици (у Забрђу) код Крешева, а ту уз остало пише:

Асе зламенце Кнзза Радоја Великога кнзза Босанскога итд.

Овај је стећак особито знаменит, јер му је на глави грб — штит округласт, те је нарешен љљанима. У пољу му је иза вијенца с десне пут лијеве до пола митхичка животиња, т. ј. крилат вук(?) изплажена језика и ногом на двору.

Овдје су ето јасно развијени херладички знакови, те се то у оно доба звало *зламенце*, а и то је откриће за знаност, јер је грб туђа ријеч, те се је увела у последње доба од *Жетаровића* и дружине му.

Такођер сам видио потпуно и красно развијен грб-штит на стећку у селу Грацу (у котару Столачкому). Тај је стећак сада уграђен у нову цркву. Штит је сасвијем правилно направљен попут тарге уз висјелицу. У пољу је раздијељен великијем попречнијем пасом с лијеве пут десне к дну. У горњој му је страни поља звијезда са шест зрака, а у доњој лијер.

По оввијем цртама натукнутијем, учена господо, сасвијем по дебелу, слободно сте увидјели да је Херцег-Босна и на пољу знања и умјећа земља од обећања, па ето чека та плодна њива чиле раденике, те ће их и дочекати, каонути што има по избор — домаћина.

II.

А сад ће ме упитати славна господа: — „Дану нам' причај што си урадио уз пут?“ — Ту ћу бити кратак, а да вам' не досадим. Дне

12. августа прешао сам границу, те сам стигао на Шћеницу поврх Попова поља. Ту је стећака, те сам их испитао.

Отишао сам на Церово Почивало. И ту је породично гребље војводи Прибјеновића. Сашао сам у Пољице, па а у Седлари, а из Седлара у древни василијански манастир на Завали. То је господо, светиња, да би ваљало о њој на дуго и широко, каонути што нам' спомиње прво доба и старе јунаке. Ту је орао на плочи, те му панђе казују, да је стара (како народ вели у Босни) ова свијетина. . . Као узгреде ми је овдје споменути, да је уз Завалу чудновата и огромна епила Вјетреница, те се усуђујем казати, да сам у њој нашао *велику предхистор. постају*. Из Завале ето ти ме у латинско село Равно (ту нашу насебину из босанске Раме), гдје је она дивна старо-босанска епиграфа од XVI. в., а што ју је писао фра *Базилио Равнин*. Нуз поље сам стигао на Хутово да бројим древне стећке испод рушевина града онога Хади-бега Ризванбеговића. У Грацу сам слободно наступио уз стећке и на римеку *Pardvu* бива то су ми казале многобројне цигле, а двије и с печетом. Из Граца ме је гора однијела у Кишево, из Кишева у Врањево село, гдје је стећака, а прије су се стећака дизале римске зграде, а то ми је навијестио огроман материјал свакијех фиктилнијех уломака, особито је плоча писменима посвједочила да је ту римски орао био слетио украј онога блата, на своме *Diluntu*. — С тога сам ти мјеста преко Клека дошао у Нељетовину, мјесто у Далмацији код Тополога, те су и ту окрњака римскијех. Забиљежио сам у Тополоме стећке, па и границу ударену између Ступе и Тополога, а то готичкијем словима од некога Ивана год. 1300., баш како он вели *Con Albina*, бива *бијелилом*. Опета сам се вратио у Градац, те сам испитао на Глимчу *Сиремину црк*, а то је друга предхисторичка спрема, јер нам' то свједоче неизбројни утарци посуда, останци животиња и угљевље. — Из Граца сам кренуо у Горачиће, па у Видоње, да снимим старо-босански натпис са католичке цркве. С Метковића сам стигао у Житомислић, те сам ту остао три дана, а неби било веле баш и три мјесеца, каонути што ти је ту свакијех светиња и милости божје. Ето ти ме у Мостар, гдје сам снимио неколико натписа, те ћу на Дрежанку, а онда у село Дрежницу, гдје почимљу стећци растајати се од своје браће у Херцего-

вини, те им се баш доликују име *ками*, јер су мало бољи од камења, каонути што су на њима ријетки знакови. — Уз Раму сам за тијем ходио и ходио, те гледао стећке, ал' су то ками каонути ками, баш како их зове наш пријатељ др. М. Хоернез *monolitima*, те нам' они само то причају да је онђе био првобитан народ, па водио убојито коло с вепровима, међедима, вуковима, јававцима итд., а тога је ту подобро и дан данашњи. У Прозору ме обрадовала она кула с градином; а у Шћиту неки старобосански утарци и неки римски натписи, па и утарци из кришћанске доби за древнога османскога прогонства. Из Прозора сам стигао у Ускопље, у Горњи Вакуф, гдје ме слободно нијесу изненадили стећци, но само својом величином. Из Вакуфа сам кренуо преко Вранице планине, а да само промишљам испод онијех големијех јела о слави Римљана, кад су копали злато ондје *in monte Bulsinio*. — У Фојници ми је дала посла она малена, ал' лијепахна збирка старина у библиотеци отаца фрањеваца. — Из Фојнице ћу у Грождјане, гдје је *Дидов до*, а на Лужанима су два најголемија стећка

(баш слика и прилика онога грдесије *monolita* на Павловцу), а баш што сам досад видио, ал' је ето само на једному оскочен вијенац. И да су се само одалечили педаљ од осталијех познанаца у Ускопљу. — У селу Топлици само су се два три одалечила од оне познате неруке, а остали су слични стећцима у Рами. На Тарчину ето опета виђам укресана јунака на коњу, јелицу итд., па нас то увјерава, да се опета ти стећци хитају под руку с онијем у Херцеговини.

На Блажују је мало или нимало стећака, а об осталому ће судити вријеме, јер оно мало кљачодерине уз два или три камена јецкају као малено дијете у колијевци.

Врело Босне остало ми је са стране, а Сарајево ме притекло, каонути наша нова — *Ad Matricem*.¹⁾

¹⁾ О стећцима и старинама у источној Босни и Херцеговини (што сам прегледао год. 1887. иза одласка из Сарајева, гдје сам био гостом само за мало дана) писао сам у различитијем бројевима „Вјестника Хрватскога Археолошкога Друштва“, а преглед ћу још о свему по танану написати, по свој прилици у Вјестнику, а то, кад се објелодане најзнаменитији старобосански натписи по свој Босни, Херцеговини итд.

Одуговлачење посвећења бококоторскога епископа г. Герасима.

(Прилог к историји српске цркве у аустро-угарској држави).

Од Димитрија Руварца.

Како у „Шематизму православне епархије Бококоторске, Дубровачке и Спичанске“ стоји просто назначено, да је епископ исте епархије Његово Високопреосвештенство г. Герасим Петрановић, наименован био за епископа 26. фебруара 1871., и да је тек 9. маја 1874. посвећен био за епископа, без да се навело, за што је толико дуго времена протекло између његовог именовања и посвећења за епископа, није чудо, што многи не знају за узрок тога одуговлачења.

С тога смо ради, да оvdје у кратко наведемо и узрок тога одуговлачења, а под једно да изнесемо на јавност два значајна прилога, односећа се на то одуговлачење, која до сада нијесу објављена била, и која у неколико могу послужити као грађа за потоње писање историје установљења бококоторске епархије.

С пристанком српског епископата српске карловачке митрополије, царским ријешењем од 26. фебруара 1871. установљена је бококоторска

епархија и за владика њеног буде наименован дотадашњи архимардрит Герасим Петрановић.

Како су дотле дотадашње далматинске српске владике били у Карловцима посвећивани од српског митрополита — патријарха, тадашњи администратор карловачке митрополије г. владика Арсеније Стојковић, био је у два маха умољен и позиван од бечке владе, да посвети г. Герасима за епископа.

Ну он ставивши се у договор са осталим епископима карловачке митрополије, одговорио јој је и 4. априла и 12. маја 1871., да се на основу 34. апостолског правила и 9. правила антијохијског сабора, а и на основу постојеће праксе у карловачкој митрополији за вријеме упражњене митрополитске столице, не може ништа важнога без митрополита чинити, и да се ни сами нижи редови у дворском монаштву не могу унаприједити, а камо и да би се могао неко по-

светити за епископа, те је одбио захтјев бечке владе.

То његово одбијање није било повољно бечкој влади, што се види и из њеног одговора.

Сазнавши за поменути поступак г. администратора Арсенија, Стефан Љубиша, посланик на царевинском вијећу и вођа Србаља Далматинаца, написао 14. јуна 1871. тадашњем владци пакрачком Никанору Грујићу писмо, у ком му се жалио на поступак г. Арсенија, које писмо под I. у цијелости ниже наводимо ради своје историчне вриједности.

На исто Љубишино писмо одговори владика Никанор 30. јунија исте године, у ком је правдао поступак г. Арсенија. И исто писмо ради своје историчне вриједности наводимо ниже у цијелости под II.

Кад је на предлог предеједника угарског министарства грофа Мелхијора Лоњаја, и министра просвјете и црквених послова др. Теодора Паулера, кр. ријешењем од 17. августа 1872., администратор г. Арсеније Стојковић у милости разријешен био од администрације карловачке митрополије, а владика пакрачки Никанор Грујић наименован био за администратора карловачке митрополије, то се бечка влада обраћала и њему с молбом и позивом, да посвети г. Герасима за епископа, и он јој је 13. децембра 1872. одговорио, да то не може учинити из разлога наведених у званичним дописима од 1871. бившег администратора г. владике Арсенија.

Послије давнашње жеље бечке владе и многогодишњег преговарања, 23. јануара 1873. буде установљена черновичка српско-румунска митрополија, под коју подпадне и далматинска и бокоцоторска епархија, и черновички митрополит са далматинским владиком Стефаном Кнежевићем посвети 9. маја 1874. г. Герасима за епископа бокоцоторског.

Поменута писма до словце гласе:

I.

*Његовому Пресвештенству Господину кир Никанору Грујићу, прав. епископу
у Карловце.*

Високопреосвештени господине!

Послије двије године страшне борбе, и у пркос сваког рода запријека, Бока доби једном давно очекивану своју епархију. То је један знаменити догађај у нашој црквено-народној

повијести, још знаменитији кад промислимо да се је збио у једно доба, гдје свјетски нагон тежи жали боже на обарање или стијешњење достојанства и кругова црквенијех.

За овај подвиг, крунисан тако сјајнијем успјехом, ми се Бокељи надамо похвале са стране српске јерархије, но од куд би морали пунијем разлогом очекивати, да нас сунце благочестија огрије, морам душевном жалошћу констатовати, да нас лед зачепице бије.

Требало је доста времена и муке, док се склонило г. намјесник патријархов (т. ј. владика Арсеније Стојковић) да призна нову Боке епархију. До душе ја не знам на којему материјалном закону опочијева власт архијепископа карловачког на српске епархије, које нијесу сретне удружене бити карловачкој јерархији, но Бокези и у опште далматински Срби жељећи ту власт фактично признати и мимоћи мукло сваку каноничку препирку, својевољно се подвргли једноме удружењу које нас лишава сваког права а саме дужности прти, шта више наше жарко родољубје гони нас толико далеко, да би жељели ступити и у ужју и ближу свезу.

Сад пошто је горехваљени г. намјесник признао епархију Бокешку, пошто је Њ. В. благоизволио именовати новог епископа, пошто је овај већ у Беч дошао, клетву положио и овдје чами ево готово четири мјесеца, сад велим госп. намјесник не ће да га освешта, но се испричава наводећи, да је стара и постојана праксе у карловачкој јерархији, да без архијепископа не могу се епископи постављати.

Премда по покорном мом мнијењу овај навод госп. намјесника није основан, ја ипак не ћу да мислим да се ради приликом освећења епископа которскога какву пресију учинити на Сабор да патријара бира.

Кад је могао г. намјесник признати нову епархију и предложити новог епископа и тако без митрополита свршио главну ствар, ја ћу мислити да је освећења сљедствена и подручна ствар, јер ко хоће циљ, треба да прими и средства, која к њему воде. Оцјенивши Боку од далматинског епископа а оставивши ју ацефалну, госп. намјесник неотице оградио је тамо такву неред и анархију у црквене после, која без скорог лијека може до душевне пропасти довести 40 тисућа српски душа. Није ли било

боље оставити их јошт под Кнежевићем него без шастира? За тако ужасне пошљедице мора неко Богу рачун дати.

Колико гођ ја слабо знам прописе каноничке чини ми се збиља да је праксис на коју се наклања госп. намјесник са свијем наравна. Епископе који припадају карловачком јерарху бира синод. Синод се не може купити да бира епископе без патријарка, дакле је случај не могућ и ту не може бити говора о каквој праксис. Али у овому Бокешком случају ствар је другачија. Овај епископ није изабрат од синода нити синоду припада, дакле могу га који му драго два православна епископа посветити ab requisitoria, као што је Путник владику Петра Петровића I. свршетком XVIII. вијека.

Кад би се ја хтио или смио упустити са госп. намјесником у какову о том полемичку, ја би га прије свега питао, је ли законит коректно Сабор без патријарха? До данас смо ми Бокешки изцрпили сва средства за нагнати госп. намјесника да нам освећа епископа. Он је свакад поговара: Non possumus. Чекали смо да Сабор изабере патријара, јер нијесмо ради сломити обичај и даљити се од своје браће, но сад видимо да сабор рамње и Бог зна кад ће до избора доћи. Не остаје мимо јошт један једини лијек прије нег потражим од овдашње владе, да се укине сваки јурисдикционални одношај међу далматинске правосл. епархије и карловачком јерархијом, што сам увјерен да ће она радо примити.

Прије такве крајности налазим савјетно молити В. В. да бисте Ви Вашом опћепознатом мудрошћу, знањем и упливом свели намјесника да задовољи прјекој нужди и да одбије престојећу кризу, или други лијек наћи овој главоболи, а учувати кроз то онај мост који нас у саобраштају држи.

Опростите досади, почастите ме вашијем одговором, и примите израз дубоког мог почитовања и одличног уважења.

У Бечу 14. Јунија 1871.

Покорни слуга.

Стеван Љубиша с. р.

II.

Високопочишани и високоуважени Господине!

Одзивајући се на велецијењено писмо ваше, морам вам изјавити најпре и најпре срдачну за-

хвалност моју на повјерењу, кога сте ме удостоити љубав имали, и замолити вас уједно, да дозволите и ви мени, послужити се искрено оним повјерењем према вама, које сте стекли и осигурали јавном радњом својом код мене и код сваког Србина и Славјанина.

Брижљивост она, с којом сте се бавили и и бавите јошт једнако око оживотворења епархије бокоторске, заслужује доиста свеопшту похвалу и захвалу, као што вам се и признају већ родољубиви труди и подвизи ваши од свакога православнога Србина и признаваће се све то већма, чим се покаже у новој области више спасоноснога напретка на пољу радње народне; али будите међутим, лијепо вас молим, увјерени и о том, да је дијелио ту брижљивост с вама и с народом и да ју дијели и сада свом душом и свим срцем својим и србски епископат митрополије карловачке.

По ономе, што је мени познато о расправи, која се водила у том предмету овдје са дотичном владом, тако ми се чини, као да нисте добро и потпуно извијештени о свима подробностима те расправе, а по љубави мојој према виђеној и чувеној особи вашој и вјерујем радо, да је тако, као што ми се чини, јер иначе неznam, како би сложио без те вјере са узвишеним врлинама духа и срца вашег онај помишљај ваш, којим се наглашава, као да би могао Г. Намјестник патријархата без сваког изговора и поговора рукоположити епископа бокоторскога, али неће да га рукоположи, и ако је и помогао најпре и сам, да се оврши све оно, од чега је био условљен постанак и обстанак епархије бокоторске.

Ја нећу да се дотичем овога пута ни разлога ни навода, на којима се оснива и тај помишљај ваш и даља жеља ваша (а нисам томе ни оран ни ваљан; јер сам увјерен да је потекла свака ријеч ваша из оне вреле љубави, која нема кад освртати се ни на што друго осим предмета, коме тежи), али толико могу и морам примјетити и овдје, да није радио исти Господин у том послу ништа без договора и споразумљења са осталим епископима; и кад је изјавио дотичном вишем мјесту, да нестоји од стране црквене подизању епархије бокотарске ништа на путу, додао је уједно и то: ако би се наименовао епископ за Боку случајно прије, по што се избере и потврди митрополит карловачки, да се исти не би могао по уставу црквеном посветити,

док се не постави најприје Митрополит, но да му то неби сметало, да управља као администратор епархиом својом и до рукоположења свога.

То је очитовао речени Господин вишем мјесту прије, него што је поднесен Његовом Величеству предлог, који се односио на подизање епархије бококотарске.

Зашто је изгубио или можда хотимце испустио дотични предлагач то очитовање из вида, ја не знам: али и по томе, што сам изложио до сада, могу вам мислим, с пуним спокојством савјести оставити, да пресудите сами: били могао г. Намјестник посветити епископа у митрополији без митрополита — а да се неогријешите о правилну досљедност православне цркве у патријархату србском до сада никада неповријеђену и да неударите тим актом своим и на се и на посвећенога, жига неправилности, који би могао дати повода посљедицама убитачним по цркву и по народ наш.

Ваистину не смеју хтјети ни желити тога у цркви ни један епископ, — а не може хтјети и желити ни сама нова епархија, да први, кога добија, епископ њен неправилно положи вјероисповјест и присегу црквену, неправилно прими благодат архијерејеку, неправилно узме у руку нови жезао власти духовне и неправилном грамамом уведе се у нови престол нове епархије своје; јер свака та неправилност могла би постати и остати извором невоља, којима краја и конца не може предвидити и знати напријед нитко.

По свему дакле и свакојачко је боље, да се притрпни наименовани епископ још који час, док се неуврати митрополија наша у правилно стање, што ваљда није већ више далеко, те да онда прими правилним начином од надлежне дружине апостолске свето посланство своје, — него ли да тражи засада било овдје било на другом ком мјесту неправилнога рукоположења, и да изложи на тај начин и будући положај свој у србској цркви и будућу радњу своју у епархији колебљивости и опасностима од недогледнога замашаја.

Ја имам велико поуздање у мудроост вашу, — а мислим, да ме добро разумијете и у оном, што вам казујем, и у оном, што вам неказујем, и на том основу мили ми се, надати се од родољубја вашег, да нећете чинити ни сами, нити ћете допустити, да се учини у садашњим окол-

ностима цркве с које му драго стране такав корак, коме се неби радовао јамачно ни сам свјестни народ бокешки, а који би могао осим тога бацити мрачну сјенку на свијетло име ваше, а много шкодити развитку и напредку заједничке радње народне, до које стоји боља будућност и нове епархије и цијеле цркве србске.

Опростите ми, што сам вас мучио толико говором мојим, и молим вас, да се потрудите и ви од своје стране путем, којим знате најпречим поспјешити и ускорити избор митрополита карловачког и патријарха србског. Јер то је једино правилно и коректно средство, које води најпоузданије к цијели вашој и нашој, а друга се могу тражити и употребити само од оних, којима није ни до црквене ни до народне будућности наше. Ја сам увјерен, да међу те последње неможете спадати ни ви, ни јуначки народ бокешки, а ви будите увјерени, да вас високо цијени и поштује ваш истинити поштоватељ

У Карловци, 30. јунија 1871.

Никанор с. р.
владика пакрачки.

(Ово је писмо написано било старим правописом, но без дебелога јера(ъ)).

* * *

Како је мандатор бачке епархије, архимандрит Герман Анђелић, синодално 1869. био изабрат за владика, а 27. јануара 1870. и потврђен био за бачког владика, у које вријеме није било митрополита — патријарха (Самуило Маширевић умро је 7. јануара 1870); то није могао ни он бити посвећен са епископа. А како њему није било до чекања, то је у његовом органу „Српском народу“ било више пута говора о томе, како би администратор г. владика Арсеније требао да посвети Германа са осталим владикама за епископа, или ако он баш не ће, да би га могао посветити и београдски митрополит.

То је у њему говорено с тога, што би Герман само као посвећен епископ по свргнућу г. Арсенија могао доћи за администратора карловачке митрополије, а на томе је т. ј. у то вријеме странка „Србског народа“ у велико радила, што јој је 1872. и испало за руком, ну у мјесто Германа, дошао је као што видесмо владика Никанор за администратора.

Да се види, какве је разлоге „Српски народ“, орган Германов, наводио за постигнуће

своје поменуте жеље, навешћемо овдје шта је о томе рекао у своме 18. бр. од 1872.

У чланку „шта да се ради?“ међу осталим рече се и ово: „Са више страна упиташе нас пријатељи наши, да ли се посвећење од митрополита у иностраној држави произвести може, почем епископ треба заклетву према цркви и митрополиту и према владару да положи.

Што се тиче положаја наших епископа, који ови према цркви и према држави заузимају, то имамо ово рећи:

При посвећењу полаже епископ присегу пред Богом и народом и заклиње се, да ће вјеран бити цркви и држави односно предпостављеној глави цркве и монарху државе, што једно и друго именује. Но као год што се заклетва код монарха односи не само на садашњост, него на цијелу династију, дакле и посљедоватеље, исто тако изриче и може дотичан епископ изрећи, да се заклиње сваком будућем митрополиту — српске православне цркве у Аустро-угарској. Цијела ствар тиче се дакле само формуле. Посвећење по себи просто је чин цркве и овај се може ма гди, ма од кога митрополита или ма од која два или три епископа произвести.

Ово је дакле једна формална и црквена страна, друга и најважнија што се положаја према држави дотичнога епископа тиче, то је интронизација.

Кад се епископ посвети ц. и кр. комесар уведе га у своју дотичну дијецезу. При овоме чину полаже епископ заклетву вјерности према владару у руке његовог комесару.

У смислу правила и канона црквених нема, нити може препреке бити, да или наши епископи и сами, или београдски митрополит са своји суфрагани посвећење произведе.“

Кад помислимо, да је Герман знао употребити слабост администратора карловачке митрополије владике темишварског Самуила Маширевића, те је за вријеме упражњење митрополитске столице 1864. постао архимандритом, што се дотле није никад догодило у карловачкој митрополији; не треба се чудити онаквом писању у „Српском народу.“

Герману је била главна цијел, сјести на митрополитско-патријаршијску столицу, а којим ће путем до ње доћи, то је њему било узгредно.

И што је желио, то је и постигао. А како је до тога дошао, не спада да се овдје наводи.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.*)

Пише В. Ђ.

(Наставак.)

По до сад наведеном свештеници би требали да се и сами занимају пољопривредом и да у првом реду настоје да на свом дому и пољу *напредније раде*. Ово важи за оно сеоско свештенство, које се већ бави пољопривредом и које на селу међу својијем народом живи. Осврнимо се овом приликом и на онај дио нашег сеоског свештенства, које станује ван своје парохије. Многи који не познају наше прилике у Босни и Херцеговини, чудеће се да у нас има и такијех свештеника. Има их доста а особито тамо, гдје је близу овеће мјесто, при свем том што се то противи и самијем црквенијем канонима. Нека нам не замјере штована браћа свештеници, којих се ово тиче, јер нијесмо рекли ни из какове зле намјере, већ из љубави према нашој православној вјери и народу. Да је становање нашег сеоског

свештенства ван своје парохије штетно по вјеру и народност и да се противи црквенијем установама нема сумње; но при свем том не ћемо се упуштати у тај предмет дубље у нади, да ће се наћи другијех људи, који ће овај предмет опширније претријести и да ће и наше црквене претпостављене власти настојати да свештеници не буду гости својијех парохија, што под поменутијем околностима морају бити. Становање свештенства ван парохија у градовима није добро ни ради тога, што свештеник није у стању поучавати своје парохијане ни бољем пољопривредном раду нити их соколити на рад онако, као кад би међу њима живио, јер му није могуће у том погледу ни добријем примјером предначити, пошто се пољопривредом бави исто тако као и ага, који од својијех кметова само трећину побира.

*) Види I и II свеску овог листа стр. 50 и 51 од о. г.

С тога драга браћо свештеници настојте да се што прије настаните међу своје тежаке, као прави пастири и учитељи, који над својим стадом треба да бдију и дању и ноћу. Знамо да се наша жеља под владајућим околностима не може брзо испунити, па с тога молимо такове свештенике, да обилазећи своју парохију бар ријечју поуче народ како треба да ради па да му житница буде пунија а кућа мирнија и задовољнија.

Рекосмо да свештеник треба сам да се бави пољском привредом и да сам на свом добру гаји стоку, обрађује њиве и воћњаке на онај начин, што га називамо *рационалан* т. ј. начин, који истина захтјева више труда али пружа веће и сигурније материјалне користи. Његов практичан рад не ће и не може бити у том случају сакривен очима његовијех парохијана. У свештениковој кланици видиће се љак како стока бољом негом и храњењем добро напредује, како њиве бољим обрађивањем богатије рађају, па није могуће да не ће запитати свога свештеника, зашто да је у њега све боље. Ваљан свештеник ће га одмах о свему поучити, па сумњамо да ће такове дневне поуке уз очигледан рад остати безуспјшне.

Поуке оваке треба свештеник да даје народу не само на своје дому већ свугдје, гдје му се за то укаже прилика као: на зборовима и на сијелу, крсној слави и софри или гдје било па састао се с једнијем или с неколицином. Свршивши своју духовничку дужност, нема ваљда свештеника, који уз филџан кафе не прозбори још коју са својим људма. О чему се том приликом највише говори већ о тежакулу па ето згоде свештенику да и опет буде учитељ пољопривреде.

Кад узмемо у обзир да у већини парохија наше Босне и Херцеговине нијесу куће груписане, већ тако раштркане, да свештенику, обилазећи своју парохију, није могуће доћи до свог парохијана а да му прије не прође поред њиве, ливаде или воћњака, тада је јасно да свештеник за сваког појединог може знати какав је раденик те га према томе било похвалити и другима као добар примјер истачи, било упутити на бољи рад. Јест, наш свештеник може и треба обилазећи своју парохију да баца који поглед на њиве и воћњаке, ливаде и стоку, вртове и дворишта па да види жалосну слику, која ће га увјерити да је од пријекне потребе поучавање народа бољем пољопривредном раду. Слаби оковљени усјеви даће му повода да дотичном сељаку лијепим ријечима

разјасни узрок тој појави, да га упутити на боље и чешће обрађивање, на добро гнојење, плијевљење и у опште неговање једног или другог усјева. Посавјетоваће га, којим редом треба да сије усјеве на једној њиви у току више година па да му се земља не исцрпи, и разјасниће му од како великог је уплива то по каквоћу и количину жетве. — Прође ли поред којег воћњака опазиће на мах како су маховина (машина), лишајеви и имеле овладале воћком, одузимајући јој снагу да не може доста и доброг плода донијети; како у гдјекојим годинама обрсте гусјенице воћку да цијеле године остане гола и лишена свог лијепог зеленог рува, а и за двије до три године свог слатког плода; како сухе гране сметају рашћењу младијех плоднијех гранчица и како младе дивљачице жељно очекују вриједну руку да их оплемени, па да кроз кратко вријеме награде незнатан труд и мјесто опорим уроде слатким, лијепим плодом. Све ово и још многе друге мане, што су их кадре само вриједне и умјешне руке отклонити, опазиће сваки а хвалу ће побирати онај, који не ће жалити труда, да, кад му није хитње, сјახати с коња и на лицу мјеста разјаснити сељаку зле пошљедице такове немарности и показати му, шта треба да чини и како који посао да врши. — Другом приликом навешће га пут кроз шарене ливаде. Видиће на њима мноштво кртичњака, што спречавају бујно рашћење трава; видећи трава, управо ливаднијех корова, што заузимају простор ваљанијем травама; тамо опет пластове у невријеме покошеног и рђаво уређеног сијена, јер ономе чије је и не пада на ум зима у оно доба године, кад је лакше у хладовини лешкати но се у врућини знојити. — Дође ли сељачком дому примјетиће како се гној, којег ваљан пољопривредник никад доста нема, на све стране расуо. Нема ти ту ни најобичније јаме, у коју би гној на гомилу трпао и у коју би се слијевала из кланице она пиштевина, што даје потпуну снагу гноју, већ се разлијева на све стране и гади двориште да ни живинче по њему не може крочити. — Кућне вртове, које би вриједне руке ваљаних домачица помоћу дјеце могле засијати сваковрснијем поврћем, обрасли су у већини случајева такијем коровом, да би се лисице у њима могле скривати. — Па зар ти се не сажали брате свештениче, кад бацаш поглед на ону кукавну стоку, која поред глади још више страда од слабог заклона т. ј. рђа-

вих кланица и никакове неге, па да многе, који иначе често прагове ханова обијају не упутиш да више пазе на стоку, да је чисто држе и ваљано негују у опште. — Имаде и крмних биљака, као дјетелине, које би се настојањем свештенства брзо увеле у ред пољскијех усјева, јер би се о њиховој великој користи сваки стоچار за кратко вријеме увјерио. Тијех и многих других сличних мана, што се како у пољу тако и на дому нашијех тежака на први поглед опажају, није могуће све овом приликом споменути али би их наши свештеници најуспјешније могли искорјенити ваљанијем поукама, — и то као што рекосмо, — узгред вршећи своју главну дужност.

Држимо да се свештеници не би огријешили о црквене прописе, кад би се у својијем проповједима кад и кад дотакли и пољопривреде. Проповједи, у којима би се дотакли пољопривреде, могли би као и оне којег другог садржаја украсити врло лијепијем цитатима из светога писма. Поуке у том облику држимо да би врло упливисале на народ.

Свештенство појединих протопрезвитерата почело је у најновије вријеме држати свештеничке сједнице. Имали смо прилике да присуствујемо тијем сједницама, које су се често држале баш у средини самог народа, па виђесмо како се силан народ искупи око својијех пастира, да чује од њих ријеч божију и корисне поуке у моралу и религији. О цијељи тијех сједница писано је већ у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ те би имали овдје само то навести, да се у програм рада тијех сједница уврсти још једна тачка, т. ј. да се народ том приликом бар ријечју поучава ваљаном пољопривредном раду. Ово би такођер нешто допринијело, да се бољи начин рада што више у нашем народу одомаћи.

Познато је да се удруженом снагом постижава добар успјех и тамо, гдје појединац није у

стању никако да га постигне. Ово се свагдје доказало па и у пољопривредном раду. С тога се и пољопривредници удружују оснивајући пољопривредна друштва и подружине, којима је цијељ да испитују пољопривредне прилике дотичних покрајина па да на темељу тога отклањају сметње, које стоје на путу унапређењу њеном. Такова друштва старају се о распростирању савршенијих пољопривредних справа а и о том да се исте у самој земљи израђују. Из прихода друштвенијех досуђују се награде онијем пољопривредницима, који су ма у којој пољопривредној грани завели напреднији начин радње или онима, који произведу најбољу стоку или који други домаћи производ. У ту цијељ приређују пољопривредна друштва изложбе, трке итд. Често се изашиљу од стране друштва стручни пољопривредници да поучавају тежаке бољем раду а приређују се и јавна пољопривредна предавања и потпомажу они стручњаци, који држе таква предавања по разнијем крајевима земље. Издају се популарне књиге за распростирање најнужнијих пољопривредних знања. Пољопривредна друштва старају се да се у ред усјева уведу и оне биљке, за које се зна, да би у појединијем предјелима добро успјевале и много допринијеле пољопривредном напретку, па у ту цијељ поклањају или за мале новце уступају својијем члановима ваљано и чисто сјеме тијех биљака. Цијељ овијех друштава је као што се види врло племенита и корисна па с тога и виђамо да се свугдје, гдје се озбиљно на унапређењу пољопривреде ради оснивају и множе, а да им се посао олакша иде им на руку и сама државна власт, потпомажући их и морално и материјално. И у нас имаде такијех друштава али врло мало, с тога би дужност и нашега свештенства била, да се заузме око оснивања пољопривредних друштава, па да и наше свештенике видимо, као и оне у другијем земљама, како у њима часна и прва мјеста заузимају. Тамо, гдје пољопривредних друштава већ имамо ваљало би да су наши свештеници међу првим члановима њиховијем и да се својски старају за друштвен напредак.

(Наставиће се.)

Старине.

Писмо св. цариградског Синода.

Приопћио Дионисије Миковић*)

Кад нешто чему се скоро недаје важности, или на нашу оправдану срамоту труне под прашином, — може да баца свјетлост на коју год тамну тачку наше српске историје, приопћујем ово писмо! Оно нам неказује нешто што није давно крвавим словима написато у српску историју, али опет, како моја маленкост мисли, није без интереса. Свети Синод, пишући поштовања достојно писмо, није ваљда знао или није хтјео знати, да биједни српски свештеник мора дијелити судбину муко трпног свог народа, па као вијерни пастир који „и душу своју полаже за овци“, у пркос светим правилима предњачећи му мачем и пушком у руци, и са крестом часним, у обрани милог огњишта, свијетлог образа, свете вјере и драге слободе!

Он је то морао; његова српска контрола, чиста савјест, то му налагала; налагала: да се брани, да спасе себе и своју живу цркву. Зар би могао: „добри пастир“ равнодушно гледати да му курјаци повјерено стадо разгоне и даве?! С' каквим би образом српски пастир изашао пред Милоша? и како би могао приказати неумитном Господару цијеле васионе са: „Се азъ и дѣти азѣ ли даде?“

Брига светог Синода да му млађа повјерена браћа одговарају сходним правилима, врло је похвална, али ће околности оправдати српског свештеника, што носи: „пушку и брије браду“. Писмо гласи:

„Премудриши и перкѣиши и началѣши къ епархѣ рашко призреискѣ чада къ Богомъ наша любезнѣа даръ ебди кѣмъ миръ ѿ господа Бога и Спаса нашгѣ. Бѣди три године и покнше како раздѣлѣ наша кѣлика и

кѣликиаа цѣрковъ патрикана како кашн тронца попоки то естѣ попь Ђѣро и попь како и попь Марко кѣзъ краде и шети одъ село на село га пѣшкама. по то законъ недака и на лиране кон знакатѣ книга да нонитѣ пѣшке колнкате кише и горе и кѣззаконне законѣ дакцѣмъ кѣшценнѣомъ грѣхъ да нонитѣ пѣшке ѿ никола кѣра на тѣрци, на екрей на ерлинн тѣа що законъ на кола кѣра дакатѣ тѣй нукокъ лажин, пакъ кола брада некрю кола нѣмъ кѣверна и непрокѣшена а кѣлоли Хригтински законѣнодакци. Видите како пише кѣато кѣангѣне за законъ да ебдемо много лѣчени и по законѣ да ходимо кѣже на кѣато кѣангѣне кѣати апостолъ и кѣангѣлитѣ Марко кѣашценнѣомъ кѣла да ходитѣ и да прокѣщакатѣ миръ и дрѣги хригтинани да прокѣтитѣ а кѣи к' лѣбитѣ кѣтлѣости по тѣиноти народъ кодите и тако и илии ходите и штакитѣ шкци на колъ даги ѣди и ш какоћите на страшнѣ ебдъ Богѣ шкѣтѣ дати за преданѣе кѣмъ стадо нѣгоко кое илии Хригѣомъ коею крокою на критѣ нѣкѣш. ѿ горе толиѣ кон ннспракѣ преданѣе елѣ стадо Хригѣоко, паитѣ да не погнѣитѣ, нѣли знаете кѣкш гокори Хригѣомъ не уконтиа ѿ укнѣающаго кѣлѣ тѣло но ѿ укнѣающаго кѣмъ дѣшѣ, то естѣ неконѣ кише чѣлокѣка но Бога. Того ради кашнѣо перкаго прѣтѣпннѣа: наша милѣтѣ Архѣеренѣка и кѣликиа Синодѣ илилокаѣа на кѣгъ и шко кѣла шпрощакѣ, тоестѣ перко попа Ђѣрд и попа Ваѣд и попа Марка и кѣѣмъ прако-мѣкннѣмъ хригтинѣомъ шпрощакѣмо да еб шпрощннѣ ѿ Господа Бога кѣедѣржитѣла и дѣкѣзани ѿ грѣкѣкнѣа кѣтѣка ебд ѣада и шпѣщннѣи да иматѣ молитѣка и благомокъ шдѣ кѣи кѣтѣци: ѿ тѣи Богононнѣи Отци цѣрковннѣи, и попокиа дѣкамо допѣщннѣе да нонитѣ шѣтрахнѣлѣ да крнщакатѣтѣ и да кѣнѣааетѣ и да лѣджитѣ кѣата лѣтѣрѣна и причѣнка — и да прокѣщѣка народъ нашѣ стадо и Хригѣоки шкци и по междѣ кѣгъ да иматѣ миръ и милѣгъ и междѣ прочн Хригтинѣомъ и прочн хригтинани да илиа кѣонѣмъ кѣашценнѣомъ кѣакѣ залѣгѣд и дѣгъ кѣзъ кѣакога ннѣтѣа и рѣптннѣа тако да прилѣтѣ кѣлагомокъ и тако да прикнѣте о наша благомокънѣа чада кѣко шѣкы запѣкѣда нашѣ кѣкѣѣѣиши ѣнодѣ и да ебдѣтѣ кѣмъ даръ и милѣгѣтѣ шдѣ Господа Бога кѣедѣржитѣла и ѿ нашѣ молитѣка и благомокъ и шпрощннѣе грѣхѣомъ къ кѣѣхъ кѣгъ. Амнѣнѣ.

ѿѣша ѣца лугѣста

*) Писао јест управитѣљ српско-православнѣо светѣ Георгијевѣоког манастира „Баѣе“, у вароши Рнсну, Боци Которѣкој. Уредннштѣво.

Константинополикаш и ко Христе молиткникъ.

Ефески: Англик, Ираклиски: Дионисије, Кизички: Мелитије, Никоидиски: Дионисије, Никејски: Ишинф, Халкедонски: Иродий, Дерконски: Германик, Тесалониски: Еронилик, Светорашко призренски: Игнатие.“

Оригинал овог писма налази се код пречасног г. попа Ђура Поповића пароха Ђурманског, у Спичу.

Из парохije „Крушевачке“ у требињском протопрезвитерату.

— Пењати се по врлетима, Херцеговцу је обично, па ако ти је воља, да видиш, он није невјешт ни по оној непрегледној равной морској пучини.

Ја уживам у овом оштром мијењању, у гледању. Час видиш горостасно стијење а час сиње море. Уз прве пењати се треба више зноја, а по другој се љуљати, треба још више страха.

Но, како било, да било хајдемо у Крушевице. Овај пут нећемо куда је најближе, т. ј. преко Граба и Врбањског поља но ћемо онуда куда је мало љепше и за пут и за око.

Овај ћемо пут назвати из Требиња, преко манастира Дужи, питоме жупе, лозних конавала јуначке Суторине, „српског Ерцег-Новог“, свете „Савине“ манастира, па до на „Видов врх“.

Ићи ћемо мало брже, па не замјерте, што вам нећу све испричати што чух и виђех; то није ни могуће, јер нешто за око лијепо, па превари ухо; а нешто за ухо, па превари око; дакле путујмо:

Овај мој пут важан је, не због моје личности, јер у овом прегледању парохije Крушевачке има прву ријеч наш љубљени старац Митрополит Серафим, он је на овом путу пред нама, јер путује да посвети обновљену цркву на „Видову-Врху“.

Уриједу пред дан Рождества пресвете Богородице крену Њ. В. П. у пратњи г.г. градоначалника требињског С Черовића, преподобног игумана дужког Г. Јовановића и моје маленкости. Звона брује, а јутро, како само путник може пожелити — сунце грије да не може милије, као што је пошље кише.

Писмо је писато на великом дебелом листу хартије: грчки најприје, па на истом листу преведено старинским словима овако како се чита.

Спич је припадао под духовну управу призренског митрополита, докле је припао Аустро-Угарској при посљедњем српско-турском рату; и од тада је саставни дио епископске јепархије Воко-которске-дубровачке.

До на врх „Дријена“ ишло се и хоћеш и нећеш полако, али одатле, иде се кроз читаву жупу све подногу, по насипу, као длан што може бити, равном.

Овђен лијепа башта, онђе питоми виноград, онамо голубасти маслињак, тамо угодни домови, ту прави двори, као Иве Загорице — све на догледу плавкастога мора.

Народ вриједан, па то ти је! То и јест срећа. Но шта сам примјетио: жене су им још врједније. Шта је једној жени по 30 ока на глави носити? Ништа! Иде све пјевајући; или у Дубровник или у Требиње чак!

Кроз тај врт, управо рећи, прођосмо, а не знадох у што би прије гледао: све лијепо и наредно.

Благословене вриједне руке! Оне доносе срећу и дому и крају и народу и држави.

Кад доћеш на спрам старог Дубровника, који ти остаје у десно, па се окренеш према новом Дубровнику, имаш дивни изглед, кога треба виђет па му се дивит.

Кома је Бог дао — нек дође!

Из ове долине, ето те до подне на сред „Коновала“. Овђе ћеш виђет жупу — но по ношњи народа, оштра је разлика. — Ту смо мало отсјели те се прихватили миришњивога „бакаљара“. Е, шта ћеш, „какав дан — таки му и дар“. Таман бијаше тргање, те си могао виђети коновско поље посуто народом, па све гамизе.

Иза Коновала, нагазиш опет на Херцеговину, т. ј. славну Суторину; која те са разореним турским „кршлама“ опомиње на минула крвава времена, чак од Луке Вукаловића, који

је на њих нападао са трешњевим топом, па до скорошњег доба.

Дакле ево нас и у Ердег-Нови. О њему приповиједат, као и о његовој у сваком погледу љепоти, треба вјештије перо, не само у писању, но и у знању историје. Писања о овој лијепој и знаменитој ерпској вароши, боље рећи приморском граду наше јуначке „Боке Которске“. Овђен ја упућујем на ерпску књижевност — тражите и читајте о ерпским земљама, крајевима, градовима и варошима, но не заборавите и наших славних цара задужбине цркве и намастире.

Бити у Ердег-Новом, а не виђети ерпску светињу манастир Савину; то не може бити; а особито у доба кад у њему љетује „сав Србин“, манастирски највећи ктитор, приложник и уредитељ, високо пр. Епископ Боке Которске, добри старина и отац Герасим Петрановић. Њему доћ у госте, па још са нашим старцем митрополитом Перовићем; запста је за мене срећа и велика част, а и добит. Виђет манастирску чистоћу, ред, рад, међусобну љубав браће калуђера, ону велику оданост према старјешини, онај неуморан рад око манастирског „перивоја“; запста је једна лијепа школа и за мене, а камо ли није за калуђере. Ту би требао, да отиде сваки онај који жели постати управитељем намастира, па нек учини један добар преглед, а по томе „испит“.

А шта ћу да говорим о љепоти, сјају, украсима и старинама ове свете обитељи, коју основаше, смирени калуђери наше Ердеговине? Шта друго до: слава! трудбеницима око овог манастира, а на првом мјесту преосвећеном г. Герасиму, нек му је слава и ерпска хвала“.

— Дочек не само од преосвећеног но и од браће Новљана, а на првом мјесту доброг Србина градоначалника Ш. Гојковића, био је . . . као у ерпској кући, као што сам Србо умије и зна дочекати, јер му то и старина доноси. Нек ми не замјере Срби Новљани, што не умијем све да искажем што према вама осјећам, ја само велим: Хвала вам ерпска! Виђети вас, ваш род, ваше србовање, значи стећи непропадљиво благо, поучити се како се бори и ради за славу Срба и ерпског имена; а то нам кажете са оним ерпском тробојком на бедемима старога града а из доба наших краљева, коме ни „шпањолска бастиона“ славе не потавни. —

У борби је живот! а то сте нам стотинама пута показали на догледу сињег мора, на по-

гледу Ловћена Кривошија, Суторине, па и „Видова врха“, на који ево сад крећемо а веома кличемо;

„З Богом“ остајте!

Гостољубље ерпско бијаше у правој својој боји за столом манастира Савине, онако смирено, као што и доликује према мјесту, као и пред лицем два смирена старца Герасима и Серафима; но у дому, у фамилији драгог Гојковића, бијасмо ушли у дом Српски, Хришћански, у дом у коме свако чељаде, а особито домаћин и домаћица, на своме веселом и ерпском лицу, показиваху: еретан је дом ће долази гост.

Тако је! али моје ријечи, који бијаш уз преосвећеног Серафима, гост овога дома, не могу преставити ону лијепу ерпску трпезу као ни описат моја осјећења тога тренутка!

Па није ни ово на одмет! Загријавајмо се, чувајмо се и на дому и на путу, па и овако: пишући по коју од срца, ка срцу! —

Пошавши на коњма у подне, а у очи мале Госпојине, из дома г. Ш. Гојковића, за Видов Врх, или боље рећи за село Мокрине у Далматинској граници, размишљах о свему што нас ерете у овоме ерпском граду. Онај народ, оно народно свештенство, оно брујање звона, које одлијегаше и морем и сиједим кршем, — даде ми доказа: да није лако Срба поцијепат, раздвојити, брдом и долином — сви једно мислимо за унапређење и спас Српства.

Опраштање, праћење и друго са преосвећеним Петрановићем, као и са осталим бијаше ујердно под ону ерпску; а пут до Мокрина весео и пропраћен дивним народним попијевкама пратиоца и еретаоца, а освјештан звуцима звона са оближњих цркава.

— Вече је! па добро, ево нас и у Мокрине у госте пречасног пороха Лазаревића. Гошћење, за гошћењем, дочек за дочеком: е па шта ћеш, владика се дочекује! Све се узжурбало, а све иде у реду, што се зачудих, јер се обрех у дому као да је у сред „шехера“. Свак задовољан, а лице домаћина отсијеваше: задовољством.

Ноћиште, вечера и ерпско „сијело уз ерпске гусле и разговоре — прође у најзадовољнијем реду; — те у јутру сви здрави и весели, крену смо, пјешачећи на Видов Врх на свети посао, на освећење храма, а у славу ерпског цар Лазара.

У своје вријеме, ето нам и сиједог старца! Народ, са добрим својим свештеницима, као и са

управитељем испоставе г. Билбиом, као правим и честитим чиновником и пријатељем народним, дочек уреди и громким живио! отвори весеље и славу овога дана. Народ ради! Народ и води коло! Па и добро је.

Слава! Боже дај!

А, сад да о њој говорим, и то оно што би, што чух и очима виђех! —

Благослови нас добри архипастир, који душу своју полаже за своје стадо. Душа чиста, срце весело, љубав загријава; а да не бјеше тога, зар би дошла Србадија млада од града Требиња да увелича ову светковину, да предусретне свога Архијереја?!

Жар! Ватра жива! Понос српски! љубав братска! покреће! Куд? — На рад, на славу за народ свој!

Узрок овој слави тражит, зар мислиш?!

Па добро! —

— Пет стотина тужних љета са живом ријечи, са гуслама загријаваше наду на бољу будућност, те и два мала српска сеоца, уз помоћ осталих Срба не заборавише „Видов дан“, јер имадоше пред собом разорени храм силом и навалом, на бријегу: „Видов-Врх“. Та два сеоца: Доње Мокрине и Шврчуге, прегеше да докажу свијету на видуку, да Србин памти прошлост, да разумије садашњост, да се нада бољој будућности.

Опомена на Косово, на „Видов дан“, сло-жан и заједичан рад, као и српска свијест — ето то је узрок овој скромној, али значајној српској слави.

Ево нас на мјесту, на слави! Дај сликара да је наслика, дај пјесника да је опјева или барем дај вјешта пица српског да је опише!!

Нетреба нам, кад буде стани пани; ту су српска срца, која боље сликају од сликара, која боље пјевају од пјесника, која боље и дубље урезају у српска срца но перо у хартију! —

Ја смирени, поно, српски православни, као што рекох, изнијећу овђен, што виђех, чух па и осјећах. И ако је црна „мантија“, да — ако не буде те боје и срце моје, и оно стреми и тежи онамо . . . у славу!!!

Славље се отпочиње!

Пошље усклика и поздрава од стране народа, као што и рекох Србадија млада од града Требиња запоја српски и хришћански: „Возбраној

војеводје“ идући до пред храм, пред старцем митрополитом, који радосни народ на обје стране благосиљаше.

До пред обновљени храм! до пред дом молитве, до пред мјесто српског збора и договора!

— Смирени су свештеници пред храмом са крстовима и еванђељем, чекају свога старјешину и моле га за свети благослов над овом обновљеном српском светињом. Старац весео и задовољан, пун смирености и побожности, благослови своје духовне синове и народ, пошље чега, ево вам Срби браћо, лијепих поздравних ријечи вриједног Срба и свештеника ове цркве, нашег попа Васа Новаковића. — Чујте, па се веселите.

„В. В. П. Милостиви Архипастиру!“

„Са пуном радости, као твоје духовно чедо, усуђујем се између моје браће свештеника, а у име народа, да станем, на ово стародревно, на ово свето и српско мјесто — са кога те, добри оче! поздрављам, са оним чисто-срдчним и еванђељским гласом; — гласом невине дјеце јерусалимске: Осана, да си благословен, који долазиш у име Господње!“

— „Ти заиста долазиш у име Господње, јер Његову свету вољу испуњаваш, на срећу и корист твоје пастве, којој си сва нада, за унапређење и бољитак свете српске православне цркве и школе и свега рода!“

„Истина, да је за твој свети и старачки живот тешко путовати по оваким врлетима твоје кршне Ерцеговине, војводине светог Саве, обилазећи твоју духовну паству, као милостив отац своју рођену ћецу, поучавајући их и настављајући у православној вјери и лијепој народности Српској; — али и ако је теби трудно, свети оче! и опет си снажан и крјепак, и опет се тјешиш и презиреш све тешкоће свога путовања; јер при свакоме твоје кораку можеш чути, ће ти Српство, а особито синови кршне Ерцеговине, са поносом кличу: „Таков нам подобајет Архијереј!“

„Зато, што желим, хоћу и да искажем, пред твојим смиреним лицем, свети оче! Нека Бог свевисњи, усрећи сваким добрим успјехом, оне благе намјере, које те покренуше да, обилазећи, твоје духовно стадо и јуначка мјеста по-вјерене ти Епархије, српске земље кршне Ерце-

говине; покренуше, да благословиш и усређиш и ово српско мјестаице, истина мало и кршевито, али јуначко — да усређиш са личном твојом посјећом; те се и молимо Творцу небесноме, да и буде од среће и користи, светој цркви, српском народу, да донесе братске љубави и слоге у твојој духовној пастви!“

„А сад, радосно ускликујем, у име моје браће свештеника, и остале дичне и храбре Србадије овога краја, са највећом оданошћу и од свега срца:

„Живио! омиљени Архипастиру, и добро нам дошао!!!“

Овако нас поздрави и обрадова свештеник! Ја немам ријечи са којима би му на томе захваљно; па и велим, нек му је довољна плаћа за рад и труд љубав народна коју ужива у томе крају па и она суза радости са којом смо пропратили његове српске и свештеничке ријечи.

Почем је „јутрења“ у своје вријеме свршена, то смо одмах ушли у храм, те се Богу помолили и у свештеничке одоре обукли и запојали своје Архијереју: „Тако да просвјетит сја свјет твој пред челољекџи“. . . .

— Управо је 10 часова прије подне, 8. септембра 1890. г. а народ се окупио, очекује час посвећења „троношења“. Описивање све потанкости овога чина није нужно; само то толико могу рећи, да је: „заход“, емјештање светијех „мошти“, подизање часне трапезе, њезино прање, запечаћивање, покривање, полагање утвари на пету и на „проскомидију, као и миропомазање саме цркве — све је ишло у тачно прописаном и најбољем реду уз појање односних „тропара“, читање и пјевање прописаних молитава и „псалма“.

Чим се овај чин свршио, отпочела је света литурђија у освећеном храму, а у славу *свешто великомученика косовског и српског цара и самодржца Лазара*, са благословом Његовог В. Преосвећенства АЕ и Митрополита Ерцеговачко-Захумског господина Серафима Перовића.

На светој литурђији, као и на троншењу уз Архијереја чинодјејствовало је седам свештеника, а појала је наша драга омладина од града Требиња; којој на овом мјесту нека је хвала. Оваки радови, драга омладино! не остају без награде, без плода; Српству радимо, а то смо и дужни.

Пошље божествене литурђије, која се довршила управо у по дана, изговорио је пред храмом у сред окупљеног народа, надзиратељ протопрезвитерата Пјешчић ово пригодно слово:

„Србадијо Драга!“

„Возљубих благољепије дому твојега“. . .

„Помоћу божњом, Србадијо драга, обнови се овај свети храм; васкресну нам рушевина, благодарити труду и пожртвовању вашем. То је знак да одужисте дуг према својим претцима, који му темељ положише, и вама у аманет предадоше, да га чувате и сачувате, себи и својима, од противне навале“.

„По човјек разлаже, а Бог располаже, како са судбином једног човјека и народа, тако и са судбином читавог свијета, јер је сав дјело његових рука“.

„Божјија воља досуди, да наступи на Српство тешко искушење, пуно горких и чемерних дана, у којима су се и царске круне у крви купале — искушење, кад но се од царства и господства створи развалина; што нам, до скора и овај божествени храм јасно казиваше са својим обурваним зидовима“.

„У тијем тешкијем временима, временима разломљеног државног живота, кад су се господа отимали о царство, и ако староставне књиге кажу на Урошу царство, кад су господа по цијену своје личне славе продали царску круну и положили је пред ноге угњетача српске среће и слободе — у тијем несретнијем временима поставио се темељ: тирјанским господарствима и крштених и некрштених, над нашим народом.

„Српство је клонуло и оборило низбрдице са својом славом и слободом, те не могаше од обичјесних силника сачувати ни своје свете храмове, науке и вјере, своје цркве и намастире, у којима су наши смирени калуђери, великом својом истрајношћу, засађивали непресушиву воћку, српско правослађе; и то у срце и душу онијех, који чине силу и моћ, у свој народ, у народ који трпељиво подношаше и колац и конопац, у народ који не повјеровалажјима несперских апостола, у народ који исповиједаше: „Не! без крета од три прета!“

„Роде српски, на теби оста да лијечипш старе наше ране, на теби стоји хоће ли српство

коракнути бољој будућности — зато не губимо ни наде ни снаге; српска свијест нек у нама царује!, тако ћеш покајати старе гријехе, које треба загладити и излијечити вјером праћедовом, слогом српском, љубављу братском“.

„Знаци вашег хришћанског, српског и братског рада, јесу цркве и школе наше. По њима ћеш и данас познати да смо царевали. — Замисли Србине брата, како ти душа ужива, кад ти освећене српске гусле, у рукама сиједога старца, стану причат о светоме Хилендару, на сред Горе Свете, о оној косовском крвљу окупаној Грачаници; а да ти и не спомињем о онима: „ће се ђеде цар Немање благо?!“ —

„Пет вијекова прође, „од онога дана черного“, од онога дана, кад је цар крено име славио, кад се српско тијело ломило, кад се српска крв пролијевала, кад су мјесто воштаница сабље свијетиле, кад си мјесто пјесме само чуо шоклич: у смрт, „за крет часни и слободу златну“.

„Ти вијекови прођоше у борби, у патњама и у свакојаком робовању; али је Србин увијек сачувао у своме духу чист српски и православни осјећај!“ Тај осјећај чувај и данас, ако мислиш остат чист и свијетао пред осталим српством, па макар био измучен и сиромашан; — јер те је тај дух сачувао до дана данашњег, не поколебљива у вјери, сложна у борбама па и ненадмашна у многим и многим патњама“.

— „У ватри се познаје гвозђе;“ — „а на муци јунаци!!“

Та ако се ми нијесмо мучили, та ако наше патње нијесу на највишем вршку — не знам чије су?! —

„Јест, драги српски зборе! Ми смо много поднијели и мука и патња, но кад се окренемо у свој прошли живот и рад, мало ћемо кога наћи томе крива, до нас самијех, до оних дана, кад смо заборавили вјеру праћедову, кад смо постајали непослушни својим старијим, кад смо завијели срећи и слави свога рођенога брата, кад смо заборављали да сама слога Србина спасава.“

„Ти по нас несретни дани могу и данас још лакше наступити, па нас још више и одродит и раскомадат; па да то не буде, прегинимо сви заједнички, како богати тако и сиромашни, како они који су у којој части или власти, тако и

они који нијесте — прегинимо на рад како нас гладни вуци не би растрзали“.

„До првенаца стоји да поведу право српско и православно коло; а до снаге народа, да њихов глас не остане глас вапијућег у пустињама; јер је до вашег заједничког рада стајало, да се и овај божији дом из развалина подигне и обнови, те да процјева у славу Бога и оног светог косовског мученика, који је за њу на кољена пред Ђелатом клекнуо и смирено преклонио своју сиједу главу, круну положио и душу испустио; због наше неслоге, због нашег издајства, због нашег славољубља, због наше несретне непослушности“.

„Вама ктиторима и трудбеницима, вама са чекићем у руци који освјетласте образ Раду неимару, вама Србадијо драга, који се макар како сјетисте овог светог мјеста, признајемо хвалу, као и то да сте свјесно учинили своју дужност, сјећајући се свога народног цара и мученика, сјећајући се Видов-дана, дана кад се изрекла преуда над небратском и несрпском неслогом“.

„Амин! Боже дај! да јој ту буде гроб међу Српством!“

„Овај лијепи српски збор, договор, доказује непријатељима српског имена и светог православља, да је немогуће угасити луч у српској души, да је немогуће истргнути из деснице Срба свештеника часно знамење, да је немогуће сломити гусле јаворове, да је немогуће издрпати српску тробојку и уништити српску славу.“

„Томе је јасан доказ ова света, висока планина, на догледу снјега мора, на погледу ви високог Ловћена а преко њега и осталих српских планина, с мора до Дунава — томе је јасна слика овај крш, **Видов-Врх**, који је висок, поносит, освећен, како молитвама и борбама прошлих времена, тако и молитвама и истинским трудима данашњих дана, дана, кад највише морамо имати заједничких радова и мисли, кад се највише имамо поносити, ми Ерцеговци са братом Бошњакком, Црногорцем, Шумадинцем, Далматинцем, поносним Бокезом, и осталим по Бачкој Банату, Сријему, Славонији, Хрватској и Крајини — поносит, јер смо браћа једне српске мајке, јер смо синци једног српског рода, који још не могаше да сломије јарам потиштене браће по Македонији и Старој Србији, која бијаше очевидац старе славе и величине наше.“

WWW.UNIB.RS

„Овај свечани тренутак носи на себи српско обилежје: 1889. године, носи на себи 500 година мучнога али свјеснога српскога и православног живота; те нас ова свечаност опомиње на стару прошлост; а оне године у зиду урезане на српску свијест, која обећава и бољу будућност“.

„Лијешу су то знаци Србе брате! Ово су тренутци радости наше, тренутци, у којима нас предер Божијег пријестола благосиљају: Срби светињели!“

И овај час нам кличе: не бојмо се! не клоњимо духом, но будимо истрајни, јер нас је трпљење и истрајност кроз мучна времена сачувала, те се не утописмо у туђа мора; но остасмо ћеца цркве православне и мирисна грана великог етабла Славенског. А гледајући у лице смирено, нашег архипастира, на коме је рухо сјајно, у чијој је руци часни знак, и опет се пренесемо у староставно доба-доба првоучитеља српског св. Саве, па се и опет радујемо што остасмо вјерни светињи српској. „Помисао и љубав српској нам светињи не само у цркви и школи но и на дому нашем; — жеља за општу свесрпску заједницу; — борба и рад за своју самосталност: побијала је, пробија, а и треба да пробија пападаје на наш напредак — и ево нас, Богу хвала, — живије.“

„Овај божествени храм, на овој висини према сињему мору, а по својој стародревности и значају — и ако није величанствено озидан и богато украшен — и опет је нама међу првима; те смо тим више дужни окитит га најљепшим украсима нашим побожним срцем, а он ће нас у будућа времена опомињат Бога и имена нашег.“

„У то име, Срби браћо! били богати или спромаси, били стари или млади, примите са овога светог и српскога мјеста, а од нашег Архипастира Његов свети благослов; који је топлим молитвама, а по закону наше свете српске православне цркве, овај дом молитве и српскога збора, осветио у спомен петстогодишњице од тужног Косова, а у част и славу светог косовског мученика нашег цара Лазара: те га учини мјестом светим, домом молитве, мјестом мира и братске љубави, мјестом утјехе и наде, мјестом српског „збора“ и договора, на вјечита времена, која у будуће нека буду по цијело Српство сретнија и славнија: Амин!“

То рече: Саво-протопоп требињски, а за тим народ нагрну да цјелива крета часног у десници нашег архиепископа г. Серафима Перовића.

— Сад долази народно весеље у правој својој боји; како за богато постављеном трпезом тако и онђе ће се млада Србадија надмећаше у народном игрању и пјевању, које прекину „топљење“ жарког сунца у сиње море. Дивото! Заиста, дивота, које се ја не могах сит нагледати.

Како састанак братски, тако и растанак, бијаше за уживање. Видити оно српско поздрављање са барјацима е борда на бордо, слушати оно „збогом“ и у „добар час“, па оне покличе и отпјевање — само би те све очарало, па би на стијену сјео и сузу радости пустио.

Дан је запета био диван па и весеље, као да се са дневном красотом надметало, до саме ноћи. У часовима весеља, а особито при заједничком обједу, било је и озбиљних момената. Ко не би скинуо капу и смирено се Богу помолио, кад по наш смирени Архиепископ благослови заједничку „софру“, кад по подиже здравицу за здравље цара и владара, па за здравље титора и приложника српске цркве и школе, који се и у овом тренутку по могућности одазваше. А ево их: г. Митрополит Серафим 1 наполеон; г. Ш. Гојковић гр. начал. нов. 3 фор.; г. И. Билбија уп. испос. 5 фор.; Срп. пр. оп. Требињска 10 фор.; г. Г. Јовановић јером 2 фор.; г. П. Поповић м. тајник 1 фор.; г. М. Бјеладиновић 1 фор.; г. Бр. Поповићи 2 фор.; г. М. Клиећ св. 1 фор.; г. Л. Петковић 1 фор.; г. Ш. Лучић 1 фор.; г. Ј. Лазаревић свеш. 1 фор.; г. Срп. пр. Младеч из Требиња 3 фор.; г. Сава Пјешчић свеш. 3 ф.; г. С. Рељић чинов. 1 фор.; г. Т. Томашевић 2 ф.; г. Кр. Петјевић 2. фор.; г. С. Томашевић 1 ф.; г. Т. Беко 1 фор.; г. С. Лазаревић 5 фор.; г. Ј. Косић 1 фор.; г. С. Манојловић 2. фор.; г. Стојан 2 фор.; г. Васо Бијелић 2 фор.; г. Цвијетин Јовановић уч. 1 фор.; г. Ђ. Лучић 1 фор.; г. А. Радановић 1 фор.; г. К. Шпирто 1 фор.; г. М. Малавразић 5 фор.; г. О. Божић 1 фор.; г. М. Томашевић 1 фор.; г. Б. Лучић 1 фор.; г. Б. Радовић 40 н.; г. Ј. Бијелић 40 н.; г. Ђ. Коњевић 30 н.; г. поп В. Новаковић 2 фор. —

Ово оволико побиљежних што паде за општом и братском трпезом, а остали приход овђен не увршћујем.

Како се са овим опраштамо ове српске планине „Видова-Врха;“ то ћу још овђен уврстити ријечи мог доброг друга попа В. Новаковића, који ми о „В. Врху“ написа ове ријечи:

„По причању народа из околине „Видова-Врха“, а особито из најближег села Сврчуга, доказује се да су на „Видову-Врху“ биле двије цркве, до времена турскога владања Ерцег-Новим. Једна је била управо ђе је сада подигнута нова, а друга је мало на више, ђе су Турци у новије доба подигли „караулу“, која има диван изглед на Ерцег-Нови, Суторину, Море Јадранско, пш-томе Конавле, те и према тремеђи: Црногорско-Херцеговачко-Кривошијској. Ова кула подигнута је 1869. год. у доба ерцеговачког устанка под Луком Вукаловићем; те кад јој се темељ копао, нађени су зидови од нове црквице.“

„Обје ове цркве отприлике су разорене 1687. год., кад су Венецијани ударили на Ерцег-Нови којим тада Турци владаху. Но у исти мах новским Турцима, стиже помоћ под неким пашом од Ерцеговаца и Бошњака. Паша са овом војском утабори се под самијем Видовијем-Врхом, код воде Вратнице, сјеверно за неколико минути испод цркве. Бојеви, пак, достигли су највећу тачку око Каменага код Новога, па се протегли чак до Видова Врха и планине Вјелотине. Но због тога, што су овдашњи Срби ратовали у овим бојевима све против Турака, то ови из освете разорише им ове цркве.“

— „Развалине од цркава као и од околних зграда, којима се и данас трагови виде, као и народно причање, тврди, да је на овоме бријегу негда био богат српско-православни манастир. — Да су Турци разорење извршили може се мислити, почем су ту у логорисању били, па и бојеве туда водили, и по чем су се мјешћани против њих тукли.“

„И ако су ове цркве порушене, опет народ тврди, да божија служба на овоме врху обдржавала све до 1806. г. и то само на „Видов-дан“. Те године, стигоше до ових крајева Французи, па и даље на сјевер. Од тада па за неких 40 година ту више службе не бијаше; а то је очити доказ да су Французи до темеља ове цркве сравнили. Није ни чудо што су се војске око овог виса кретале почем је на видик у и на згодном ударцу.“

„Лијепо! — Оно што не моглоше учинити „варварски Турци“ од овога српског зборишта, то умједоше „просвећени“ Французи.“

„Чудо те не посјекоше и оно једно једино стародревно дрво, које се и данас више олтара зелени и путнику се из далека приказује.“

„Србине, ако те кад пут нанесе мореким путем за у Ерцег-Нови погледај у лијево, видићеш међу високим бреговима наше Ерцеговине и „Видов-Врх;“ како се на њему бјелуца овај ново-подигнути спомен косовске петстогодишњице!“

„Прође 40 година, али српска свијест не умрије, но се околна Србадија сложи те опет на Видов-дан под оно дрво свој збор сакупи и Богу се помоли за обновљење својих порушених светиња“. —

„Видов-данско скупљање на овом вису трајало је под тим стародревним дрветом, а у једној „сушницом“ озиданој зградици све до 1888. г. — Те године, два оближња села: Сврчуге и Миљевићи договорише се; па свој договор и остварише, те старину своју обновише у славу *петстогодишњице од Косова 1889.* године. — Прво је село из Херцеговине у општини Крушевачкој, а друго је село из општине Мокринске у Далмацији. Оба су села сјеверо-источно од Видова Врха, а по њиховом раду види се, да су сложна.

„Те године, на Видов-дан, дође на „Видов Врх“ лијена кита Срба Новљана, а са истима господин Лазар Томановић, учен човјек и Срб, који својим говором, у скупу, упозори овдашњи народ на велику важност обновљења видовске цркве у спомен 500 годишњице од Косова. Његов прилог, у двије иконе, примљен је са благодарношћу, али сам радостан што могу рећи свијету на видик у, да су Сврчугани и Д. Мокринјани своју задану ријеч одржали, те на вратима обновљеног храма **пише: 1889.**“ —

„Године 1889. бијаше божествени храм скромно обновљен и украшен. Те године, како по читавом Српству, тако и на Видову Врху слеже се силан народ, како из наше Херцеговине, тако и из братеке нам јуначке Боке, да ту прослави дужну успомену косовопољске битке и пропасти царства нашег. Ова светковина, као и час посвећења овог храма 8. септембра 1890. остаће у народу у дубокој упомени“. —

„Братски, заједнички и сложено почели, па и — свршили!“

„Да овђен помињем све трудбенике и раденике око тога па и титоре и приложнике отишло би на дуго и широко, зато молим народ из ова два села, а са њима и њихове духовне пастире да међу нама овако прегнуће и слога и у будуће влада.“

Очевидац видовданске прославе на Видову Врху Ерцег-новски градоначалник дични и ваљани Срб г. Шпиро Гојковић — покренут српским и хришћанским осјећањем завјешта овој цркви завјет: да се сваке године на Видов дан чини спомен погинулим косовским јунацима а то је овдашње Србе толико задовољило, да ја нијесам у стању овђен ни описати, јер помињање за вјеру и своје отечество јунака косовских узноси нас у мјеста света и славна, па свако и повиче:

„Бог да их прости.“

Оволико написа за сад о цркви на Видову Врху пречасни парох те цркве Василије Новаковић.

Труд око подизања овога храма, заслужује сваке хвале, но ја ћу овђен изрећи не само народу но и њиховим пастирима, који свукуд бијаху први, а то су: преч. пар. из Мокрина Лазаревић и из Крушевица Новаковић.

Они чинише, као Срби и духовни пастири, те дјело започето, дјело добро и благо, дјело Српско и Хришћанско сложено почеше и довршише.

Нек им је Српска хвала.

Сад се можемо овђен сви запитати: одкуд и зашто назив овој цркви: „Видова“ или пак зашто да се зове овај врх: „Видов-Врх“; или најзад: да ли се бријег зове по имену цркве или се црква доцније прозвала по имену бријета, и од кад се протеже то име, и да ли има какове везе са Косовом и „Видов-даном“???

На сва ова питања одговориће нам учени људи, а то су: гоеп. Лазар Томановић уредник „Нове Зете“ и Ј. Вучковић проф. у Задру. Први је писао у „Стражилову“ (1888. г. Н. С.) о овоме

(Наставиће се.)

стародревном мјесту српском, а други је узроком тијем у „Извјешчају о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1888—89.“, у уводном чланку расправио:

„Свети Вит“ (Видов-дан).

Једно питање из агиологије православне цркве. Расправио проф. Ј. Вучковић.“

Из ове расправе повадити што је најглавније није могуће, јер је све: најглавније.

Зато би добро учинио „Источник“, кад би обје расправе прештампао.

Ја ћу пак овђен само завршетак поменуте расправе преписат. Учени професор овако своју расправу завршује:

„Не тражимо од српске православне цркве **светога Вида**, нема нам га одкуд дати“.

„Хоћемо ли **светога Вита**, ено нам га у руским животописима светих, ено нам га у руским пролозима, ено нам га у руским календарима. — Име му је ту. И животопис му је ту. Службе му нема. Није истина, да га је православна црква некад много славила“.

„Али ми би хтјели нешто, што би нас на Косово опомињало. И ми знамо ону клетву србинову: „Ко не види дугу и косовску тугу, не вид'ла га мајка, до суђена данка!“, — па би хтјели, да нам се ни за цркву не прилијепи та клетва. Не ће. Или зар српска црква није видјела, зар она не гледа косовску тугу? А да шта је косовски мученик, *свети Лазар*, кнез српски?“ —

Да, српска црква гледа косовску тугу и сјећа се косовских мученика — те им у славу подиже и обновља своје храмове.

Ево нам „Видова Врха!“

Ријеч о чистоти душе.

Говорио у Рељеву 3. недјеље поста проф. **Т. Алагић**.

Во ила отца, и Сына, и скатаго Духа.

Изливити и чисти кданти, и шилити лквртка ш дшк кашухъ.

(Ис. 1: 16.)

Ко рече да нема гријеха, нема правде у себи (1. Јов. 1: 8.). Треба дакле сви да потечемо и да се покајемо, док су отворена врата милости оца небескога, који нас позива устима свога про-

рока, да очистимо срце и да уклонимо лукавство од душе своје, јер се у њему зачиње свака рђава мисао, свако безакоње. Нечиста душа и покварено срце не мисли на Бога, који даје живот и

смерт, који познаје и најскривеније тајне човјечје, и који ће рећи сваком рђавом човјеку, кад дође пред правду Његову: *Не познајем те, иди од мене ти, који чиниш безакоње.* (Мат. 7: 23.). Нечиста душа и покварено срце заборавља да чини људима оно, што иште да људи њему чини (Лука 6: 31.). Таки човјек заборавља на позив и друштво, у коме се родио и у коме је одрастао; не тражи утјехе у општој вјери (Римљ. 1: 12.), и не мари за срећу и величину своје цркве и свога народа. Таки човјек не слуша гласа савјести, тога најдрагоцјенијега блага пред Богом и пред људима (дј. ап. 24: 16.), те осуђује правог, а правда кривог, притискује сиромаша, а ласка богату, продаје лошу робу за добру, прима плату за недјела своја, споља се показује благочастив а изнутра је пун тајних гријеха и безакоња, као што су били фарисеји, које сличава Спаситељ са гробовима, који су споља обијељени а изнутра пуни мртвијех костију и сваке нечистоће (Мат. 20: 27.). Таки човјек проповиједа да се не краде, а сам краде, говори да се не чини прељуба, а сам чини прељубу, гади се на идоле, а краде светињу (Римљ. 2: 22.); пун је злобе, клевете и горчине; криво се присиже и куне именом божијим; своје обећање гази; на друга свога лажно свједочи; нема страха пред Богом, ни стида пред људима!

Видите, љубезни моји, како нечиста душа и покварено срце гомилају хрпу зала, што притискују људе, трују и потиру основ њиховој слози и љубави! Видите, како је потребно, да се бринемо за душу своју, да је чувамо од тајних гријеха! Само чиста душа носи у себи образ божји; само чиста душа познаје и прославља Бога; само чиста душа вјерује, љуби и нада се; само чиста душа ствара љубав и поштовање међу људима, а у будућем животу наслађава се рајском красотом. — Па шта да чинимо, да не заљудимо у мислима и не потамнимо у срцу? Треба да се одупremo гордост и саблажњивој тежњи, како не би отео маха пламен бујних страсти и захватио душу и срце; а, ако пријеђе квасац пакости и лукавства и укисели душу и тијело, ваља да се, као што Бог заповиједа, *измијемо, па да чисти будемо*, да будемо, што апостол Павло каже, *ново тијесто* (1. Кор. 5: 7.)

А чиме да се измијемо, па да чисти будемо? *сузама покајања.* Чујмо, како се цар и цесарско-пјевац Давид умивао и чистио сузама кајања: *Обрати се Господе, избави душу моју, помози ми*

ради милости твоје; сваку ноћ квасим одар свој, сузама својима нашамом постелију своју (пс. 6: 4. 6.). Св. Јован Златоусти говори: *Јеси ли сгрјесио проиљачи, и грјех ће ти се опростити* (Бесј. П. о пок.). — Покајање је општа потреба духа људскога, јер нико није без грјеха, осим једнога Бога. Човјек не може често пута да разјасни себи, што га тишти, сметен је и не може да се сабере. *Као год што мало дијеше, кад остане иза оца и иза матере* — говори св. Јован Златоусти — *не може себи да представи, што му фали, и непрестано шугује, тако и човјек у своје паду и не сјећа се, да губи своју духовну отаџбину — близину оца небеснога, али осјећа да га нешто мори, чему не може у шраг да уђе.*

Но није доста, да човјек сам себи даје рачуна о своме духовноме стању, а и не може осамити своју душу, прекинути јој сваку свезу са животом свијета, који га окружава, јер не може да сноси бремене свога стања, ако не даје и спољашњем свијету о себи рачуна, ако не тражи ван себе гдје ослонаца — *свједока* свога кајања, своје *исповијести*. Вриједност његове исповијести тијем је већа, чим је значајније лице, коме повјерава своју тајну. Ако се повјери лицу, које није на то позвано, и које је без правога моралног угледа, тада признање грјеха пред њим, не ће бити у стању, да умири и укријепи душу његову. Опростити човјеку грјех може само Бог. По томе, потпуно се може умирити дух, који је грјесима смућен, тамо, гдје човјек исповиједа своју кривицу пред самим Богом, а преко избраника божјега — свештеника, који по власти коју му је Бог дао, разрјешава грјешника од грјехова његовијех (разрјеш. мол. у требнику) и умирује његовову савјест. Златоусти овако свјетује: *Јеси ли грјешан, дођи у цркву и исповједи грјехе своје; а ако си и праведан дођи да од правде не опшаднеш, јер је црква и једном и другом пристаниште* (Бесј. П. о пок.)

Тако, љубазни! Ако смо у души чисти и добри, би ће нам и спољашњи наш живот чист и добар; јер душа управља с тијелом и уређује правац раду и животу. По томе, каква нам је душа, тако ће бити и тијело; какве су нам мисли, така ће бити и дјела. Од нечистих мисли потичу нечиста и бесрамна дјела, и на против: добре мисли рађају добра дјела; *а ко чини добра дјела томе приличи* — говори апостол — *слава част и мир* (Римљ. 2: 10). Амин.

Проповијед.

На дан св. великомученика Георгија.

Возхвалитѣя приподобнии ко мѣкѣ.

Благодаћу св. Духа сакупиемо се, Богољубазни Христјани моји, у овај дом молитвени, е једном мишљу, е једном цијели, да прославимо успомену данашњег великомученика св. Георгија, коме у чест дједови и прадједови ваши и подигоше ову светињу.

Држећи, да ми није од потребе, да вас и овом приликом упознајем са светим животом и неумрлим радом славимог данас воина Христова Георгија на попришту цркве и вјере правословне, јер сам вам о свему томе говорио прошле године, што вам је за цијело још свијема у свјежој памети; и прелазећи данас шутом преко свега тога, у кратко ћу вам споменути пут, срество и начин, како ћемо најдостојније и најсвечаније прославити успомену данашњег великомученика.

Није доста, љубазни моји, ако се ми само у лијепом и великом броју у цркви искупимо; — није доста ако сакрушеним срцем у часу, док се св. литурђија служи, Богу молимо; — није доста ако са побожним усхићењем и расположењем срца и духа духовите и милогласне стихире данашњем мученику појимо или слушамо; — није доста, ако помњиво пратимо сваку ријеч апостола или еванђеља; — није најпослије доста, богољубазни моји, ни то, ако до краја св. литурђије у цркви останемо; него уз то, ваља све оно што се молимо, што појимо, што читамо или слушамо дубоко у срца да усађујемо, да о томе озбиљно размишљавамо и на себе примјењујемо, како би за посљедицу и награду тога нашег размишљавања и по томе равнања пдлучили у своје вријеме оно, чиме је вјечни промисао обдарио данашњег великомученика; краће рећи треба да за свету и

свагдашњу своју дужност сматрамо подражавање животу, дјелима или ти подвизима данашњег мученика.

Неки ће се можда међу вама наћи, те ће знајући у цијелости дјела и живот св. Георгија рећи: како ћемо ми сада у просвијећеном времену подражавати св. Георгију, кад подвига онаковијех, као што их бјеше при распрострањењу вјере Христове, хвала милом Богу нема?

Јест, истина је, нема данас онијех подвига, као што их у првенствујућој цркви бјеше, нема спаљивања, мучења, нема усијаних опанака, нема кључалог уља, у којима су некад поборници вјере и науке Христове смрт налазили! Но има подвига и данас, само су ти друге врсте, јер носе на себи друго обиљежје!

Цио живот наш треба да је свјетао, да је чист, дјела наша треба да су пуна љубави и слоге, правде и побожности; молитве наше и благодарења нека провијава дух и истина; нападаје данашње против вјере и морала, против цркве и њених служитеља, који су данас баш учестали, да исмјевамо, презиремо, и од себе као пагубан отров да одбацујемо!

Тако радећи и тако живот свој проводећи испунићемо ми најпре закон Христов, а подражавањем животу и дјелима данашњег великомученика заслужићемо, да ће се и нама рећи као и за св. Георгија и друге мученике: „*возхвалитѣя приподобнии ко мѣкѣ*“ т. ј. биће нам спремно окретање къ жилици Божјој, *Аминъ*

1885.

Л. Богдановић,
парох.

Кратки извод досадањег рада сједничкога срп-правосл. свештенства у протопрезвитерату сарајевскоме.

IV.

Српско православно свештенство у протопрезвитерату Сарајевскоме ријешило је на трећој редовној сједници 5. априла 1890. следеће:

1. Да по службеном предлогу надзиратељства сар. протопрезвитерата прими у своје све-

штеничко удружење новог пароха Сарајевског г. Игумана Гедсона Марића.

2. Да се према допису конзисторије од 8. марта 1890. број 338:

а) Задовољава са првом тачком његовом (тога дописа) ће се вели: „да је надзиратељству просто

и слободно парбеће се странке у брачним парницама цитирати пред редовне свештеничке сједнице, да се у тима покушава помирење; дочим је сам надзиратељ као члан удруженог свештенства то обећао чинити;

б) Да ће према другој тачки истог дописа поднијети конзисторији захтјевани списак свију, који живе у незаконитим браковима у протопрезвитерату Сарајевскоме, са молбом да се ти што је могуће више растјерују, а у будуће да се такви незаконити бракови законом државним забране и прогоне;

в) Да ће према трећој тачки реченог дописа у будуће све осуђене брачнике на сажитије, који се неће и поред тијех осуда да саставе, због поједини маленкости из презирања родбине, због одвраћања и т. д. цитирати преч. конзисторија да их ова по власти, коју као духовни суд имаде, примора на заједнички живот, са предлогом да се казне оне особе, које такве брачнике свога интереса ради од сажитија одвраћају.¹⁾

3. Да ће примајући знању допис конзисторије од 8. Марта 1890. број 344. — којим потврђује од свештенства предложеног П. Максимовића за привременог надзиратеља, истом плаћати вјенчанице, којих ће приход половина припадати на трошак и потребе зборнице удруженога свештенства.

4. По предлогу пресједника сједница, свештенство је закључило на истој сједници: да се уведе обичај држања зборова љети гдје цркве нема у парохијама, ради разни молебствија и ради поуке народу у хришћанским дужностима.

5. Да се у току љета 1890. приликом одређени зборова у удаљеним парохијама од Сарајева, држи шест ванредни сједница у шест парохија, и да се на тијем сједницама:

а) Покушавају помирења између странака у брачним размирицама;

б) Да се покушавају помирења између странака, завађени сусједа и иначе других особа које су у завади, нарочито између оних који су наклоњени дјелидби;

в) Да опомене, посавјетују и по потреби укорје страсне пијанице, велике певаче, познате крадљивце, неморалне људе, који живе у незаконитим браковима, које се нијесу у току више

¹⁾ Види седму тачку записника друге редовне сједнице државе 25. јануара 1890. ријешчења бројеве I. II и III. (Источник од 1890. г. страна 174.)

година исповједили пред својим свештеником, и они који су упорни владањем према своје парохије; — и

2) Да ће на те сједнице узајамно доћи један другом сви свештеници, а тако исто и на зборове ће не буде сједнице држане по распореду, кога пропише пресједништво сједница.¹⁾

6. На истој сједници прочитана је окружница конзисторијална од 23. октобра 1889. број 1835. и претресано је о истој.

7. У седмој тачки записника заључено је на предлог свештеника који плаћају малтарину на јахаће коње: да пресједништво сједница поднесе молбу конзисторији ради посредовања код владина повјеренства за град Сарајево, да се ти свештеници ослободе од плаћања малтарине.

8. На питање предсједника да му се разјасни, шта је главни узрок те је свештенство у сарајевском протопрезвитерату у свима јавним народним пословима код поједини друштава па и самих власти запостављено и т. д. и што би требало чинити да се то право свештенства заштити и његов углед подигне. Свештенство је након дужег претресања у томе питању, дошавши до споразума, да је томе узрок владање свештеничко, па онда пренешена у наш народ туђинска омраза и презирање свештенства, затим опадање истога од поједини себичњака нарочито у јавности и т. д. закључено је:

а) Да ће ради очувања угледа и достојанства свога свештеничкога чина, у будуће избјегавати сваки сношај и дружење са особама које имају страст људе завађати, лартаје правити, на друге викати и т. д. и да ће се што је могуће више чувати од похађања јавних и непристојних мјеста; да ће се пристојно понашати у својој служби и иначе у приватном животу, пристојно се носити и све чинити што достојанству свештеника доликује;

б) Да ће у своје вријеме ако већ познате личности не престану гравити раздор између народа и свештенства и ово опадати код власти или у јавности, — покушати све могуће начине да се исти мирним путем оставе тога посла, па ако се и поред тога не оставе своје хрђаве навике, да ће се противу њима притужити код мјеродавних власти народа и свештенства, да се у интересу опште слоге и љубави уклоне са

¹⁾ Источник од г. 1890. страна 212.

њивим мјеста, ће више њивим радом штете праве него ли користи доприносе; и

в) Да ће у своје вријеме поради на томе да право свештеничко које му у народу и код поједини власти припада оствари и осигура.

9. На предлог поједини свештеника закључено је при свршетку рада ове сједнице једногласно од свију свештеника: „да се у своје вријеме замоли Њ. В. Г. Митрополит за наредбу да се ни један парохијанин не смије оженити блиском родбином без предходне дозволе и благослова за вјенчање, под пријетњом да ће му се иста млада ако је без те дозволе у кућу преведе, вратити родбини. —

И да ни једно сродство не благослови без извјешћа дотичног пароха, је ли нужно или није да се замољени брак у сродству дозволи. —

V

По програму пресједништва сједница од 6. априла 1890. држана је у Трнову код цркве дана 6. маја 1890. народни збор и свештеничка сједница.

На тај збор дошли су сви свештеници и искупило се мноштво народа. —

На збору свршена је свечана света служба у цркви трновској и држан је поучан говор народу. —

Службу су служили свештеници П. Дамјановић П. Максимовић и К. Новаковић, а поуку је говорио свештеник Стево Трифковић о хришћанским дужностима у опште.

Послије службе држало је свештенство сједницу у просторијама школским и то у присуству народа. На сједници су прочитани дописи парохијалног уреда трновског, који су за рад сједнички приправљени и наком тога:

1. Поучен је народ да што је могуће више долази цркви и свршава у истој св. тајне и друге обреде св. православне вјере, и створен је уједно закључак: да се за то умоли Конзисторија ради опште наредбе, да се све тајне и обреди врше по црквама.

2. Опоменуто је шест домаћина да нераде са марвом и иначе у неђеље и друге св. црквом прописане празничне дане. Два домаћина да не једу у својим кућама мрцину и један да долази чешће на исповијест.

3. Опоменута су 4. домаћина да дају уредно бир свештенику и да му не буду упорни. —

4. Призвато је пред сједницу шеснајест највећи псовача, пијаница и оније који живе у свађи и праве свађу, и посавјетовани, опоменути и у корени да се тога у будуће прођу.

5. Призват је пред сједницу и опоменути и у корен је један домаћин што је записиво ђетету код оце прије него је дјете крштено.

6. Призват је пред сједницу и опоменути је један стари домаћин због скарадна разговора и давања хрђава примјера млађем нараштају.

7. Затим је народ са сједнице острањен и свештенство је позвало пред сједницу најпре једну сумљиву жену, за тим њена суложника; и ове испитало, укорило ради неморална живота, и кад се нехтједоше поправити закључено је да их пријаве суду ради казне.

8. Испитано је у исто доба и опоменута једна жена због притужбе ради смијешане крви сродничке.

9. Укорена је једна домаћица и њен слуга због неморална живота, и закључено је да се предложи власти да их казни због гађења закона и права вјерски.

10. Испитан је један момак и ђевојка ради неваљала живота, поучени су ради поправке и загрожено им је да ће се судом казнити ако се не поправе.

11. Закључено је да се позову у Сарајево пред сједницу двије жене, које тој сједници доћи нијесу хтјеле, ради опомене за њихов неваљали живот.

12. На овој сједници прочитан је свештенству одговор Конзисторије од 19. априла 1890. број 570. ради окружнице од 23. октобра 1889. број. 1835. и свештенство је усљед тога закључило да ће у своје вријеме покренути самосталан лист за потребе парохијалног свештенства и народа.¹⁾

VI.

Дана 27. маја 1890. држан је збор и сједница у Пазарићу код цркве.

На томе збору служена је такођер св. служба у цркви и држана је поука народу. —

Службу су служили свештеници Дамјан Николић Димитрије Малешеввић и Никола Николајевић а поуку је говорио свештеник Стево Трифковић. —

¹⁾ Желимо свештенству да ово оствари и да одржи у важности и сталности свој закључак. Уред.

Послије службе држана је сједница и на тој је наком прочитања дописа парохијалног уреда пазаришкога ријешавано:

1. Позвано је пред сједницу пет кућни домаћина, те су двојица опоменута да не раде у неђељне и празничне дане, — један што се не исповиједа и двојица што много пију, што се радо свађају, и што су иначе велики псовачи.

2. Позват и испитан је један од највећи преступника св. пр. вјере и његова незаконита жена, опоменути су да се раставе и кад то учинити нијесу хтјели, закључено је да се путем власти раставе. —

3. Позвата је и испитана је једна жена из фочанског котара, зашто је одбјегла од мужа првога, и опоменута је да изради дозволу да се са мужем с којим живи вјенча. —

VII.

Дана 8. јула 1890. држан је збор и сједница у селу Раковици код српске школе, и на томе се збору најприје служила на отвореном пољу под ладњаком јутрења са изобразителном службом и држан је народу поучан говор, а последије држана је свештеничка сједница.

Јутрењу службу служили су свештеници Дамјан Николић, Прокопије Дамјановић и Ристо Крстић а поуку је говорио свештеник Перо Максимовић.

На овој сједници свештеничкој прочитани су дописи парохијалног уреда осјечко-блажујскога, који су за сједницу приготовљени, и наком прочитања дописа рјешавано је:

1. Помирена су два пара у брачним размирицама, а за двојицу је закључено да се позову у Сарајево пред сједницу ради помирења.

2. Позвано је у сједницу и измирено три куће завађене чељади, и закључено је да се двојица који на сједницу дошли нијесу посредством пароха измире.

3. Позвано је пред сједницу те су опоменути и укорени због развратна живота, страсне псовке, пијанства, крађе, свађања, и т. д. појединице двадесет такије грешника, — па је оним који се обећаше поправити опроштено, а за оне који се показаше упорни би закључено: да се предложи власти ради казне за јавно гажење вјере и њени права. —

4. Закључено је да се позову у Сарајево сви остали који су на ту сједницу због њихови мана позвани па доћи нијесу хтјели. —

Сједнички записник те сједнице водио је мјесто перовође свештеник Николајевић парох трновски, по захтјеву свештенства.

VIII.

Дана 29. јула 1890. држан је збор и сједница на Илијашу код цркве и на томе збору служили су у цркви свештеници Д. Николић и Р. Крстић а проповјед је говорио пресједник Николић.

Послије св. службе држана је сједница у школи српској и на тој је последије прочитања дописа парохијалног уреда Илијашкога рјешавано:

1. Измирен је један супруг са његовом женом, односно ова са родбином супруга јој.

2. Покушавано је помирење између једног зарученог момка и његовојке, и пошто за руком испало није помирење, упућени су исти да свако себи тражи нову срећу.

3. Позван и испитан је један хришћанин који држи незакониту жену, затим опоменут да се са истом растави. —

4. На овој је сједници још на питање перовође сједничкога, да ли који свештеника има какви примједби да даде на вођење записника и рада, који се у записницима сједничким налазе. Од стране свештенства у записнику изјављено је: да је сво свештенство једногласно сваки закључак одобрило и све записнике по тачном прочитању подписало.

IX.

Дана 15. октобра 1890. држана је у Сарајеву Ш. редовна сједница свештеничка и на тој је претресано:

1. О оставци пресједника Д. Николића.

2. Закључено је да сви свештеници пристају плаћати улоге у фонд свештено удовички, и да надзиратељ Максимовић са свештеником Грабежом у идућу сједницу донесу написане примједбе на нацрт правила о фонду свештенички удовица и сирочади.

3. Изабрат је перовођа Трифковић и свештеник Грабеж да склопе и у идућу сједницу донесу нацрт правила за свештеничке сједнице у сарајевском протопрезвитерату.

4. Затим је закључено да перовођа приреди за будућу сједницу извјештај, до тада довршеном и не довршеном раду сједничкоме.

5. Углављено је када ће се држати потоња сједница у години 1890. и са којим дневним редом.

Х.

Потоња сједница у години 1890. држана је дана 19. Децембра и. г. у Сарајеву и на тој сједници је свршено:

1. Пресједник Д. Николић одуесто је од своје оставке и примио се поново пресједничкога мјеста у сједницама свештеничкијем.

2. Усвојило је свештенство примједбе свештеника Трифковића на нацрт правила фонда свештенички удовица и сирочади, које је овај засебно штампано у Б. Х. Источнику, дочим надзиратељ Максимовић није те примједбе према закључку IV. редовне сједнице тачка 2. донијо.

3. Усвојило је свештенство нацрт правила за свештеничке сједнице у сарајевском протопрезвитерату који је саставио и предложио свештеник Трифковић.

4. Донешен је извјештај свега заосталог и недовршенога рада односно закључака сједнички у години 1890. и закључено је: да се свештеници који поједине закључке сједничке испунили нијесу позову да их испуне.

5. Прочитани су дописи конзисторије од 23. септембра 1890. број 1299. и од 25. октобра 1890. број 1794. који су се односили на рад сједнички и на примање Источника и свештенство је усјед тије дописа закључило је: да прима Источник и на даље као орган духовне власти.

6. Прочитани су одговори конзисторије од 27. септембра 1890. број 1642 о укинућу малтарине; 4. октобра 1890. број 1555. односно пријаве неких који живе блуднички; од 4. октобра 1890. број 1556. односно пријаве противу С. Кузману, да се проћера због незаконита брака са свастичном.

Даље и допис протопрез. уреда фочанског од 25. новембра 1890. бр. 223. односно Ц. Мачкаревића и њена првог супруга; — и закључено је да се неким свештеницима издају преписи тије одговора за њихово даље уредовање.

7. Усвојен је предлог неких свештеника из села, да се умоли конзисторија да забрани сарајевским паросима вршити поједине обреде парохижанима селским, осим неопходне потребе, дочим ови и преко свију закључака сједнички то неће да напусте практиковати. (тачка 11. записника 1. редовне сједнице држане 20. новембра 1890. Источник г. 1890. стр. 173.)*

Сарајево, 30. децембра 1890.

П. С. Т.

*) Молимо и по други пут протопрезвитере и надзиратеље односно пресједнике свештеничких духовних сједница и перовође да нам у лист достављају **изводе** годишње или полугодишње рада сједничког и свештеничког, јер уредништво није у стању — поред најбоље воље — исте изводе из службених записника преписивати због тога што је и другим послом оптерећено.

Уред.

Говор

над прахом **Саве** архимандрита **Кувездинског**, *говорио му шишомач његов.**)

Гле! Шта је човјек! . . .

И онај који је био тако нуждан да живи, отац сиротиње, тјешитељ бједних, бранитељ нејаких, поборник православља, мораде вјечито збогом рећи.

Доживио је лијеп вијек . . . Многа је добра за то вријеме починио, многе наравио, многе обуво и одјенуо, па је блажен. Душа му блажена сад смјерно лети по најдивнијим љепотама, по најљепшој, по прелијепој башти — рају небеском. Лети и гледи у нас овдје сакупљене са сузом у оку и скрушеним срцем, гледи јесу л'

сви овдје сакупљени они, којима је чинио, гледи јесу л' му благодарни . . .

Јесу праведна душо! Јер их ево многих са тужним осјећајима и уцвиљеним срцем који те жале. Ал' опрости, не замјери онима који не дођоше! Не могоше! Путем удаљени, послом везани, ал да и њима суза у оку свијетли — знам . . .

Ал' то ти напоследку ниси никад ни тражио; ниси тражио благодарности, јер си све из човјекољубља чинио по ријечима највећег пастира и учитеља — Христа Спаситеља . . .

*) Случајно сам нашао овај говор који сам још ко ђак говорио над гробом мога благодјеја. Он није нигдје штампан а ако је за то згодан није ни сад закаснио, јер спомен племенитости увјек друге оплемењава. Ја се ошет оду-
жујем сјени мога поцима ако му и овог пута спомињем добра дјела.

Још имам додати; да је при опијелу овог заслужног свештеника архимандрита служио Патријарх Герман са 39 свештеника мирски и калуђерски, а у присуству многобројног народа, којег је било око 5000 душа на броју. Уред.

Монах Генадије.

Шести грозна и неумитна смрти не имаде зар призрења на нас сироте и нејаке, већ нам отрже, покоси живот тако драгога и љубљеног добротвора!?

Ил' је он можда знао, да га тамо горе чека, љепши, слађи, од овог земног горкога и чемерног патничког живота!?

Можда је он тебе, смрти, једва намолио да измахнеш твоју страшну косу на њега, јер је многу горку чашу на земљи испио . . . ?

Педесет љета служио је Богу, радно око вјере да је сачува, чувао и оправљао ове свете задужбине; па опет нађе се људи злобљиваца, који му мјесто признања јад и чемер понудише.

Па сад оде тамо, гдје нема злобе ни пакости, да проживи окружен анђелима Божијим, да тамо послужи Богу, да моли за гријехе наше!.

Тај добротвор, та узданица наша, тај непрежаљени пријатељ и отац, родио се 1812. у Бачкој у селу Футогу.

Отац и мајка му били су сиромашни земљедјелци а имадоше само њега једино чедо Живана. То јединче вољели су као зеницу, те му све чинише што моглоше.

Кад је одрастао дадоше га у основну школу, што је тада била ријеткост код простих родитеља.

Књига је Живану ишла од руке, те кад сврши основне школе, препоручише га господу футошка неком вреном Србину у Сегедин, који га даде у латинску школу. И тамо Живан Стојичевић сврши четир школе са добрим успјехом, ал' га једно јутро удари стријела у срце, кад затече свога добротвора ладна без ријечи и живота!

Сад се више није могао бавити у Сегедину, већ напусти школу и другове те дође кући, гдје нађе мајку саморану, а кад је запитала за оца, она му рече гушећи се у сузама, да је умро прије десет дана. Сад му се забодје још једна стријела у младо срце — рана за добротвором није ни зарасла, а сад му се отвори још једна већа за родитељем, која га још јаче тишташе.

Те му је сад било тешко! Нит може остати код куће, нит стару мајку оставити.

Дуго се борио у срцу, док се није ријешило да оде у манастир Раковац за ђака.

Како му је сад мајки било, кад јој јединац Живан оде у калуђере? — Кукалала је као кукавица; ал' сузе не моглоше Живана од његове намјере одвратити.

Патио се свакојако док није дочекао те му се жеља испунила, кад га обукоше и посветише монашком чину 1835. на Благовијести; ал' му се тиме није и живот побољшао, већ је опет сваки посао са највећом послушношћу радио.

Та воља на рад, смјерно понашање, бистрина духа његовог, није умакла из ога тадањег архимандрита Раковачког Евгенија Јовановића, који у то доба би изабран за владикау горњо-Карловачког, те позва и младог монаха Саву собом у двор. Сава пристане на тај позив и остави ман. Раковац, ког је јако волио, те оде далеко од мајке своје, само за то да би јој могао бити од помоћи.

Сад Сава живо прионе књизи те тако читањем и учењем дотле дотјера, да постаде учитељ на богословији тадашњој.

Сад је мајки својој често писао, а у свако писмо прилагаше свотицу новаца, те сву годишњу плату шиљаше њојзи. Но мајка није вољела новце већ своје чедо, свога јединца, те му сваким путем писаше и преклињаше да се врати у Раковац да јој је на очима.

За љубав матери својој врати се он доље у Сријем и на лијене речи владичине би изабран за игумана манастира Ковиља у Бачкој. Ту га нађе и кобна четрдесет осма година; година убијања и плачкања, година раздирања и крвављења између синова једне отачбине; година попаљених и порушених ерпских села и вароши, те и ман. Ковиљ не оста у миру; и њега огњем попалише а игуман Сава избјеже спасавши само драгоцјености и старине манастирске . . .

Послије буне — толике узалудне борбе — врати се Сава у свој порушени манастир, те које силним радом, а које помоћу дарова из Русије и прилозима својих пријатеља, подигне он и украси манастир још боље него што је био.

Сад му се појавише завидљивци и непријатељи, те га најдрљом клеветом окаљаше, да се мораде иселити из куће, коју је он подигао и око које се толико намучио.

Сава Стојичевић игуман без манастира пређе у Карловце гдје више година проживи сиромашки и опет од својих уста отклађући школоваше једнога ђака. . .

Након неколико година патње заслужног човјека, који из развалина подиже велељепни манастир, дадоше му осиротели ман. Јазак за управу.

И ту је игуман Сава из петних жила пре-
гао и радио те за кратко вријеме одужи манастир,
сазида неке зграде, оправил здане и ћелије, и
тек поче да ужива плод свога труда, кад га по-
кренуше даље у манастир Кувеждин.

И овдје је он многа добра ман. починио,
и овдје се он нарадио и наморио, ал' овдје би
срећнији јер га прије неколико година његово
величанство праведни наш владар одликова са
орденом свога имена за заслуге, а године 1883.
лицем на Богојављење одликовага и његова све-
тост наш патријарх Герман са златним крестом
и титулом Архимандрита. Срећа му се поче над-
метати и он хтједе да се смири и одмори, да у
миру срећно и безбрижно коју годину проведе,
ал' му се ево не даде, кобни га удес неумољиве
смрти себи узе.

За двадесет пуних година трудна рада, које
си овдје провео, оставио си лијеп спомен твоје
воље и врједноће! Ал' и овдје ниси баш увијек
био срећан, у оно доба заблуде народне, многу
си горку чашу испио, и овдје ти чловјече Божи
и вјерни рабе мира недадоше, и ти слуго го-
сподњи показао си и том приликом да си моли-
твеник за заблудело своје стадо, јер мјесто уврјед
ти им показа отворено срце пастирско и молитве
којима молиш небеског Творца да им опрости.

Отворио си им своја врата и дјецу њихову,
твојих највећих непријатеља, обуво и одјевао,
школовао и људима начинио.

Па је штета, жалост, што си нас ти, велики
добротворе, оставио.

Али кад си већ, онда мирно и безбрижно
почивај! А нама си оставио за живота лијепих
дјела и примјера с' којих ти име неће док нас
траје угинути!

Много-бројни твоји ожалошћени пријатељи
имају сви лијепих усмелена на тебе са којих
те неће никад заборавити!

А шта да кажем за твојих пет врлих ду-
ховних синова, које си ти изабрао у духу посино,

а бистро ти око није се ни у једном преварило
— сви су достојне слуге олгара божијег! —
Они су сви учвиљени, плачу, жале те, што их
остављаш! А кад већ мораш, онда ти желе срећан
пут и питају те чиме да ти засвједоче вечити
спомен љубави и синовљег поштовања?

Е да ли од цвјећа вјенац убави, да залого
буде живе љубави?

Од шарнога цвјећа свежи миомир.

Педљ земног ти стана да разблажи мир?

Да! то је најприличнији знак! Јер и ти
њих сакупи из разних крајева па их сплете у
један вјенац, направи их браћом, научи да у љу-
бави живе, да се као браћа љубе па ти за то и
они непрежаљени покојниче, дична старино, оче
сиротиње, тјешитељу бједних и невољних поло-
жише тај вјенац, ал' и ако је са црним тракама
опет тај вјенац нека ти је драг.

Захвалности живе благодаран знак.

А да ће ти годити то старино знам.

Јер тај вјенац жив си ти оплео сам.

Ал' не од цвјећа што вене за трен,

И кога је мирис првог мрза пљен.

Него вјенац то је међ вјенцима див

У томе је вјенцу сваки цвјетак жив!

И тај живи вјенац што га сплете ти

Неувели вјенац — твоји синови.

А у томе вјенцу цвјетница је пет,

Ојађених срца што их гледа свјет,

Што ће у жалости својој големој,

Последни ти сада одијевати пој.

Отијеваће пјесму од које ће јек

Остати у срцу живом за навјек!

И јечаће живом животу до краја

Та тужна пјесма — То горко вјечнаја!

А ми сви овдје сакупљени ожалошћени,
знанци и незнанци, желимо ти из срца:

Лака ти црна земља

и Вјечнаја памјат!

Кувеждин 25. II. 1885.

Српском добротвору Ђорђу Николајевићу.

АЕ и Митрополиту добро-босанском,

Одјекните гусле моје,
Гласом пуним звучна језа,
По свој милој домовини,
Да ј' будућност боља чека.

Нек погледа своје синке —
Дичне српске добротворе,
Как' просвјету српску шире
Подизући школске дворе.

Дижу школе, да с' у њима
Српска дјеца изобразе,
Па да свако научено
Пошље роду свом' помаже.

Да му буде чврети ступац
И бранитељ оружани,
Па да свуда, што је српско
Увјек штити; увјек брани.

Да се учи цијенити
И поштоват' Српство мило,
Које но је кроз вјекове
Славно, моћно увјек било.

А са таким добротвор'ма
Биће јоште и моћније,
Та с њима ће да нас јоште
Српско сунце боље грије!

С тога, док је бјела свјета
И док жарко сунце сија,
Свећ ће живјет' славно име,
Митрополит' Ђеорђија!!

Сарајево.

Б. Черовић.

Српском књижевнику и добротвору Митроп. Ђеорђу Николајевићу.

Старино сједа! Добротворе врли!
Анђелски крили
Покрио си народ цјео
Па си му се омилио;
Чиниш му добра, будућност му златиш.
Па што га онда за твој живот плашиш?
Старост ти је тешка, а плећа мала,
Ал душа, душа није малаксала —
Па шта ће нам вјести о твом хладном гробу,
Кад ти је душа у млађаном добу??
Ти света слуго Божијег олтара!
Твог' српског дара
Сјећаће се Српство вјеком,
Докле вода тече рјеком . . .
Добročинство твоје кроз Приморје струји
А у Фрушкој Гори цјевају славуји:
Да ће село мало у зеленом лугу,
Спомињати вјечно Божијега слугу,
Што им даде даре за сиротне моме,
Да их собом носе војну љубљеноме . . .
Поборниче вјере! Православља дико!
Ти си навико
Од младости своје ране

Сиротињи сладит' дане:
Утиро си сузу сакатом и сјепом;
Ширио си књигом знање међу свјетом.
И на књизи српској ниси био мали —
Цареви ти славу и знање признали.
Ти си наша дика, анђелског облика
Па те Босна чува, свога слављеника!
Књижевниче српски! Митроносна главо!
Није ти жао
Овог свјета? Своје славе?
Жарког сунца? Зоре плаве?
Та притвори плочу твога хладног гроба!
Душа ти је млада, још ти није доба! . . .
Па и Босну твоју још ниси дарив'о*)
А рука ти света незна чинит' криво.
Та притвори плочу твога хладног гроба
Душа ти је млада, још ти није доба!
25. децембра 1890.

Монах Генедија.

*) Даривао је, ено у Блажују основао је неприкосновени фонд од 15000 фор. за српску школу; а дариваће — ако Бог да — и још на коју добротворну цијељ; само желимо му од свемогућега Бога да још дуго поживи међу нама и буде здрав.

Пред чудотворном иконом пресвете Богородице у Чајничу.

Гледао сам једном старца,
Изнурена и блиједа,
Како скромно на икону
Ове наше цркве гледа.

Диг'о главу, упр'о очи
У икону — ту пресвету,
И он божју матер гледа
На овоме грјешном' св'јету . . .

Божје мајке и била је
Та икона ст'ара, красна;
Ту утјеха сваком лежи,
Још највећа српска хасна.

„Богомати! Помози ми!
Ја се у те тврдо надам;
Пропео сам, ах, са свијем,
И већ ево грозно страдам“! . . .

То изрече старац с'једи,
Главу опет доле спусти,
А сузе му из очију,
Полећеше у брк густе. —

Миров'о је, стајао је . . .
Пред иконом Спаситељке,
Е, мислио и размишљ'о
О данима борбе тешке . . .

Још једанпут гледну старац
На икону Дјеве свете,
И његове мисли опет
Том' извору блага лете.

„Света Дјево, избави ме
Од болести тешке ове,
Опрости ми грјехе многе
И рајске ми дај дворове“.

И то рече, па умукну;
А икона к'о да сама
Милостиво одговори
Изнемоглом у бједама:

„Тебе скромна и побожна
Од болести избавићу;
Овај савјет најкраснији
С' здрављем, срећом теби даћу:

Тврдо, право вјеруј Бога,
Њега љуби и почитуј;

Што ј' човјеку он обећ'о
С' увјерењем ти очекуј.

Ближње љуби у свом срцу,
К'о што љубиш самог' себе;
А и они из захвале,
Не ће мање љубит' тебе.

Добро твори — бићеш срећан
И у души задовољан,
Но највећма кад отспаваш
Овог' жића — вараљиви сан.

Та утјеха нек те снажи
Кроз чемерне све ти дане.
Само гледај, да ти душа
Због гр'јешења не пропане.“ —

Чувши савјет, поклони се
Пред иконом чудотворном,
И кући се врати старац
Са радошћу неизмјерном.

С' усхићењем и чаробно,
Причао је свима ово;
Јер му ј' здравље сваку срећу
Оног часа Бог даров'о.

* * *

И ја човјек — па незнатан,
Приђох славном твоме трону;
С' тврдом вјером падам ево
На кољена пред икону.

Кратку молбу ја ти шаљем
Из дубине срца свога,
Озари ме и оснажи
Са љубављу Сина твога:

О, усрећи српски народ,
Јер је доста он патио,
Та, на сваке муке метан
Због неслоге клете, био! . . .

Даруј дичном српском роду
Љубав, срећу, славу, *слогу*;
Узвиси га Богомајко,
Друго ништа желит' не могу. —

1891.

Јосиф Л. Кочовић,
богословац и српски учитељ.

Митрополиту Ђорђу Николајевићу

српском добротвору, приликом његовог пошљеднег родољубивог дјела.

Ој не плачи српско чедо, на грудима мајке своје,
Стишај тугу, стишај боле, утри горке сузе твоје,
А из младог срца твога, кликни пјесмом пуном
наде,

Нек одјекне вес'о гласак кроз живота дане младе!
Љепша зора теби зори, љепшем добу свићу дани,
Мибином су, љепотом су, окићени, обасјани; —
Ишчезнуће силне таме, прама бл'јеском сјаја њина,
Ишчезнуће силне патње, силне патње од старина.

Гледај оно благо лице, с'једу браду с'једе власи,
Гледај оног милог старца добро срце што га краси
Својом руком он ти диже величајне свете храмe,
Да т' уведе душу у њих, да т' избави од те таме;
Од тих мука, од тих ваја, пет сто љета што те
бише,
Да т' обасја светом зубљом што народе у вас диже.

Пјевај чедо пјесме миле, пјевај пјесме пуне славе,
Оном тамо добром старцу, врлом сину светог
Саве! . .

* * *

Добри старче, света слико, сјајна надо бурних
днева,

Слушај ону дивну пјесму, српско чедо што ти
пјева:

„Све на овом тужном св'јету, све ће, све ће, да
прохуји,

Успомена ј' само пјесма, коју вјечност вјечно
бруји.

Благо праху над ком пјесме благодарне дјеце
кликчу,

Над тим гробом нема смрти, тамо вјечни в'јенци
ничу! . . .“

Јов. А. Д.

Божија воља.

I.

Отац ми је, за род српски
И слободу, живот дао,
И у једном тешком боју
Борећи се к'о лав, пао.
Ја са братом и матером
Сирота сам пост'о тада
И срце нам б'јеше свима
Пуно туге, пуно јада.
Шта сам друго чинит знао,
Нег' по вас дан ја бих плако;
Мајка би ме тад тјешила,
Да Бог хоће да је тако.

II.

Не потраја тако дуго;
У постељу мајка паде,
И болова два, три дана,
Па и ње ми већ нестале.
Кад је била на умору
Код постеље ја сам био,
И гледајућ тако болну
Троструке сам сузе лио.
„Не плач' сине, Бог је добар,
Он сироте вазда штити;
А и људи поштени су —
У помоћи вам' ће бити.“

То изустити виш' не мога,
Него клону на постељи,
А ја плачан падох доле —
Сатрише ме јади вели.
Стао братац више мене,
Стао па ме болно гледа,
И тјеша ме са р'јечима:
Божија се избјећ' неда!“

III.

Прохујало бјеше доста,
Од мајчине смрти, љета,
Кад ме опет снађе жалост,
И несрећа стиге клета:
Нагрнуо душман бјеше,
Отаџбину да м' покори,
За то сваки Србин уста
Против њега да се бори.
И мој братац оде тада
Са душманом да се бије;
Ал' у једном љутом боју
Згодеше га пушке двије.
Ја остадох тада самац
У свијету без икога,
Који би ми мога рећи
Да ј' од милог рода мога.
Плакао сам, а и саде

Ево вазда лијем сузе,
И проклињем судбу црну,
Што и брата мени узе.
Велика је моја туга,
И жалост ме мори јака,
Ал' ми увјек нешто шапће:

„Божјија је воља така!“
Кад то чујем ја ућутим,
Јер Бог хоће да је тако,
А његовој светој вољи,
Мора да се клања свако.
20. марта 1891.

Т. Нев.

„Источнику.“

Већ пета је годиница
Како стојиш на бранику
А на радост свима нама
А највише свештенику.

*

Као до сад тако од сад
Терај таму и облаке
Не малакши! храбро ступај
Терај буре, црне мраке.

Сарајево.

Као до сад тако од сад
Зближи српског свештеника
Учитеља, грађанина
И српскога ученика.

*

Па са њима храбро, сложено
Напред ступај ко што треба
Јера само тако сложне
Видећи нас Господ с неба.

М. Милановић.

На гробу свог стрица Стефана Перазића,^{*)}

проте и пароха рисанског, и почасног члана епископске консисторије. (О годишњици)
од синовца Дионисија Миковића.

Потоком бих суза лио да олакшам срцу своме,
Вељу тугу, веље јаде, срцу своме жалосноме,
Ал' на око пушта неће, и њима је краја било:
На гробови од њих се је доста бразда направило...
Па кретаре: туга, јад,
По мом тужном срцу сад.

* * *

Па цјелујућ' хладну плочу што остатке твоје
крије,
Молим небо, стрико мили, да ти земља тешка није;
Да до скора буде краја: Српском јаду, српској
злости,
Како би ти од радости заиграле у њој кости:
Јер живота бјеше твог
Свагда срећа рода свог.

* * *

Причао си са олтара и причао са ливаде,
С чега красни мукотрпни мили Српски род нам
паде . . .
Па уздишућ' молио си, и заклин'о српском славом:
„О Србине, о Српкињо, неокренте стазом кривом:
Јер с' не слави славни род
Него носи смртни плод!“

* * *

Око би ти заблестало при спомену гусле наше,
Што уз звуке тајанствене прошлу славу записаше
Сто ти пута стрико, уста ово дрво цјеливала,
И благослов дала руци што га прва направила!
Јер прориче оно, вај
Милог Српства нови сјај!

* * *

Ох мој стрико рано љута, само од тог спомен
траје,

*) Овај вриједни свештеник умро је 20. фебруара 1890. Његов некролог донио је Шематизам Српско-православне Боко-Которске, Дубровачке Спичанске епархије за годину 1891. из пера његовог наследника пона Ника Миџора, администратора.

Са нијеме твоје плоче на далеко . . . дивно сјаје,
Та утјеха јачина је срцу моме стрико мили,
Да на гробу твом нецукне; то га држи, то га сили...

Души нек ти буде рај
А спомену земљом крај!
У Рису, 20. фебруара, 1891.

Српско православно црквено појање.

Православних народа, ван Срба, има много на бјеломе свјету. Обреди црквени, код свију тих народа једнаки су. Црквене књиге по садржини, код православних једнаке су. Па наравно, да би требало и црквено појање, да је код свију православних народа једнако. Али на жалост, ријечи су једне, али су арије другачије.

Па како то, и од куд то упитаће се многи православни читалац?

Одговор је на то врло кратак. Што год у свијету прелази од уста до уста — по предању — то подлежи по времену врло великој промјени и измјени; а само оно остаје за увјек једнако и непромјенљиво, што се забележи ма каквим разумљивим словима. Шта више, људи су кадри разрјешити и хијероглифе, које се данас неупотребљују, а које су стари, непознавајући слова (писмена) употребљавали.

Народна пјесма, народна прича, која се устмено предаје с кољена на кољено, претрпи од своје првобитности врло велику промјену. Шта више имамо и таквих примјера, гдје су приче из најстаријег доба, примјењене на нове догађаје, само што су имена лица и имена мјеста измјењена. Све дакле, што год се не забележи, него се устмено предаје покољењу, то изгуби свој првобитни, прави значај. Некада ова измена бива на боље, а некада на горе. — Зависи од дотичног, који даље распростире. Ако је проповједник даровот, вјешт, родољубив и слаткорек, онда и ствар његове представе добија љепши, угледнији и значајнији вид; ако је пак проповједник каказ петљанац, онда је и његово причање чиста петљанија. — Он тражи за слушаоце изненађење а тиме се удаљава од истине и природне љепоте па тако унакази саму ствар.

Све ово што смо рекли за приче и остале народне умотворине, важи још више за народне мелодије (арије). Причу, пјесму, гатку, пословицу, може сваки дјечак приближити и сачувати од унаказивања. Ал како ћемо са народним мелодијама? Како да их сачувамо од неуглађених, неотесаних, једностранних гласова? — Учени

вјешти људи побринули су се и зато. Али та вјештина није дата сваком, а и не може је свако присвојити, за ту вјештину треба дара, треба природне изванредности. Ту вјештину, не може свако дијете, као оно писмо научити, па сјести и писати, већ та се вјештина постизава особитим даром, великим трудом и брижном науком. Та се вјештина назива: музика; а писање за музику су; ноте. Ноте је врло лако научити, то може свако дјетешце и по нотама може лако научити пјевати, ал је тешко научити музику, која нас омогућава, да мелодију напишемо у ноте. Написати народну мелодију каква јесте, вјерно и истинито, то је најтеже; заото се и налази врло мало људи, који се око тог посла, врједно, озбиљно и истрајно баве.

Сад да пређемо на сам предмет, о ком желимо говорити. Као год што смо показали, да се народно причање и народне мелодије свјетског значаја и садржаја изопаче, исто тако почиње код нас да се и црквене мелодије изопачавају. Ми смо горе већ напоменули, да многе православне цркве, које данас постоје, сасвим разнолико појање имају. У основи се види нека првобитна једнакост, али у развијању свом, јако отетупа углађеност форме, једна од друге. — Тако можемо истинито тврдити, да је међу свима православним црквама најљепше и најмилозвучније појање у српској православној цркви. Па и у самој српској православној цркви, најкоректније се досад појало у Ср. Карловцима. Онај које хтјео да чује ил да научи право српско православно црквено појање, морао је ићи у Карловце да тамо учи. — Исто тако било је по сремским манастирима свагдје доста калуђера, који су потпуно у власти имали срп. православно црквено појање — До пре 20 година, у свима српским кућама, при сваком весељу, већином су појане црквене пјесме. Ратари, занатлије и трговци, веселили су се само уз разне црквене пјесме. Само су господа, неке италијанске арије бебукали, као Риналдини итд. Но ово је достигло кулминацију, и подмладак наш почео је напуштати црквене мелодије,

WWW.UNILIB.RS

а више тражити свјецке. Тиме је почело и интересовање шире публике за црквено појање слабити, те смо данас дошли до тога да млађи нараштај, не само да не поји више црквене пјесме, него их и незна: а они пак, који нешто мало науче, ти послје несигурни кваре, и тако почиње изопачавање, које је јако отело мах, те данас по разним нашим срп. крајевима наћи ћемо и разво црквено појање, шта више, наћи ћемо и тако изопачено, да више неодговара оном дивном српско-православном пјенију. Овоме би ваљало стати на пут. А како? Просто биљежењем. Као што смо записивањем отргли од пропасти и заборава српске народне пјесме, приповјетке, пословице, гатке итд. тако морамо за рана, док још има људи који потпуно, коректно и вјерно знају српско правосл. карловачко пјеније, исто у ноте записати и тако од вјечите пропасти и од изопачености га сачувати.

Ми можемо српски православни свјет лијепом вјести обрадовати, да у том правцу живо, вољно и родољубиво раде: а то су пречасни г. Гавро Бољарић и г. Никола Тајшановић из Сарајева. Г. Гавро Бољарић познат је као вјешт, умјлан и зналац у нашем народу; а г. Никола Тајшановић, позна добро наше црквено појање, а иначе је обдарен музичким даром, те вјешто и лако схваћа појање г. Бољарића, и вјерно га ставља у ноте. Њих обојица били су у Недјељу 17. марта о. г. у Сомбору, те су у приправничком заводу изнијели свој рад пред зналачки суд. Ту су били искупљени сви наши свећеници, учитељи и људи од музике, пред којима је г. Бољарић разне пјесме из великог црквеног појања појао, а по том је г. Блажек то исто постављеном на ноте записивању г. Тајшановића свирао, гдје су се сви присутни увјерили, да је како појање г. Бољарић, тако и стављање истога у ноте од г. Тајшановића вјерно и потпуно коректно „изведено“. Овом приликом примјетило се и то, да је г. Бољарић појање изводио сасвим

просто и чисто од сваких непотребних трила и уметака, које неки пјевци ради украса самопроизвољно изводе, те је тиме очувао основан и вјеран тип нашег право црквеног појања. Присутни, као нека добровољна пресудилачка комисија потпуно су одобрили и похвалили овај лијеп, важан и потребан рад. — Иста господа отпутовала су у Сарајево натраг.

Ми смо о томе огромном раду премишљали. За издавање таког рада треба капитала. Но тога тешко да ће бити у поменутих раденика. Зато би ваљало, да се народ сам побрине око издавања овога рада, путем својих народних органа. Неби дакле згорег било, да Његова светос срп. Патријарх позове дотичну госпеду у Карловце, ил да дотични сами отиду тамо, па нека се у српском Спону одреди стручна комисија, која ће сав рад преч. г. Бољарић и г. Тајшановића испитати, па ако се одиста покаже, да су наше црквене мелодије вјерно у сваком погледу написане, да онда саб. одбор ступи у преговор са реченом господом ради издавања односно штампања цјелокупног црквеног појања на ноте; и да поднесе идућем сабору предлог у том погледу.

Спасавајмо за рана што се спасти може и очувајмо наше црквене мелодије чисте, неизопачење, потометву нашем. Једном у ноте прибрано благо никада се више изгубити неће, шта више оно ће остати вазда свјеже, истинито и живо, јер ће са учењем нотног појања у нашим школама, наше лијепо карловачко појање сасвим у оригиналу одржати се и за вјечита времена сачувано бити.

Напошљетку честитамо г. г. Бољарићу и Тајшановићу, на лијепу и родољубиву замисли; на големом и неусишном труду, увјерени да им честит рад неће напрасно остати, јер наш народ знаде прави рад уважити; желимо да све по својој замисли изведу и слатке плодове свога родољубивог рада доживе.

„Бачванин.“

Мала цртица старинскога обичаја о суђењу о разводу брака у Гацку.

Наши стари веома су великијем гријехом сматрали распуштање мужа са својом женом; не да се ни замислити колико је муж или жена тријели, док се, које од њих, ријешило на тај

„најнесретниј чин“. Но и ако се у нас уријетко распуштања мужа са својом женом догађало, ипак је тога било, а и сад се догађа. Знаци не задовољства између мужа и жене прогласе се у

кући најприје са свађом; ова свађа изађе на видик и читавоме селу. Е, ту смо, не да се та свађа утишати. Да се не би у случају међу њима и смртна несрећа догодила, мора о томе суд судити.

Ако је жена не задовољна, она утече у свој род код родитеља, или ако су јој родитељи умрли, код своје браће; ако случајно и браће нема, онда код некога најближега од свога рода. Родитељи или браћа односно родбина, покушају да то смире; но кад се рад покаже узалудан, они одступе; још ако виде даје жена крива, оћерају је и из своје куће, те не може код њих уточишта наћи. Њен муж за то покаже сеоскијем кметовима и своје свештенику. (Ако муж гони жену, онда жена тражи суд). Сад се ови окупе у кућу кога сељанина, но не у ону из које жена бјежи, ту добаве и мужа и жену, а за тијем још призову комшије из села, који су познати као мирни и постојни. Ови сеоски суд отпочне испит. Један понајстарији из родбине мужа незадовољне жене пита жену која бјежи: „Јаница“ (или како јој је име). „Зашто бјежиш од твога домаћина?“ — Она шути. — „Говори женска главо, шта ти је криво?“ — „Незнам“. — „Што бјежиш, кад незнаш?“ — „Не могу ш њиме“. — „Зашто?“ — „Ето, не могу!“ — „Бије ли те?“ — „Не бије!“ — „Држи ли те за свога друга?“ — „Држи“. — „Јеси ли гладна ја л' жедна?“ — „Нијесам“. — „Јеси ли гола ја л' боса?“ — „Нијесам“. — „Да што бјежиш?“ — „Не ћу ш њиме никад жива!“ — „Кажми шта ти је криво?“ — „Незнам шта ми је криво, но не могу ш њиме никако па не могу!“ Ово сам неколико питања навео зато, да се види, како херцеговка, кад би јој могло бити, и кад оставља свога мужа сачувала му неки углед као и себи; но свашто има своје границе, па и то. Пошто ови суд хоће да сазна узрок њезинога незадовољства, нагони је и на силу да га покаже. Сад она казује узрок незадовољства плачући. Кад све каже што има казати, суд уклони на страну и њу и њенога мужа па испитује комшије — колико они о томе знаду. Пошто цијелу ствар испитају, опет уведу мужа и његову жену, те их поново испитују, па затијем на мир склањају. Оставе им и неколико времена, да се промисле, надајући се, да ако се сами смире. Овако суд сеоски ради и кад муж гони жену.

Нема ли изгледа никако на успјех за смиру, опет се ови сеоски суд са свештеником окупи

те савјетује жену на смиру; али када она никако неће да примири, суд ови напише писмо у коме каже све како је, и у томе писму назначи која је страна кривља, па то писмо пошаље владици. Владика када писмо прими, позива обадвоје т. ј. мужа и жену, те на ново учини испит; па ако је сеоски суд назначио у писму да никако међу њима смире бити не може, онда владика да мужу (ако је жена крива) опроштај, да се може оженити с' другом женом, а жени рече, да се не може удати.

Она се сада назове „Пуштеница“, и нипошто је поп не би емио вјенчати кад би који други човјек покушао да је узме за своју жену. Напротив ако сеоски суд и владика нађу да је муж крив, онда владика ослободи жену, да се може удати, а мужу забрани женидбу.

Било је случајева, да је сеоски суд, који обично таке ствари никад не ради без свештеника, жену, бијући је с' тојагама, нагонио да остане за својијем мужем, па су доцније живјели у најчвршћој љубави и сретни постали. Тако што присиљавали су у приликама и мужа. — Ово се радило, када је суд сеоски видно да је њихова свађа постала из какве ситнице, па и онда, ако би се рекло да једно или друго иде по рђавоме путу, а то се никако не би могло освједочити.

И Владике Грци за оваке ситнице чинили су присилу да брак остане не повријеђен. За ово су употребљавали гвожђа (букагије), тавницу, карање, пријетњу да ће их проклетити итд.

За развод брака, био крив муж или жена, морао је муж неку суму новаца платити владици — оно што се рече „свијећу у цркву“. Додуше незнам, да ли су се за ове новце куповале „свијеће у цркву“. Ако је за развод брака крив муж, он је још имао дати жени и неку накнаду у новцу, или у живоме малу, или у каквој лијепој женској хаљини. Накнада ова одређивала се према њихову дуљему или краћему заједничкоме животу и према имању мужа.

Но било је случајева да се брак разводио, а нијесу хотимично криви били ни муж ни жена. Навешћу за то мени познат један примјер: Н. Н. из села Д. узео је жену М. из села К. која је имала једну рану на себи. Н. Н. је знао за рану кад је М. загледао, али је мислио да се та рана може излјечити. Несрећом рана је била неизлјечима, те је М. постала неспособна за рад и за рађање дјеце. Посље толико година заједничкога

живота они се договоре да се распуште, па то и духовној власти прикажу, и ова им то одобри. Н. Н. у присуству сеоски кметова, раздијели сва своја говеда и браве на равна два дијела, те један дио даде М., а други остави себи. М. отиде у свој род, Н. Н. ожени се другом женом.

Веома су ријетки случајеви развода брака кад муж и жена имају ђеду, па макар се што међу њима догодило, они једно друго трпе. И за ово ћу навести један примјер који ми је познат: Г. Р. из села М. Имао је са својом женом шестеро ђеце, па се ипак по несрећи преварио, те имао с једном удовицом не законито дијете. Примио је казну и плаћање трошка околу подизања ђетета, али га његова законита жена никад за то није прекорила. Напротив, кад би је која друга жена прекорела за погрешку њенога мужа, бранила би га, говорећи: „Ко пије опиће се а пјан евашто може учинити“;

Би ће вриједно ако се упитамо, шта је највише помогло, да се до сад у нас одржало то велико поштовање брачне везе? На ово питање није тешко одговорити, колико га је мучно разумјети онеме, ко се није у овоме народу одгајао.

Узроци су:

1. Наш већ познати религиозни обичај;
2. Љубав међусобна крвнијех пријатеља, која је у овоме народу била снажнија, него и у какву народу на земном шару;

3. Освета, јер је било тако вријеме и није народ био стегнут, да један другоме између себе није могао учинити зло, и кад би који покушао отпуштити своју жену, женина браћа и рођаци нашли би се увријеђени, ако се не би отпуштене

жене кривица чисто освједочила, па и главе дошли онеме који жену отпушта;

4. Турски суд, који ни под каквијем изговором није примао жалбу ни мужа ни жене за брачне послове, те је наше свештенство са својијем вјернијем имало слободне руке за суђење брачније размирица;

5. Наша браћа мухамедове вјере, који су имали господство у рукама, а они су као што је већ познато имали основу за практични живот ону исту патријархалност, коју смо и ми имали, то нам је и данас не подијељено, те њиховијем господством није кварен морал у народу; и напо-сљетку.

6. Што се ови народ није мијешао са странијем свијетом, него свагда остајало оно старинско домаће: „какав отац таки син, каква мати така кћи“.

Вјерујте пријатељу, вели један Бошњак, да је наш народ више деморализан за три године у вријеме потоњег устанка противу турака, скитајући се које куда и мијешајући се с' које киме, него за све вријеме од Косова до тога устанка“. Ја му вјерујем!

Прошле године у Сарејеву казали су ми да је брачна веза у Босни постала тако слаба, да се на стотине и стотине брачнијех спорова преко године догоди, и ако тако потраје још коју годину, „та брачна веза неће у Босни ни важити“!

Фала богу, у нас у Херцеговини још се та несрећа није развила, а и неће, ако бог да!

У Гацку, 1891. год.

Н. Н. Херцеговац.

Прилог историји српске православне цркве и школе у Зеници.

Стеван Н. Поповић, рођен 2. авг. 1801. у селу Лушцима у Бос. Крајини умро у Зеници 1860.

Овај пут није ми намјера износити потанко све податке о постанку српске цркве и школе у Зеници, то остављам за други пут, а сад ћу о томе у најкраћим потезима рећи коју, и то онај-више по казивању мога оца и још по неким рукописнијем споменицима.

Од пада Босне (1463), па по прилици све до год. 1800. врло је нејасно историјско знање о вароши Зеници, а још нејасније о душевном развићу народа српског — о цркви и школи.

Како ми отац приповиједаше, и како је он чуо од старијех људи, први свештеник, који се спомиње у Зеници и околини, бијаше неки поп Живко Рац. То име „Рац“ Турци му надјенуше, јер по свој прилици он бијаше родом из данашње краљевине Србије, па с' тога, а право му име бијаше поп Живко, а за презиме немогах разабрати, што особито жалим. Кад оно Сулејман паша Скопљак пође с'војском на Биоград, српска му војска негдје сина зароби. Онда неки поп Живко Рац дође

паши и каза му, да ће му он сина избавити из ропства. И збиља поп Живко удари на оно мјесто, гдје пашин син бијаше заробљен, те избави пашина сина и предаде га оцу му Сулејман папи. За то дјело Сулејман паша богато обдари попу Живка, даде му неке повластице, посини га и од то доба почне га особито поштовати и пазити. Незнам како, али тај поп Рац дође овамо међу осталу своју браћу Србе у Босну. У то доба није никако било српске цркве у Травнику нити у Зеници, већ се у Травнику у селу Граховику (по сата на исток од Травника) чадор разацињао, и ту се света литургија обављала, а тај поп Рац је у Скопљу, Травнику, а касније и у Зеници поповоа, народ око себе прикупљао и у православу утврђивао. — За попу Живка причају стари људи из Зенице, да то бијаше човјек врло јуначан и стасит. Често би се с' Турцима бацао камена с' рамена, те јуначке српске игре и добацивао цилитом, те би увијек свакоме Турчину одбацио, па за то га хтједоше више пута на пријевару убити из зависти и витешке мржње, али им се поп Живко увијек знадијаше вјешто измаћи. Тако је поп Живко у то вријеме бар у неколико народу могао бити од користи и хришћанске дужности вршити. Гдје је поп Живко Рац стално пребивао, кад је први пут дошао у Босну, из кога је мјеста родом, када је дошао у Зеницу, кад и гдје је умро то ми, на жалост, није познато. Особито би се радовао, кад би когод од поштоване г. читаоца овог цијењеног листа знао и објелоданио штогод о овоме попу Живку и у опште о Зеници.

Некако око године 1816 — 20. дођоше из Бос. Крајине села Јелашиноваца браћа поп Гавро и поп Дако Поповићи и настанише се у Травнику. — Тадањи владика Венијамин (1817. — 1835.) даде им Травник и Зеницу да ту попују, и те обје нурије као једну под именом „травничку“ држали су до године 1829. — Те године дође опет из Крајине Бос. рођак попу Гавре и попу Даке именом поп Стеван Н. Поповић, мој дјед, те му поп Гавро и Дако дадоше Зеницу на трећу пару. Дакле још од год. 1816. нахија травничка и зеничка бијаху као једна. Тако је мој покојни дјед Стеван пребивао у Травнику и зеничку нахију опслуживао, а народ из Зенице и околине ишао је у Травник у село Граховик на молитву под чадор. Тако трајаше све до године 1834., а те године догоди се знаменит случај по Зеницу.

Како мој покојни дјед поп Стеван бијаше човјек „велика добричина“ и народу своје одан, услужан и омиљен, то се зеничани из вароши и са села договоре, те замоле тадашњег митрополита сарајевског Венијамина, да одијели нурију зеничку од травањске и да им додијели мога дједа попу Стевана за свештеника. Владика Венијамин услиша жељу народну. И тако зеничка нахија 1834. поста самостална. Прије ове диобе травњаци би доносили чадор у зеничко село Биљешево, те у години народ би се по 2—3 пута сакупљао, Богу молио и свету литургију слушао. Кад се зеничка нахија од травничке одијели, онда мој покојни дјед Стеван оде са још петорицом зеничана у Сарајево и од владике Венијамина замолише св. „Антиминс“ и да могу чадор имати као и травњаци. Тада помоћу вриједног Србина Хади Ристе (данашња фамилија Х. Ристићи), који бијаше с' мојим покојним дједом Стеваном у врло добром пријатељству, добише зеничани: св. путир, дискос, звјездицу, дарке, одежде, јеванђеље, апостол, служебник, празничку минеју, октојих и пентикостар. Тада зеничани добију од мудира зеничког тадашњег Селима допуст, да се смију слободно Богу молити гдје год хоће по својим „старинскијем гробљима“. Зеничани изаберу село Биљешево, гдје се и данас служба одржава на св. Јована љетњег. Мој покојни дјед Стеван мало послје опет уреди, да се у селу Дривуши на гробљу, гдје је негда стара српска црква била, и на Осјеченику народ састаје и Богу моли. Кад би била суша, туј би ишао бијели свијет на Биљешево, Дривушу и Осјеченик, да се Богу моли, да Бог кише даде. И Турци би пустили телала, да позива свијет да иде на „дову“ ради кише. И обично би телал завршио: „И раја нек иде по своје закону“. И тако би пошље молитве Бог дао, те би се по киши враћали, па су и године рађале три пута више него сада.

Године 1834. кад је одијељена зеничка од травничке парохије, пресели се мој покојни дјед поп Стеван у зеничко село Лучане, и ту је становвао све до године 1846., а те године пресели се са свим у варош Зеницу, и купи кућу код данашње старе српске цркве. Народ се је јако обрадовао, кад виђе свога духовног старјешину у својој средини. И одма нареди мој покојни дјед, да народ долази на јутрењу и вечерњу у његову собу. Овдје нећу да говорим о томе, ко-

лико је муке поднио ми дјед покојни, док је и у својој соби могао видјети сакупљене своје па-рохијане, да их према својим slabим силама за-дахне видјелом вјере Христове, па ма да је неколико пута излагао се самој смрти, ипак му тај страх не уби његову вољу. Овдје разумијевам страх од Турака, од којијех је и остало наше евештенство са својијем народом у нашој Босни и Херцеговини много пострададо.

Пожртвовање мог дједа попа Стевана, за унапређење његова стада заиста је неисказано, а бистри ум његов добро је знао од колико је важности по народ школа, те се и за то постара и подигне српску народну основну школу. Године 1849. постави свога сина Стеву, мога оца за учитеља, колико је могуће да дјецу наставља. Одма у почетку имао је 32 дјеце у школи, и то је прва српска школа у Зеници, а први јој учитељ би дакле мој отац Стево, кога је отац (мој дјед) школовао нешто у Сарајеву, а нешто у Травнику, колико му је било могуће. И школу држаше мој покојни дјед такођер у својој кући, исто као што је држао у својој кући и богомољу. Пошље опет купи другу кућу покрај оне своје и премјести у ту кућу дјецу — школу.

Простор око те ново-купљене куће, који је допирао и до његове куће прозове се „ћелија.“ У тој школи и око ње (ћелије) народ се скупљао на молитву: јутрењу и вечерњу. Близу ове школе бијаше једна стара турска кућа, коју мој покојни дјед помоћу народа купи и од те куће преначини школу, а од оне прве, гдје су дјеца учила, поваде изнутрицу и то опреме за цркву: начине олтар, цјевнице итд. Год. 1857. 8. септембра рече се „Благословено царство“ и прва литургија буде обдржана. Прије него ће се служба обавити на неколико дана, пошаље мој отац Стево у Сарајево писмо владици Дионисији (1856—1860) и руском конзулу Ал. Гилфердингу (с којим мој отац бијаше у врло добром пријатељству) и јави им, да ће се први пут св. служба обдржавати у Зеници. У писму им рече „имамо наш чадор и антимиње, а како и јесмо народу

рекли да дође и народ је дошао.“ Томе се писму чудно владика, гдје нијесу зеничани звали га да им освешта нову цркву. Отац ми вели: „Ми смо имали пећ у новој цркви, да се Турци не би сјетили, да је то црква, него на гласу прозвана „ћелија“. И тако мало по мало уђе у обичај, те народ поче све више и више долазити у ћелију цркви. Турци би увјек рекли — прича ми отац — „све му је овоме крив Стево С. Поповић, (мој отац) ово је његов севец, што Власи установише цркву и школу“; „а ако је крив био није га ни јефтино стало“ — додаје мој отац. И тако од године 1857. служи се до данас св. литургија у Зеници. Храм цркве је, као што споменусмо 8. септембра — Мала Госпојина.

Ето то је, као што реко „у најкраћим потезима“ о постанку српске цркве и српске школе у мом родном мјесту Зеници; и што је тијесно скопчано са животом и радом мога покојног дједа попа Стевана, кога и дан данас народ у Зеници и околини с' поштовањем спомиње и сјећа.

За сад ми вријеме не допушта, а о свему томе имао би много више рећи: још неке рукописне споменице навести, као и неколико писама од д. босанских владика — која засијецају у ток и развитак српске цркве и српске школе у Зеници.

Као што се види, ја сам укратко довео ствар до 1857. год., а од године па до данас, као и још неке додатке овоме што сад износим, намјеравам други пут што опширније и систематичније изложити, а за сад пуштам на јавност оволико и овако, неби ли овијем још кога побудио да о овој ствари, а путем нашег цијењеног Источника изиђе на јавност те тиме и мој чланак попуни, исправи и усаврши.

И опет поново молим свакога онога, који би знао што-год о Зеници да објелодани. Свака пријатељска примједба, опомена, допуна биће ми особито мила, и са захвалом ћу је примити.

Дервенша, 16. апр. 1891.

Коста С. Поповић,

срп. прав. богосл. и учитељ.



У
Т
Е
К
А

Српска црква у селу „Шљивну“ и свечаност при освећењу звона.

Описао: П. С. Иванчевић.

Између 21. парохију, што бањалучком протопрезвитерату припадају — врло лијепа и романтична села заузима парохију звона „Шљивно“. Истина Бог, поменута је парохија доста малена јер се састоји само из три села: Добрња, Шљивно и Зеленци. У та три села имаде 126 кућа.

Парохија „Шљивно“ граничи: са сјеверне стране парохијом „кољанском“, јужне парохијом „лусићком“, источне парохијом „рекавачком“, а са западне стране парохијом св. обитељи „Гомонице“.

Све поменуте парохије припадају протопрезвитерату бањалучком, а по раздијељењу политичке власти котару бањалучком.

У парохији „Шљивну“ станују сами Срби православне вјере. Они су здрави и марљиви у тежачком послу. До старинских срп. нар. обичаја држе много. Као што је дан-данас свугђе Србин тежак — а богме у опште свака материјално малаксао, тако су и житељи поменуте парохије доста опотребели, ма да им је земљиште доста плодно и за тежаклук zgodно.

Од старина, колико сам могао разабрати имаде: у селу Добрњи бријег, који је од прилике 485 м. висок, а на истом бријегу имаду знаци, да је ту бир-земаниле био какав град или фортица. Околни житељи тај бријег зове „градина“ И дан-данас позна се опкоп око речене „градине“. Сама „градина“ изгледа баш ко каква изгорелина. Ниже градине на једној њиви — званој „Плазај“ буде сваке године на бијели петак, српски збор, гдје се силна Србадија искупи.

У селу Зеленцима имаду двије — три развалине. Веле да је ту био град краља Зеленка, па да је и данашње село Зеленци добило име по поменутом краљу. На поменути развалинама налазило се је старинског посуђа и оружја.¹⁾

У селу Зеленцима има један крст, т. ј. нагробни камен, који је од прилике 130 дцм. висок, а 50 дцм. широк, од простог је камена, нема на њему никаква натписа. Веле, да је један Србин у том крсту нашао силне новце, а приповиједа се овако: „Био је један сиромашак, те нигдје под Богом милим ништа није имао. Управо у

очи св. Ђурђа свог креног имена пође да дијете прода, те да крено име прослави. У путу сједне и превари га сан, те заспе. У сну му се нешто јави и рекне му, да иде к' поменутом крсту, те да ће наћи новаца; што овај сиромашак и учини — и збиља нађе и весело се врати кући славити своје крено име“.

У Добрњи на југо-западној страни налази се вода, која се зове „Кадина вода“. О имену исте воде народ приповиједа овако: „Играла се дјеца код говеда, па ти једном изабери између себе једног као кадију и овај би свима за све судио. Скуп им бијаше код поменуте воде. Тај ти њихов кадија осуди једно дијете на вјешала, те га збиља и објесе. Родитељи тога дјетета туже дјечињег кадију али му суд не учини ништа. И од то доба доби име, „Кадина вода“.

Сад око „Кадине воде“ има читава хрпа кућа и изгледа као једна махала у вароши. Званично се свакад у уредима пише „Кадина вода“. Народ то мјесто око поменуте воде зове „логор“, јер су ту с почетка били војници (по једна и по компанија), а и сад има десетак, што бараке чувају. „На „Кадиној води“ стоји жандарска пошта. Туда води главни друм из Бањелуке у Травник, а и пошта туда иде и на Кадиној води стоји 3 сахата.

На југо-западној страни „од логора“ — односно „Кадине воде“ $\frac{1}{4}$ сахата далеко, а у селу „Шљивну“ на једном повисоком бријегу налази се стародревна црква — храм св. Благовјештенија. Поменута је црква по народном приповиједању прије 150 година прављена, а правио ју је блаженопочивши Михајло Кудузовић бивши парох данашње парохије Шљивна и лусићке; и сад из поменути парохија долазе титори к' истој цркви. Који је владика поменути св. матер цркву освештао не зна се. Божествена литургија обавља се на освештеном „антиминсу, на истом „антиминсу“ стоји 1837. год., а од ког је Архијереја потписан не зна се.

Црква је 9 м. дугачка, а 7 м. широка. Унутрашњост исте слабо је урешена. Мјесто гдје је сама св. мати црква постоји јесте лијепо и романтично. Око цркве земљиште је честитога грађанина града Сарајева и пресјед. срп. општине у Сарајеву г. П. Т. Петровића, Е, би Бог дао,

¹⁾ Ако Бог да здравља — намјеравам село „Зеленке“ тачно проучити са сваког гледишта и у „Гласнику“ зем. музеја на јавност извјести. Иванчевић.

да честити Србин и добротвор сиротиње сјетно се својих кмета, те им што српске школе начинио, а врло би им требала, и у исту би ишла Српчад из петнаест чисто српско православних села Дај Боже, да се ма ко нађе. —

Вриједно је споменути, да су из данашњег села „Шљивна“ била два босанска епископа и то син и отац. Најпрво је (како ми њихова сестра — односно тетка приповиједаше) био епископ син. Њему је било крштено име Алекса, а у калуђерству добије Антим. Антим је био спомоћник владике Прокопије (1851.—1855.¹) Оцу Алексину било је име Захарије Кудузовић зван Поповић, а у калуђерству Софроније. Он је био неко вријеме јефимер сарајевски, а пошље кад му је син епископ постао био је код митрополије као протосинђел, а као таки кушио је по епархији владичарину. Пошље синове смрти (1855.) одмами га владика Прокопије у Цариград. Веле, да је опазио да Софроније има силне паре па не знавши како да их измами, обећа му, да ће га у Цариграду произвести за епископа, те да ће му тако тобож' ублажити жалост за јединцом. Софроније оде и збиља га произведу за епископа, а разумије се за грдне паре. Софроније поврати се у Сарајево као епископ, али на епископој столици, није био ни пуни шест мјесеци, већ умре и би покрај сина у сарајевско гробље на царини сахрањен.

И дан-данае има Срба стараца у „Шљивну“, а и у цијелој љутој Крајини, који се добро сјећају обадвојице поменути владика — односно епископа. Софроније веле био је омалена стаса и доста ружан човјек, немилостив на спрема свештенства. Антим је био крупна људина, охол и наочит, жуте браде, јако строг и наopak; а обадва бијаху — ма да су рођени Срби Босанци ала грчке владике у погледу гулења и тлачења свештенства и народа.

Е, а сад да пријеђемо на свечаност приосвећењу звона:

¹) Види „шматизам“ Дабро-босанске евархије од 1883. год. стр. 6.

„Одавно бијаше жеља околне Србадије, т. ј. из парохије „Шљивна“ и „Луенћа“, да набаве звоно, које би их на св. службу Божију сазивало. Ну та им се жеља истом ове године оствари. Освештење звона било је 25. марта о. г., а освештао га је у заступству преч. г. проте Вида Ковачевића преч. госп. Гавро Стојнић, јереј и настојатељ св. манст. Гомионице уз припомоћ г. г. јереја: Ст. Г. Врањешевевића, пароха „рековачког“, Ђ. Лазичића, пароха „лусићког“ и О. Милетића, пароха „шљиванског“.

При свршетку освећења држао је говор учитељ Иванчевић, у ком је оцртао значај звона, и Србадију упозорио, да им звоно, ког су сами набавили дабе не стоји на звоник, те да узалуд не зове их и посјећа на молитву Божију, већ, да што марљивије и боље могу да похађају св. матер цркву. Звоно је без круне тешко 205 кг., а кошта 380 фор.

При св. литургији говорио је морално-религиозног садржаја проповијед г. Герман Јовановић, монах. Иста је тако дирнула присутну Србадију, да их је било, који су заплакали, и заиста се признати мора, да г. Јовановић имаде изванредни говорнички дар. Пошље св. литургије примаше нека Србадија св. тајну причешћа; те пошто се тога дана све у св. матери цркви сврши то је онда г. П. Загорац изговорио бесједу и присутну Србадију позвао, да притрче у помоћ св. матери цркви „шљиванској са добровољним прилозима, што Србадија и учини. Прилога је било подоста; кум звона Јован Вуколић даровао 15. фор., а г. Ђошић, заповједник жандарске поште 5 фор. и. т. д.

У 2¹/₂ сахата био је објед, ког је срп. прав. општина „шљиванска“ приредила. При обједу је пало више различити здравица; пошље објед српском весељу ни краја се није знало. Ну и пак је све било у највећем реду. Србадије је било са свије страна околни села.

На Благовијештеније. 1891.



Отворено писмо

Као одговор на критику г. **Милорада Јелића** свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890. године), на чланак „Свештенство и проповједање“, упућено господину уреднику истог листа од писац критикованог чланка.

У мом чланку рекао сам даље ово: „... то вјероватније изгледа, да су се прве црквене зграде отпочеле подизати најприје у тој намјери, да се ту за стално проповједа Слово Божије, па уз то тек и молитва да се свршава“, па ме на ово по зива г. Јелић да докажем.

Ову вјероватност оснивао сам најприје на томе: што су први Христјани, ако не би присуствовали заједничкој молитви више губили кроз то што нијесу чули вјерске поуке, него ли што се нијесу у заједници молили, јер поуке нијесу могли редовно имати код својих кућа а молитве држати могли су на основу појма о Богу, који се налази свуда и на основу Христове изреке: „Јер гдје су два или три сабрани у име моје, ондје сам и ја међу њима“ (Матеј 18. 20.) и код својих кућа, дакле ван опште заједнице. А последије, због тога, што ми је изгледало да је у прво вријеме Хришћанства проповједање Божије науке на општим молитвама првих Хришћана био главни дио, а чинодјејствовања у данашњем смислу није било ни из далека. Ево шта каже у овом погледу Н. Ђ. Вукићевић у „Изјаснењу св. Литургије“ Сомбор 1865 Стр. 6: „Одређеног дома за скупштину у први мах није било, него су се вјерни састајали на молитву у кући једног или другог из своје средине. Уредитељи оваких скупштина били су у Јерусалиму сами Апостоли. Но почем је њихова главна дужност била проповједати Божију науку, и т. д.

„У дан сунца (Dies Solis, недјеља) бива у нас састанак на једно мјесто свију који живе по варошима и селима, па се читају колико је могуће, повјести Апостолика и списанија Пророчка“.

„По том, кад чатац престане читати, старешина (предстојатељ) ријечима даје настављење, и свјетује да следујемо тим прекрасним правилима“.

„Посље тога сви устајемо и свршујемо молитве“

„А кад свршимо молитве, . . . доноси се хлеб и вино с водом, и старјешина такође пошиље горе (Богу) молитве и благодарјења колико може“ . . . и сви се причешћују, а онима који отсуствују, шиљу се по дјаконима“.

Како што се дакле из горенаведеног види, први Хришћани скупљали су се ондје сад ондје у скупштину, којом су приликом поучавани били у вјери, молили се Богу и причешћивали се. Па ако који није био присутан тој скупштини, ипак није био лишен причести, коју су му ђакони доносили, али ђакони нијесу му могли донијети оне поуке, која је на скупштини држата. Па ако је појединац, који не би дошао на такову скупштину био лишен вјереке поуке, и то с тога узрока, што није благовремено могао дознати, гдје ће се скупштина одржавати; то је сасвим природно, да су људи могли доћи на ту мисао, да се на једном мјесту скупљају због вјерског подучавања, па том приликом да свршавају и молитве а да се и причешћују, јер молити се Богу могли су се и код својих кућа према горепоменутој изреци Спаситељевој (Матеј 18. 20.) а тако исто и причест у случају недошања доносили су им ђакони на ноге.

Према овоме, што досад наведох, држим да сам оправдао вјероватност о непосредним узроцима подизања цркава. На продуцирање пак г. Јелића у изналажењу цитата да би доказао, да је црква дом Божији, храм молитве и т. д. немам шта на вести, јер нијесам ни тврдио противно, за то нека му је проста та невина забава, и то тим прије, што му иста може бити и од користи, јер том приликом чита св. Писмо, које у озбиљном и пажљивом читачу изазива смиреност, — али не могу ћутом прећи преко тога, што ме упућује „да свештеник мора да поучава и ван цркве“. Г. Јелић силом неће да разумије, да сам ја мојим чланком ишао на то, да свештенство у цркви проповједа, па сасвим је наравно, да не могу ништа против тога имати, да свештеник поучава народ свагдје, гдје с њим дође у додир. Па ако сам ја навео, да је вјероватно, е су црквене зграде прије за то подигнуте, да се ту Слово Божаје приповједа, то ипак не стоји — била моја тврдња основана или не — да се народ ван цркве не треба поучавати. Овакав недосљедан закључак може се само злонамјерно створити.

Ако је до сад г. Јелић нападајима својим хтјео да омаловажи мој чланак, сад је ни мање ни више окомио се и против моје личности не

посредио. Вели ово: „За доказ, као свуда напријед г. стручњак цитира (наводи) себе, својој науци, на своју руку; пере оне невјернике који рјетко похађају цркву.“ А то већ није истина! *Ја себе нијесам није за доказ навео, даље, ја нијесам прао невјернике који цркве не похађају, него сам говорио о узроцима зашто наш народ слабо похађа црквена богослужења.* Да ли је то достојно једног свештеника као проповједника истине, да се чак и у јавности служи онаким сретствима, која не постоје, и да се таким начином не убија углед и не каља карактер свештенички?!!

Даље г. Јелић служи се у оваком озбиљном предмету и хрђавим доскочицама, те на мој навод, да је ред црквеног богослужења по својој спољашности народу нашем обичан, вели, ваљда би хтјео да је не обичан! Да су људи у опште радознали, држим, да није нужно да доказујем, а да ту радозналост простиру и на црквене функције — ма да је то гријешно — доказом је то, што народ у много већим гомилама врви у цркву, кад чује, да ће Владика у цркви служити; да ће се чин прања ногу при Тајној Вечери обављати; да ће какво пјевачко друштво у цркви пјевати; или да ће се ма што год ново у цркви чути или виђети, што се само у извјесним приликама чути или виђети може. Па кад би ја сада ставио питање, зашто народ баш у таким приликама у већој количини грне у цркву, увјерен сам, да би ми и сам г. Јелић доказивао, да је баш због тога што ће се у цркви нешто збити, што се у обичном богослужењу не може видети, а то држим тим сигурније, што ваљда неће мислити, да и у тим приликама, народ, који иначе слабо похађа цркву само за то иде, да се Богу моли, јер кад би га срце тамо вукло, могао би то свршавати и недељама у току дуге године. Ја чак допустићу и то, да и у тим приликама иде цркви да се Богу моли, али покретач тога доласка цркви није молитва, него црквена ријетка свештенорадња или лијепо пјевање црквено.

Даље рекао сам, да је народу језик на ком се црквена служба обавља неразумљив, а госп. Јелић одговара „треба тумачити“ Сав мој чланак написао сам у тој намјери да нашем сеоском свештенству пружим начин, како ће се лакше спремати моћи да проповједа, поучава, тумачи, свјетује итд. па јесам ли погодио начин, којим ће се то спремање олакшати моћи, или не, јест ствар зрела и озбиљна критичара; а г. Јелић,

рушећи из основа зграду, коју ја подигах, због тога, шта вели да свештеници нијесу у стању проповједати, поучавати, тумачити народу св. Јеванђеље, рече, „треба тумачити“; али ко ће тумачити то није рекао, па пошто свештеници није су у стању, то се ја усуђујем нагађати — ваљда ће црквењаци!

Међу осталим примјетио сам и то, да је појање у цркви нескладно, а г. Јелић увјерен да сам рекао неистину, подвикује ми „опростите“ као да ми је лаж већ пребадио, па ме неће сасвим из великодушја да изобличи. Ја сам говорећи у мом чланку о свештенству и проповједању сву моју пажњу покљонио свештенству сеоском, које није похађало богословије. Па све што сам писао и тичало се сеоског народа и сеоских цркава, а то нијесам морао у сваком реду помињати, јер сам то у почетку чланка на свом мјесту изрично напоменуо. Дакле говорећи о сеоским свештеницима и црквама рекао сам да је појање нескладно па при томе и сада након „критике“ г. Јелића стално остајем, и то тим сталније, што ми се никакви противни докази не наводе. А да имам право да на том становишту истрајем, рећи ћу то, да се прилично складно пјева по нашим околним мјестима, премда и тамо не свуд подједнако лијепо, даље, по нашим већим котарским мјестима, и то ондје гдје црквена општина има свога учитеља. По осталим пак црквама пјевачи црквени пјевају све црквене пјесме на један калуп, који се не налази ни у каквом октоиху нити црквеном пјенију. — Колико је мени познато господин Јелић није имао прилике, да буде неутралан слушалац таког појања, јер се обично бавио по црквама, гдје се могу чути складнија појања као у Рељеву и Сарајеву, а прва црква у којој се он могао увјерити о нескладном појању јест црква, у којој он сада служи, зеничка, али је врло вјероватно, да он није хтио доћи до тог увјерења пошто он сам обучава дјецу одговарању службе.

Г. Јелић радо би се забављао на мој рачун, те ме исмијава тиме, као да сам неправилно по логици употребио овај израз: „ништа дакле нема да га црква привлачи осим једно — Богу се молити и т. д.“ О овоме нећу правилност да доказујем, и то једино због тога разлога, што онај који хоће да пресуђује, да ли је нешто по логици правилно или не, написано, мора најприје добро знати читати, па онда добро разумјети

цјео став; а г. Јелић не зна још добро ни читати, јер да зна он би у мјесто „једно — Богу се молити“, прочитао „једино — Богу се молити“, па би онда, може бити, могао и цјео став добро разумјети. Не могу допустити, да је ово штампарска погрјешка, јер једно што ми досад још није исправљена а друга ова ријеч „једино“ јесте

главна тачка око које се у овом питању врзе г. Јелић, а због тога не могу допустити ни да се таква погрјешка у преписивању увући могла и то тим мање, јер је једно за другим двапут тако употребљена. (Ист. св. IX и X 1890. стр. 375 II ступ. I и II ред одозго).

(Свршиће се.)

Потреба историјског представљања.

Овдје нећемо да говоримо о томе, да би морало свако наше, српско, мјесто, при разнијем забавама, нарочито о св. Сави, држати представу из своје, српске, историје, већ да би *требало* гдје се може, као што је то и Високопречасна Консистоорија од своје стране препоручила, јер се таковијем представама много више постизује корист у моралном — просвјетном, а и материјалном погледу.

Ко је имао прилику, да види кад се једна историјска представа код нас одигра о св. Сави, или којом другом приликом, признаће, да је не само достојније за саму прославу, него више и дубље продире у народне осјећаје, него која друга врста представа. Ко је на то пазно могао је лако примјетити: како наш народ, при гледању историјскијех представа, поред ушију још зине, да боље чује, и избуљи очи, да боље види: на позорници онога, који одиграва улогу цара, краља, војводе или јунака из наше српске историје. Та, чисто се може видјети, да му се на глави коса диже од радости, кад види и слуша о слози српскога народа. На против снужди се, обори главу „стиди се од иновјерца или иновародњака: ако се на позорници исказује српска бољетица — неслога. Па, како наше историјске српске представе имаду у себи и једног и другог, то ће се, по свршетку, моћи, да чује и од најпростижих, шта се представљало, и знаће сваки, да дубље оцијени зло и добро, и шта је једном а шта другом предходило, као и какове су последице сlijедиле. Но не само то него и шта више може се чути, а све на основу својијех — српскијех, пјесама, гдје су од својијех живијех историчара, гуслара примили.

Наравно, да се овако шта односи више на прост народ, на масу наше, српске, најчвршће полуге — каквога свијета имамо ми више него

ли изображена, који познаје своју прошлост, своју историју.

Па е' тога, што није могуће маси народној, која се не састоји само у нашем сеоском свијету, него и у варошком, да се на други начин постигне што више знања о својој прошлости, добро је, потребно је, да се бар очигледно изнесу и слике историјске, које ће довољно знања о прошлости дати, најдуже у памети остати а и најочигледније увидјети: како слога и њена моћ унапређује и најмање ствари, а несретна неслога, руши и уништава и највеће, као и то: да и мало познавање своје историје, вриједи више, него познавање чега вишег, јер иоле познавање своје историје, држи се за, бар, неку изображеност.

Св. Сава је једна периодична прослава код нас Срба, и велики је размак — читава година, од једне до друге прославе св Саве, али не морају се, историјске драме држати само о св. Сави. Гдје се да о св. Сави, ту се може, и по који пут више у години, у мјесто шаљивијех, љубавнијех, сатиричнијех и т. д. Сва та немогућност и тешкоћа у томе је, да се једанпут историјско одијело (гардороба) направи, па је омогућено. Таково одијело даде се удесити онако, како се може, према иметку одбора, пјевачког друштва или општине, на једанпут потпуно и како треба или по мало, сваке године, дотјеравајући према појединијем драмама нашијем. Материја за такво одијело не мора, нити треба, да је од свиле и кадифе, већ тек да је од боје (средовјечне). Потробојници (застави) нашој, можемо видјети, да је та боја црвена, плава и бијела. Прве двије боје употребљује се за такво одијело, и то: црвена за чакшире (пантоле), а плава за горњу хаљину т. з. душанку, која се још уреси са златним (фаличним) шеритом по прсима (ребрима), а бијела боја служи за израду плаштова (огртача)

царскијех и краљевскијех итд. Материја таковог одијела треба да је само по боји и тврда. Сатин црвени и плави, могао би дати руке, те за 30 до 40 форинти, за више особа придирити одијело а гдје се да од тврђе материје тим боље.¹⁾

Одијело свако, па и таково, може дуго да траје, кад се чува, чисти и поправља. Да ће се таково одијело брзо и сигурно исплатити нетреба ни сумњати, јер кад једна љубавна, сатирична итд. игра позоришна исплати свој трошак, па и на добитак неки рачуна, то се онда и од историјске представе може у вишој нади очекивати.

Наша путујућа позоришна друштва слабо може се рећи, пролазе код нас у Босни и Херцеговини, али би и још слабије пролазила, да им није српскијех историчније драма, то и они знаду.

Но, не треба мислити, да се оввијем осуђују остале српске позоришне игре, јер и оне имаду своју добру цијељ, или бар у тој цијељи састављају се и одигравају. Па, и кад би их осуђивали, не би се могли задовољити само историјским представама, а и нема их много, особито, које би се могле без нарочите позоришне зграде одигравати, а те су за сад и најљепше као: „Немања“ и „Лазар“ од Цвијетића и још неке пошто би се морало гријешити о саму ствар, и то: или у потпуном броју особа, или у намјештају ил' у недовољном простору итд.

Колико нам наше слабе силе допуштају у толико и износимо потребу и важност представљања нашијех српскијех, историјскије драма, пошто ће нам уважени лист Б. Х. И. износити описе и оцјене светосавскијех и другијех прослава у појединијем нашијем мјестима, те читањем и занимањем поштоване читаоце, надам се, да ће их и о нашем историјском престављању; о његовој важности и потреби занимати, па и које вјештије перо на ово поље изазвати, за које вели неумрли др. Суботић:

„Историјско представљање

Спаја унуке с' прадједима“.

Ма, да се о томе може доста говорити, потреба и важност историјског представљања истичати, може се и укратко појмити: да, ако хоћемо, не само дјелимично, но масом, да знамо: шта смо и какви смо, потребно да предходно знамо: шта

¹⁾ За капе су zgodне црне шубаре са перјем од птица отрачена златнијем гајтаном или у виду висећег ланчића са обје стране. Гдје се састаје гајтан на челу, може се још по један колутић гајтана направити, за љепши изглед.

смо и какви смо били, па да стварамо и очекујемо бољу будућност, иначе би могли у оне исте гријехе и несреће падати и пасти, за које смо некад грдно плаћали па и данас плаћамо или бар дугујемо, а познавши узрок несрећи, као лијек рани, лакше је избјећи ил' ма поле спријечити, иначе повећати несрећу, растровати рану. — Лијек би томе био — како реко — давање српскијех историскије представа, и то не само о св. Сави, него сваком могућном приликом.

Може нам ко рећи, да ми Срби, немамо удешене цијеле историје за позоришно одигравање, те да се на тај начин и не могу упознати наше минуле славе и понижења. То је истина — ал' истина је и то, да тога немају ни други — просвећенији народи, па су ипак свјеснији своје прошлости од нас: што су постигли срећнијим данима свога живота, које смо ми у мраку проводили, па ако се пустимо времену, ко слијепца вођи — да нам оно само донесе оно, што су други давно доживјели опет својијем кретањем, а никако готовански (паразитски), јер то се није рађало нити ће ваљда, онда ћемо заостати још више него смо заостали, већ нам остаје, да се старамо за средства, којима би се брзо и на лако начин довили вишег познања наше прошлости: што ми истичемо између осталијех средства те врете: слике историјске, удешене за позоришно одигравање. Те слике кадре су у главном укратко изнијети и представити нам: времена, која смо слогом постигли, у слави поживјели, како смо до њих дошли и обратно, како смо та времена изгубили, шта је томе предходило а шта баш дотле довело. Толико историјскијех написанијех представа имамо, да би лијеп преглед о својој прошлости добили, кад би их све и кроз 2, 3 па и 4 године постепено (по времену кад се који догађај збио) видјети могли.

Нетреба мислити, да је ово худо и мршаво средство. Кад би било ово једино средство, да како, да би било као да га и није, али што их је више тим је боље. Нека дакле овог — очигледног — средства, та очигледност је данас не само у почетнијем — основнијем школама, душа и најјача чињеница у постизању школског успјеха већ и у највишијем школама. Очигледност је нешто живо, што човјеку, кад само погледа, сâмо говори, не мучи га у напрезању ума, не стоји га дакле много ни умне ни тјелесне снаге. Позоришно је престављање још нешто најочиглед-

није, јер ту говоре и виде се живе особе као фактори добра ил' зла. Познају се узроци и околности, које су преморале на несрећу или пак биле на расположењу добру ил' злу; а невјешти ном, нехатњом ил' хотимице на зло употребљене. Из чега се опет даје поучити како би се данас — сутра требао наћи у сличнијем приликама — један ил' читав народ, па како би и исправити знао онога или оне, који би за свој лични интерес, славољубље, освету, хтјео дјелимично, или и читав народ упропастити.

Капе, круне царске, краљевске даду се направити од подебље артије (картона) полијепљене са танком црвеном бојадисаном артијом или црвеним соматом. Облик капе може се удесити попут „митре“ владичанске, која се још неки ти са разнобојним, но обично: црвеним, плавим и бијелијем фаличнијем камењем.

Гдје се може, ту се даде и наручити таква капа за цара и царицу из Панчева, Новог Сада или Биограда од српскијех позоришнијех друштвâ уз повољну цијену, и према каквоћи од 3 до 5 и 8 форинти, један комад. Тако исто може се добити од тијех друштава и различитијех боја за мазање лица кад треба, уз упуство како се боји, и која боја одговара коме случају. И те боје нијесу скупе. Ако се неварам за 2 форинта могу се добити све потребне боје, које могу врло дуго да трају кад се иоле чувају. Капе (бароке) за дилетанте, који играју улогу неког сиједог, средовијечног или иначе обиљељог човјека са и без браде, добију се такођер код горњијех друштвâ. Ко је те капе посматрао може их и сам направити; за то је ипак добро наручити једну као примјер. Мека длака (т. з. крепа) за прављење браде и бркова може бити, да се може наћи и у коме пшецерају, а ако не, оно не фали код поментуијех друштава или пак код продаваоца таковијех ствари, што у свакој већој вароши има, па и у нашем Сарајеву и другим већим мјестима.

Оволико тек потсећања и омогућавања ради свој браћи заузимачима око забаве; а нарочито око светосавске прославе. Оволико с' тога, што не могу, а да не споменем и ту околност: да представљањем српскијех историјскијех представа имамо и непријатеља — непријатеља, који би нам сваку оскудицу попунили у одигравању које шаљиве игре, а и најмању помоћ отказали, у приказивању нашијех, српскијех историјских

представа. Е, па који је томе узрок? Узрок томе мора нам бити познат, ал' о њему мало промишљамо.

Узрок је томе тај, што наши непријатељи знаду, да је историјско српско представљање најочигледнија и најлакша настава познавања своје прошлости — своје историје, па нам пријече у наслађивању тога, што би нам — кад би им пошло за руком — на штету и срамоту служило.

Има нашијех мјеста, у којима родитељи недаду својој мушкој или женској дјечи, да се приме неке улоге. На таква насиједања наилазе приређивачи само ондје, гдје се запостављају наше српске историјске представе са различитијем шаљивим. А за што? За то, што народ воли историјску представу па ће радије пустити своје дијете у такову представу, и радије ће га гледати у реду војника дилетаната, него ли у шаљивој као барона, љубавника итд. Могло би нам се казати, да је то свеједно, али ћемо на то одговорити просто као који стари родитељ' кад неда дјетета у шаљиву игру; тамо вам дијете (момак, дијевојка) наиђе на сваки само не на патриотични, домољубни, осјећај, дочим овамо се поучи и разбуди у њему поред осталијех у првом реду тај! Има у нашим историјским представама скоро свега онога, што и у шаљивим, али је све то потчињено главном истицању — истицању српског осјећања, српске славе, слоге или неслоге — српског поноса!

За нас се данас већ не може рећи оно, што се могло до егора, т. ј. да ми и наша земља спадамо у оне земље и народе, који се држе за непросвијештене, што немају позоришта гдје се људи уче. Ми то данас стварамо сами собом колико је могуће, само нам оскудијева ваљан избор. Но колико смо до сад говорили избор би тај био ваљан кад би се што више историјске слике, удешене за позориште узимале и то између њих опет све сходније бирати.

Наша је земља постала већ отворена за цијели свијет. Њу посијеђује изображенији свијет са својима просвјетним различитим средствима, па и позориштима, између којих најбоље одговарају наша, српска позоришна друштва. Но ми често пута учинимо уштрба тима друштвима, јер за хатор неког и неког идемо те слушамо позоришне игре или пјесме, које не разумијемо, а својима сметамо. Не тако браћо! Колико требамо

само српска позоришта посетијавати, толико требамо, да се сами старамо за своја позоришта, од којих, на тај начин, можемо двије користи имати: видјети и наслађивати се у оном, што волимо, и добивени новац на корист школе, цркве или сиротиње употребити. — Најмање пак дати повода ономе, кога неразумијемо, а да га гледамо и слушамо, па тим наша красна позоришта, по цијелом свијету чувене пјесме и озбиљне и достојанствене игре недостојно осуђујемо. Светиње су то Србинове — светиње које су скопчане са још крупнијима, па би могао, брате Србине, да се огријешин, а гријеха од народног нема тежег.

Имали би још и много говорити, али за сад само оволико колико вријеме и околности допустише, а обећајемо на скоро опет — ако Бог да — и остало што припада овоме изнијети желећи, да поштовани читаоци увиде у овом чланку оно, о чему се говори, па да се у даним приликама ејете и послуже нашом братском ријечи — а вама г. уредниче у напријед најсрдачнија хвала. ако удостојите мјеста овај чланак!!

Дервеншта. 14. марта 1891

Коста С. Поповић,
срп. учитељ.

Просте народне молитве.

Из збирке Ђ. Свитлића.

(Продужење, види I и II св. овог листа од о. г. стр. 63.)

21. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Молим ти се Боже наш. Ода седимо се (шта се хоће тим да каже немогу знати) самозданом Господу Богу молим за ме и за моју грешну душу, и за тјело тјелесно, и за душевно спасеније и за царство небесно. — Боже ми се дај радовати и гријеха покајати. Боже ми удијели здравља, кућнега весела и житнега рођења. Весели ме Боже, и на путу и на суду и на сваком мјесту. Чим сам ти Боже — у Бога грјешник — сагријешно, опрости ми моје тешко сагрешеније и услиши моје мољеније. О Боже! теби се молим одби ми лукавог и пакосног од моје кућице и од моје ћечиде! Молим ти се св. Никола путниче и св. Саво учитељу, научи ме и буди ми на помоћи. — Сви свети оци богоносци одбите ми душмана и пекијана. Св. Ђаконе Стеване, св. Ристово Богојављеније јави ми се на милост и на радост и буди ми у помоћи. — Свети Јоване Крститељу научи ме оправданијем твојим, како ћу право одити, Господу се Богу молити, свој закон и вјеру творити.

Господе Бого! Божи светитељи — радосни празници — будите мени грјешном на помоћи на дневи и на ноћи, на дому и на путу. Св. Ристово Воскресеније рипћанско обрадовање, обрадуј и мене грјешног. Св. Ђурђе моје крено име, моја лијепа крена свијећа; просвјетли ми и овог и оног свијета. — Свети анђелист Марко буди ми на помоћи. — Света Троица, Христос и Богоро-

дица помози мени грешном. Св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија, преблажена Марија, Марка и Матију, Луку и Јована, пречетири велика ступца небеска, који држе небо и земљу помозте мени грешном. Свети Оци богоносци, који су сабор саборисали и на сабору разгорисали (!?) и ми вјеру вјеровали, и на знање и на здравље и со Сином и со свјатијем Духом. Амин.

(Овако се моли богу Теодор Марковић из села Пилице кот. Зворник.)

22. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози Боже и Богородице. Са страхом Богу да се молимо и преклонимо јединоме јакоме самотворитељу Господу Богу истинOME. Помози Боже и св. отац Игњатија и св. Крстово Ристово Рожањство и св. отац Василија и св. Стеван ђаконе, св. Саво српски учитељу, научи ти мене правди твојој. Св. Трипуне, св. Крстово Благовјештеније и св. Лазаре и св. Крстово Воскресеније, св. отац Ђорђија и св. Тројство небеско, св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија и света Блажена Марија, св. Госпо и св. Тома апустоле и св. Лука, св. Митре и св. Аранђел шестокрил, саклони ме својим крилом; сачувај својом милости. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли богу Јефто Мичић из Срп. Трнаве котар Зворник.)

23. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже и Богородице, и св. Троице и св. Петко и Неђељо и сви божи свеци у години

и које знам и које не знам свијем се подједнако молим. Свети Марко и свети Матија, свети Лука и св. Јоване, св. Илија и св. Пантелија и св. Блажена Маријо буди ми у помоћи, удјели ми здравља и весеља житнога рођења, марвенога плођења, чељаднога здравља и весеља. Боже поживи ми ђецу моју, сачувај ми кућу моју. Смети Боже душмана и злотвора, који ми о злу мислио о себи се забавио. — Помози ми св. отац Никола дођи ми на радост, на милос, на здравље и обрадовање. Удијели ми Боже здравља и ратлука тако ти славе и милости. Амин.

(Овако се моли богу Милица Стевановић из села Пилице кот. Звор.)

24. Господе Боже молим ти се помози мени грешној. Када ја тебе заборавим немој ти мене заборавити. — Помози ти мени на свакоме путу на тавној ноћи на мутној води. Крститељу Јоване по Богу брата, дванес Јована у години дана мати Богородица по Богу сестрица, помози ти ти мени и мојој дјечи мирој. По богу сестрице моли сина свога Кристоса, нек се приступи Господу Богу, нек се за ме грешну Богу моли, неби ли моју дјецу и мени грешној Господ Бог помого. — И молим се св. Илији и Пантелији, и Блаженој Марији, и св. апостолу Петру и Павлу, и св. Ђурђу, и св. Луки, и св. Митру, и св. Аранђелу, и св. оцу Николи и у години што год има година и светаца, нек помогну мени и мојој дјечи, и моме евладу и моме маду. Нек ми Господ Бог смете душмане и чинилице и каменице, које ми мисле о злу, нек ји смете Бог од моје куће и ђеце и мала и евлда.

Свјема се свецима молим, самосазданоме Господу Богу најбоље молим, нек ми Господ Бог најбоље помогне, и на путу и на тавној ноћи и на мутној води. Нек ме сачува од живе ватре, нек ми удијели својом златном руком. Море ако хоће. У Бога је дуга рука, он је кадар. Јаки је Бог, нек мени помогне нејакој. Бог са мном и Анђели божи. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Јока Калајић из села Пилице Звор. кот.)

25. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Боже и Господе и Божија мајчице опростите ми што сам сагријешила у луду, знању и незнању. О Боже Господе и св. отац Николаја, св. Василија, св. Петре и Павле, св. Јоване Златоусте и св. ђаконе Стјепане, св. отац Авраме, св. апостоле Петре и Павле, св. Петко и Неђељо

Млада, св. Јоване шестокриле и Божи Анђели. Неби ли се милостиви Господ Бог самотворитељ и Божи сведи у години самилovali и мене грешну обрадовали. Боже мене обрадуј и овесели и од сваке муке оклони. Сјутрашње јутарце, замијени јарко сунашце на истоку, Господ Бог на помоћ и божи сведи. Амин.

26. Са страком се усрдно Господу Богу и божијој молитви поклоним. Господе Боже и божи сведи буге на помоћи и на днени и ноћи, на мутној води и на бјелу данку на уранку и на устанку на сабору ришћанском. Часни посту и часни крету, преблагн Ристови посту, ришћански лијепи закону, дођи ми у здрављу и весељу и ратлуку. Свето Благовјештеније и св. Лазаре, и св. Василије, св. велика Петка, Ристово Распештеније и Ристово Васкресеније. Свети Ђорђија, св. Марко и Матеј, Лука и Јован, св. Илија и Пантелија, св. Томо, св. отац Николаје св. Апостоли и св. Авраме моје лијепо славно крено име буди ми на помоћи и обрадуј ме и овесели ме. Господе Боже, јутрошње јутарце јарко сунашце на исток, мени Господ Бог даје здравље срећу и помоћ од Господа Бога и божији година. Дај ми Бого лаку ноћ! од Господа Бога иштем помоћ. Даруј Боже добар санак аирли уранак, на уранку и на устанку срећу и напредак. Недај ми Боже зла живота за мога живота, недај ми Боже смрти без покајанија брез лијепог Ристовог закона. Удијели ми Боже рање за снаге, чим ћу се грешница поранити и ода зла бранити, и у цркву прилог оставити, за моју грешну душу, лијеп закон творити. — Смети Боже душмана и пексијана, нек се о себи забави. Опрости Бого моје сагрешеније, лудо и безумно помишљеније знана и незнана. Што сам ти с' лудила и сгријешила нијесам од тебе лица окренула, теби се молим с' драгога срца и грешнога тела. Кад ја тебе Господе заборавила у страу и стиду, Ти мене Господе не заборави. Господе Боже самплуј се на ме и на моју грешну душу, сачувај ме Господе тешке муке и тешке болести и велике жалости, обрадуј ме Боже и сви божи сведи. Во имја Оца и Сина и св. Духа, Амин. Бог са мном и кречасни и Анђели божи. Кре ме чува до по ноћи, а Анђели од по ноћи, сам бог до вијека. Амин. Господе Боже, Трошце једина молитвенице свјетлаја. Боже мој молим ти се буди ми на помоћи. Амин. (ове обе молитве јесу забиљежене од Стоје Мијића из села Пилице.)

27. Во имја Оца и Сина и св. Духа Амин. Боже ти помози и св. Лазаре и св. Ристово Воскресеније, св. Ђурђе, св. Марко и Матија, св. Лука и Јоване св. душевно спасеније, св. Троица и Богородица, св. Петко и Неђељо, св. Илија и Пантелија, св. Госпо и св. Аранђеле, св. Митре и св. Аврам, св. отац Никола и сви свеци божи, свјема се молим кога знам и кога не знам, не били се милостиви Господ Бог самотворитељ самилово и нас грјешне обрадово. Боже мене обрадуј и овесели и од сваке муке саклони и од душманске руке; нек се о себи забави и мене грјешну заборави. Крс ме чуво до по ноћи, сам Бог до вијека. Амин.

(Ову молитву чита кад се Богу моли Петра Филиповић из села Пилнице Зворничког котара.)

28. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Госпoде Бого милостиви и сви свеци божи у годиници, и које знам и које не знам, молим вам се и поклоним, будите ми у помоћи. Помози ми лијепа часна слава и крет часни, смети мог душмана и пексијана, који мени и моме тијелу о злу мислио. Помози ми св. отац Никола и сви свети, и света лијепа крена свијећо. Помози ми и св. Јоване Крститељу и св. Саво Архиепископ. Помози ми св. Трифуне, помози ми св. Илија и св. Пантелија и све божије милостиве славе на земљи. Амин.

(Казиво Васо Марковић из села Бањице кот. Звор.)

29. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Молим ти се Госпoде Бого милостиван буди ми грјешном, молимтисја дај ми здравља и весеља и сву милост божију. Молим ти се света и Тајна Троице буди мени грјешном на помоћи. Исусе Христе Сине божији молим ти се помози и прости мени гријехе моје. Лијепе крене славе помозите ми. Помози ми св. Илија и св. Пантелија, помози ми св. Евангелист Марко, св. Никола и св. Јоване, св. Петре и Павле, св. Ђорђија и св. Теодор Стратилат. Помози ми св. Стеване и св. лијепа часна славо и св. Трифуне. Молимтисја лијепи Госпoде Боже и лијепа божја славо и лијепи часни Крсту и благи Ристу. Ристови празници које знам и не знам молим вам се и поклоним, будите ми на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Лазар Перић из Казивца кот. Звор.)

30. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин Госпoде Боже помози ми, буди ми на помоћи, на

сваком мјесту на дану и на ноћи, на раду и на суду, на путу, мутној води и на пустој гори. Боже милосни ја се теби молим опрости ми ако сам елудио и сагрјешно. Госпoде Исусе Христе Сине Божи ја се теби молим опрости ми сагрјешеније. Богородице богомајко милосна, моли Госпoда Бога милоснога Исуса Христа сина божијег за ме грјешног и за моју грјешну душу. Боже милостиви помилуј ме молим ти се, молим ти се богом отац, боже милостиви обрадуј ме молим ти се богом отац. Боже ми дај радос и весеље, боже ми дај рâne за снаге чим се могу ранити и ода зла бранити. Боже ми се дај радовати, грјека покајати. Боже ти мени дај у милост твоју доћи. Св. Аркангеле Микаило молим те буди ми на помоћи и души и тјелу. Св. Петре молим ти се који држиш рајске кључе отвори ми рајска врата, молим ти се богом отац од неба до земље. Св. отац Николаја путниче, који путујеш по води и по гори помози и мени грјешном; буди ми на помоћи, доћи ми у здрављу и весељу. Св. Ђорђе моје крено име; доћи ми у здрављу и весељу, помози ми, буди ми на помоћи молим ти се богом отац. Св. Илија и блажена Марија буди те мени на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Јово Обреновић из села Главичица кот. Звор.)

31. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Боже ти помози, Боже ти дај добар час, добру срећу на сваком мјесту, здравља и весеља и синовског обрадовања. Помози истини самоздани Боже који ведриш и облачиш, који ствараш и раствараш. Боже и часни крет помози ти роду ришћанскоме. Помози ми Госпoде боже, помози ти нама и опрости ти наше сагрешеније и услиши наше мољеније! Лијепи Боже и св. Аранђеле буди нам на помоћи, закрили нас крилом, заштити нас штитом небескијем, буди нам на помоћи, опрости нам гријехе по богу отац молим ти се опрости нам сагрешеније, и сви божи свеци и Божи милосници опростите нам гријехе. Молим ти се боже и часни крете сјајни, опростите нам сагрешеније, буди, те нам на помоћи, од тешке муке и душманске руке одклони нас и сачувај нас од муке пексијана. Те би се молим по богу отац и сјајни небески свеци и св. Петре. Боже који си нас на земљу саздо помози нам и опрости. Амин.

(Овако се моли Богу Сава Мичић из села Главичица кот. Звор.)

32. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми боже јако-самосаздани. Боже ми помози, нечастивог и објесног боже обезуми, боже бесмртни, крепки и благи, владичице премилостиваја. Помози боже благи премилостиви. Боже ти дај души спасенија а тјелу здравље. Боже ти помози, св. Ђорђија поклони ми моју дјецу. Боже ти мени дај синовеког обрадовања, дај ми боже душе спасеније. Боже помози и свети Нико путниче и св. Јоване Крститељу буди ми на помоћи. Божији празници будите ми на помоћи саклоните ме сваке муке и душманске руке. Помозите ми што год има у години година. Боже ми буди на помоћи на сваком мјесту, и на путу и на суду. Боже ми дај здравља и беричет, услиши боже моје мало мољеније и опрости моје сагрешеније. Амин.

(Овако се моли Богу Јела Обреновић из Главчица.)

33. Самоздани самостворитељу Господи. Боже, ти ме обрадуј, ти ме изцијели. Подијели ми среће и напретка, здравља и весеља, житног рода, марвеног плода, чељадног здравља. Боже ми се дај радовати, боже ми се дај гријеха покајати. Подијели ми среће и здравља боже и св. Аранђеле. Св. Јоване моје лијепо крено име буди ми на помоћи, сачувај ме од зла часа и зла удеса и од биједи невидовне. Помози ми св. Илија и св. Пантелија, св. Лука који лучиш душе и тјело. Амин.

(Казивао Обрен Марковић из села Локања кот. Звор.)

34. Помози ми Ристово Рожанство, помози св. великомучениче Василије, помози св. Богојављење, помози св. Ђетонесије (Цвијети) помози св. Васкресеније Крстово, помози св. Ђорђе, помози св. Јоване моје лијепо крено име, помози царе Костантине, помози свјати Духу, помози св. Јоване, помози св., апостол Петре и Павле, помози св. Илија, помози св. мученице Госпо, помози ми и обрадуј ме. Помози ми Кретов-данче, помози ми св. Параскева, помози ми св. великомученик Димитрија, помози св. Аранђел Михаило и сачувај ме од пексијанске руке. Помози св. Богородица, помози ми св. отац Николаје, помозите св. оци богоносци, помозите ми сви свеци и обрадујте ме. Сачувај ме Боже невидовне напасти, окрени ми боже старост на радост, срећу на обрадовање, дај ми боже здравља и весеља и житног рода, марвеног плода, колико ти воље

и милости. Помози ми св. Јоване моја лијепа крена свијећо теби се молим. Помози св. Илија и Пантелија и св. Блажена Марија. Помозите ми три небеска ступа, помози ми св. Спаситељу, небеско св. Тројство. Помози св. Петре и Павле, помози и обрадуј ме. Помози св. Марко и свети Ђорђе, помози св. Танасије, помози и обрадуј ме. Помози св. Лука који лучиш душу и тјело, помозите св. оци богоноси, помози св. Аранђеле шестокриле, помози и обрадуј ти си могућ и самовољан. Амин.

(Овако се моли Богу Милојка Марковић из Локања.)

35. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Господе Боже и света црков тајна, молим ти се буди ми милостиван, теби се молим и поклоним буди мени грешној на помоћи, милост твоја нек је на нас Ришћане. Помози ми Господе Бого својом милости и својом радост, и својом срећом. Молим ти се мајко Божија и лијепо часни крету, благи Ристу, ристови празници које знам и не знам свјема се једнако молим и поклоним. Смети ми бого душмана и пексијана који ми о злу мислио о тјелу и души мојој. Услиши ми ову молитвицу Господе Боже молим ти се. Амин.

(Казивала Анђа Деић из Бањице.)

36. Во имја Оца и Сина и св. Духа Амин. О Боже Господе и божеја мајчице, будите мени грешној на помоћи и на дневи и на ноћи и на сваком мјесту; на уранку и на устанку, Амин! Господе Боже Теби се молим за највише здравља и весеља, среће и напретка. О Боже милостиви и божи свеци самотворитељи, ком је милосни Господ Бог створио небо и земљу. Боже милостиви, ако ја тебе забравим у страу и великој стидности, молим Ти се Боже Господе Ти мене не забрави, ја Ти се Боже молим и поклоним. Амин. Во имја Оца и т. д.

(Овако се моли Богу Стоја Мијић из села Пилице Звор. кот.)

37. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Са страом Бога и часног крета Господе Боже теби се молим услиши ми мољеније моје, удјели ми здравља и весеља и срећу, житнога рођења, снаге и мала и блага; сачувај ме зла часа и рђава гласа, сачувај ме бједи невидне, сачувај ме тешке муке и душманске руке; смети ми Боже душмана и пексијана који ми о злу мислио о себи се забавио. Господе Боже теби се молим, помози ми на устанку и уранку, окрени

ми мис'о на радост и на весеље, окрени ми ум на разум; о Господе Боже теби се молим, буди ми на помоћи и у дану и у ноћи. О Господе Боже теби се молим, удјели ми што ти ја желим, уздржи ми што си ми удјелио, теби се молим услиши ми мољеније моје, сачувај ме зле штете, зле области рђаве напасти. Господе Боже теби се молим услиши ми мољеније моје, теби се молим опрости ми сагршеније моје, смилуј се на ме грјешну, не заборави мене грјешну гдје ја заборавим тебе. Мили Бого и божи свеци будите ми на помоћи и на дану и на ноћи и на сваком мјесту. Свети Саво српски учитељу, научи ме праведности твојој, како ћу право одати и Богу се молити, по закону кришћанском-православном. О Господе Бого и света Богородице по Богу мајчице теби се молим помози ми грјешној. Обрадуј ти мене и разговори ти мене. Помози мојој ђеци и моме малу и евлладу. О св. Никола и Василија, св. крститељу Јоване и сви божи свеци у години дана будите ми на помоћи. Бог са мном и часни крет и божи свеци и божи Анђели. С миром и са страком божим да цјелујем живоначални крет. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Јока Вукић из Пиллице Звор. кот.)

38. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Господе Боже теби се молим услиши мољеније моје, подаруј ми здравља и весеља и житног рођења, бјелице шенице и винове лозице. Сачувај ме тешке муке и душманске руке, смети ми Боже душмане и пексијане. који ми о злу мислили о себи се забавили. О Господе Боже опрости ми сагршеније моје. Господе Бого сачувај ме зле среће, сачувај ме зла дуга и рђава друга и тешке педесије. О Господе Бого молим ти се дај ми се остати грјекова свакије и поправити се по вољи божијој смјерно и покорно. Молим те се св. Петко и св. Неђељице, лијена Богородицо самилуј се на ме грјешнога. Милосни Бого самилуј се, дај ми се радовати и веселити с мојом дјецом и с мојијем малом, молим ти се услиши мољеније моје, обрадуј ти мене и разговори ти мене, Исусе Христе Боже наш слава тебје, помози ти мени грјешном, поклоним ти се од неба до црне земљице, буди ми на помоћи молим ти се, Господи помилуј. Господе Боже и божи светитељи будите ми на помоћи молим вам се. Бог с нами и крет часни. Амин.

(Овако се моли Богу Сава Вукић из Пиллице Звор. кот).

39. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Васкрсеније христово, св. Ђорђе огријано сунце, помози ми св. вангелист Марко, помози ми св. Богородица богом лијена мајчица, помози ми св. Димитрије, помозте ми дванес апустола, помози ми св. Аранђел Гаврило, помозте ми сви Анђели божи, помози ми св. Аранђел Михаил, сачувај ме од зле среће и од зле штете и од биједе невидовне. Помози ми св. Лука који лучиш тијело и душу. Подијели ми мили боже житног рода и марвенског плода, подарите ми мили Боже лијено здравље и весеље и житно рођење, помози ми лијено Рожданство христово, помози ми св. Стеван ђакон, помози ми св. Јоване Крститељу моје лијено крсно име, помози ми св. отац Василија, помози ми св. Саво српски учитељу, помози ми св. Сретење Господње и св. Благовештеније, и помози ми св. Успеније Богородице, и помозте ми света велика три Јерарха, помози ми св. Обретеније Господње и помозите ми сви божи свеци и Анђели. С кретом и с Анђелом и свјатијем Духом, во имја Оца и Сина и св. Духа Амин. Бог самном и крес часни и Анђели божи. Молитва да буде код мила Бога пријатна. Сви божи свеци будите на помоћи. Амин.

(Ову молитву зна на изузет Филип Милчевић из Крћине кот. Звор.)

* * *

Во славу иже ва Тројицу славимо, ва Господу се Богу молимо Исусу Христу и спасу нашему, за премноге молбе преблагословене славне владицице наше Богородице присно дјеви Марији, во заступленје часна и славна пророка предтечи Јована Крститеља. Свјатих славних всехвалних свјатаго мученика Ђорђију, Димитрију, Витора, Вићентију; четири од свјатих славних велике патријаре од источних цркава, Василија великаго, Глигорија богослова, и Јована Златоустаго, триста седамдесет богоносних отаца, четерест мученика, шесест пророка, дванест апостола; који сабор саборисаше и у сабору безумну Арију разорише. И ми кришћани вјеру вјеровасмо, оријера Христа, и христова Николаја, пресвете светитеље; светозарне мученике, Евстатију, Јевждерију, Зарију, преподобне Параскевије, Петке, и Неђеље, учитеља наставника Саву

чудотворца, Арсенију водичарца, и по Фрушкој гори оријера Максима, Тодора Тирона, Тодора Стратилата, јасне звијезде новог првосветитеља цара Уроша, кнеза Лазара који погибе у пољу Косову опрошћеније свему народу.

Овако се моли Богу баба Тешановица.

Анђел говорио православним хришћанима:

О Хришћани наша браћо!
 Мало станте почекајте, послушајте
 И мало се пострпите,
 Док се рече јасна ријеч
 Која није излагана
 Већ од Бога изискана.
 Ко ће то слушати
 Њега ће Бог кушати,
 Ко ће то примити
 Њега ће Бог стимати.
 Бојећи се ми Христа
 Биће нама свега доста;
 Не бојећ се ми Христа Бога
 У огњу ћемо сви погорети
 У пакленој тешкој муци
 Ђе но јесу клети Турци,
 И остали сви језици,
 Који но су на земљици,
 У лудости затворени:
 Па се нијесу покорили
 Ни на небу светитељу
 Ни на земљи учитељу.
 Видите ли јадни људи
 Овога вам свијета није
 Веће како над мен' мије.
 Зашто вас леђи леде?
 Зашто вас бију гради?
 Зашто вас море суше?

Што постадoste рђаве душе.
 Ко се мало Богу моли
 Он гријоти свакој воли,
 Ко ће поћи туђе прихватити
 Па се за то он криво заклетити,
 Трипут би му боље било
 Да зажмири своје очи
 Па у сиње море скочи.
 Нек' с' не куне Богом криво
 Нек се куне својим чедом
 Или ће га наказити
 Или ће га изгубити,
 О светијем мировати.
 А ко често цркви иде
 Анђели га с неба виде.
 Који иде да збор види
 Анђел га се обневиди.
 Ко одгони своје гости
 Он прелама паклу мости.
 Ко не плати најамнику
 Тешко њему до вијека.
 Која слуга криво двори
 На ономе свијету гори.
 Блудник и блудница
 Паклена кључаница.
 Ко лудога са зла врати
 Анђели му душу у рај сврати.
 Ко лудога на зло наврати
 Ђаво му душу у пак'о сврати.
 Врачарица и чинилца
 Она у Бога не узима
 Већ од ђавола узајима,
 Душа јој с' ђаволи почивала
 У пакленој тешкој муци.

Ову сам молитву и пјесму чуо од бабе Тешановице. Приближежио Ристо Поповић, гим.

Записник.

Треће главне скупштине „крајцаског штедног друштва православних Српкиња у Сарајеву“, обдржаване дне 10 Марта 1891. г. у кући друштвене благајкиње гђе Савке Станишине.

Предједава друштвена пресједница: гђа Јованка Ј. Бесаровићка, биљежи друштвена пероводкиња: Евица Сарајевчићка.

Присутни су: Изасланик славн. владиног повјереништва, г. Нехански, градски биљежник

и гђе: Савка Станишина (благајкиња), Савка Ђ. Петровића, Јованка Шарац (савјетујуће чланице); Мара Х, Авакумовића Јефа Н. Краљевића (прегледарке рачуна). За тијем чланице друштвене: Анђа М. Станића, Василија М. Видаковића, Василија Н. Самарџина, Госпа С. Дунђеровића, Даша Будимлића, Јелка А. Крештелице, Јелка Ј. Х. Трифковића, Мара Ђ. Ђабаква, Милица Латас, Милена М. Деспића, Милева Ј. Делијаниа,

Стака С. Одавића, Сока П. Будимлића и новоуписана гђа Јелена Самарџинка (порезниквица). Као што се види, на скупштини су двадесет и једна чланица, а пошто је иста по други ред сазвана, то се у $1\frac{1}{2}$ 4 сахата и отворила, без обзира на то, што би још три чланице требале, да буде $1\frac{1}{3}$ на броју.

I.

Пероводкиња чита имена редовних, помажућих и умрлих чланица.

Кад су прочитана имена умрлих чланица и име друштвеног добротвора покој. Димитрије Јефтановића, све су чланице, у скупштини, устајући на ноге гласно изговориле:

„Бог да их прости и помилује.“

II.

Пероводкиња чита извјештај одбора о стању благајне за 1890. г. као што сједи:

Од 97 редовних чланица по 365 новчића
износ свота од фор. 354.05 новчића

„ једне помажуће члан. „ 1 „
„ „ умрле чланице „ 3 65

Од добровољних прилога и завјештања.

Од гђе Савке Д. Јефтановића	ф.	20	—
„ „ Јефе Н. Краљевића	„	6	35
„ „ Јање В. Дурића . . .	„	3	35
„ „ Марије Лиманке . . .	„	1	35
„ „ Даше В. Станишићке .	„	1	35
„ „ Јованке Ј. Бесаровићке	„	1	35
„ „ Росанде Р. Бесаровићке	„	1	35
„ „ Василије К. Мирковићеве	„	1	35
„ „ Персе Ј. Николићеве .	„	1	35
„ „ Јоке П. Пешутове . . .	„	1	35
„ „ Даше Т. Делића . . .	„	1	35
„ „ Стаке Ерића	„	1	35
„ „ Савке Станишине . . .	„	3	35
„ „ Евице Сарајевчићке .	„	1	35
„ „ Маре Х. Авакумовићке	„	—	35
„ „ Василије М. Видаковића	„	—	35
„ „ Милице Јатаске . . .	„	—	35
„ „ Милице Васићке . . .	„	—	35
„ „ Стаке С. Одавића . . .	„	—	35
„ „ Јелке М. Бабића . . .	„	—	35
„ „ Милеве Делијанове . .	„	—	35
„ „ Стаке Д. Атанацковића	„	—	35
„ „ Јелке Тодоровића . . .	„	—	35
„ Свог добротвора покојног Ди-			
митрије Јефтановића	„	100	—

Свега фор. 508 40 н.

Као што се види, од улога, прилога и оставштине има свега форинти 508.40 н. Од прошле године главница изнаша форинти 500 Камате за обје године 40.52 н. Главница за Јануар 1891. фор. 1.048.92 н.

Од тога је потрошено:

1. Дато покојном Кости Драгићу друштвеном послужитељу за 2 мјес. по 4 ф. ф. 8 —
2. Јефти Узунућу послужитељу за 10 мјесеци 3 ф. „ 30 —
3. За исплату вијенца покојном Димитрији Јефтановићу . . . „ 11 —
4. За конверте и артију „ 2 50
5. За 200 марки по 2 „ 4 —
6. Писмоноши „ — 28
7. За штампање циркулара код Босанске Поште „ 5 —

Свега је потрошено фор. 60 78

Кад се сравни готовина од прошле године која изнаша фор. 1048 92
Са издавањем које изнаша фор. 60 78

Онда износи готовина за 1891 г. ф. 988 14

III.

Перовоткиња чита писмо гђе Маре Авдаловићке, која због слабог здравља није могла доћи у скупштину. Обећаје да ће платити чланарину за пр. годину али се захваљује на одборништву, и престаје од данас бити чланицом друштвеном.

Прима се на знање.

IV.

Пошто се прешло на избор новог друштво-одбора, то скупштина изабере поново стари одбор, изјављујући једногласно, да је задовољна са досадањим одборничким радом, само мјесто гђе Маре Авдаловићке буде изабрана гђа Стака Одавићка за прегледарку рачуна, а мјесто упокојене Х. Милке Х. Трифковићке буде изабрана гђа Јелена Самарџинка, за савјетујућу чланицу.

Гђа предеједница приопћује гл. скупштини, да је добротворка српског народа у Босни и Херцеговини племенита мис Ирбијева, увиђајући ваљани смјер овог друштва, ступила као потпомажућа чланица, и одмах положила на друштвену цијељ 5 фор.

Скупштина прима извјештај гђе предеједнице на повољно знање, и радује се, што тако велику добротворку свог народа види у свом колу, и кличе јој живјела!

VI.

Гђа Савка Ђ. Петровића предлаже да одбор у виду писма објави свој рад још једанпут разлажући смјер друштва, како би се друштво тим путем пред цијелим свијетом оправдало проти нападају „Напретка“, који је у првом свом броју прошле године, напао на друштво и увриједио га; мисли, да је то можда и био узрок, што су из Травника и Соколца Српкиње иступиле из друштва.

Скупштина прима предлог гђе Савке Ђ. Петровића са одобравањем.

Гђа Јелена Самарџинка предлаже, да се урдн. Напретка, пошаљу друштв. правила на приказ, да се уредништво умоли, да правила

кроз свој лист Срп. свијету прикаже, опозове нападај на ово друштво у првом свом броју пр. г. и да према његовој увиђавности наше друштво препоручи. Мисли, да је Напредак на овај нападај од другог упућен био.

Прима се предлог гђе Самарџинке са одобравањем, да се правила и писмо подписано од цијелог одбора пошаље уреднику „Напретка.“

У Сарајеву 10 Марта 1891 год.

Евица Сарајевчића с. р.

перовоткиња

Овјероватаљке записника

Јелена Самарџића с. р.

Јованка Бесаровићка.

Милена Деспића с. р.

председница

Светосавска прослава у српско-православном богословском заводу у Рељеву 1891. године.

Као што се сваке године, од како је основано ово богословско ејемениште овдје у Рељеву православља св. Сава, патрон српске школе; тако исто и ове године је богословска омладина заједно са својим наставницима прославила свога светитеља, и то слободно, могу рећи, са највећим одушевљењем. Славу увеличава још и побожни српски народ, који се у околици налази, и који се сваке године све то више скупља на тај дан и долази, да се помоли своме светитељу.

Лицем на св. Саву скупио се је силни народ на службу, коју је одслужио ректор ејеменишта прото г. П. Петрановић у присуству г. г. наставника, ђака и народа; а пошље службе кренула се литија у заводну дворану уз пјевање светитељског тропара, ђе је све било приправљено и ђе је г. ректор, уз припомоћ г. професора Ф. Милошевића и Т. Алагића, осветио водичу и прелио кољиво. Пошље те функције изговорио је питомац IV. год. Ђоко Јовановић бесједу присутном народу, коју овдје доносим:

Мили роде српски!

Од како оно наш народ прими лијепу и спасоносну св. вјеру Христову, има од тога времена већ око неких 1200 година; и кроз то доста дуго вријеме имао је наш народ мужева, који су својим великим трудом, примјерним и побожним животом велике незаборављене заслуге за свој

народ српски стекли. Та ове мужеве, који су се у српском крилу рађали, и које је српска мајка однеговала, убрајала је св. црква из захвалности своје према њима, у светитеље и угоднике Божје и за свагдашње заштитнике и чуваре своје код престола небескога Оца; те им је одредила и неке дане у години, у којима она прославља и велича њихова дјела, која они учинише за цркву и за народ свој, за вријеме земаљског живота свога.

Број таквих мужева, који су се у српском народу појавили, доста је велик. Но и међу њима има их и таквих, који су особита дјела како за цркву тако и за народ свој учинили, због чега им и црква и народ особите захвалности изричу, и више их славе и величају од других светитеља.

Такав један муж, који се у српском народу појави баш онда, кад српски народ бијаше у највећој опасности, јест Србине брата св. Сава, кога данас ми овдје славимо, чија дјела величамо и „чије име Србине у књизи твојих народних светаца с пуним правом на првом мјесту великим и златним словима написано,“ те предњачи пред другим српским светитељима, кас даница пред осталим звјездама.

Но Србине брата! ја рекох, да га славимо ми овдје. Не! не само ми овдје, него сваки прави Србин, па био он у цркви, био у школи, био

код куће, био на путу, био у прогонству, и ма ђе се он сад налазио, ејећа се данас свог првог архипастира, просвјетитеља, учитеља, и добротвора. Па за то мили мој роде, пошто смо одслужили св. службу у упомену просвјетитеља и учитеља нашег, св. Саве; и пошто смо му се помолили, да нас сачува од сваке бједе и напасти, које нас често у овом земаљском животу сустизавају; дођосмо ево и овдје у школу, да му се и овдје помолимо и захвалимо на његовим дјелима, која он учини за српску школу, јер је он био први, који је у српском народу засновао школе, у којима се доцније младеж српска напajала духовном храном и учила српској књизи, што све опет бијаше основ даљем развиту српског народа. Због тога дакле треба и да проговоримо коју, о том нашем просвјетитељу и учитељу на овом мјесту, ђе смо се у приличном броју сакупили, те да кажемо што год о његовом животу и раду за српску цркву и школу. Но браћо, пошто је од како је основана ова школа овдје, налазио се сваке године по један ђак од овдашњих питомаца, који је говорио о животу и раду данашњег светитеља доста опширно; то вам ја мислим само у кратко описати његов живот, тим прије што ви то већином и сами знате, које сте чули или од свога духовника, да вам говори са св. олтара Божјег; или сте чули од својих старих, да вам причају о св. Сави Средозимцу. Па за то дакле послушај ме мало мили мој роде, што ћу ти ја данас казати о данашњем нашем светитељу, у колико је то од мене, који први пут данас на ово мјесто ступам, могуће.

Св. Сава је најмлађи син Стевана Немање краља српског, а родио се је год. 1169. у Раси у данашњем Новом Пазару; и на крштењу је добио име Растко. Још као младић одликовао се он са особитом побожношћу, богобојажљивошћу, разборитошћу и многим другим врлинама, које су га руководиле у цјелом његовом земном животу. Украшен дакле са таким врлинама непрестано је мислио: како ће своме роду највише добра донијети; због чега је још у младости показивао, да не љуби и не воли ова земаљска блага и уживања, која је могао заиста на двору свога оца добити, него да тежи за неким већим благом, кога по ријечима св. еванђеља „ни мољац ни рђа не кваре, нити лопови подковавају и краду“. Због тога га и видимо, како

једном приликом, кад дођоше калуђери из св. Горе у двор његова оца, да просе милостињу за св. Гору, и кад му ови непричаше, како је у св. Гори; одлази он крадом од својих родитеља, у најљепшој својој младости; оставља он веселе краљевске дворе, и ступа у св. Гору у тај расадник црквене науке; оставља он велељепну краљевску круну и узима црну камилавку; скида са себе сјајно и скупоцјено краљевско одијело, а облачи црну калуђерску мантију, — као што нам каже један српски владика:

„Не краси га ни сребро ни злато,
Већ крјепост и мантија црна“

Оде дакле Растко у св. Гору и покаљуђери се и доби име Сава, баш ону исту вече, кад су посланици његова оца дошли били да га врате кући. — Но сјутри дан врати он посланике кући; а ради утјехе својих родитеља, пошаше по њима своје старе хаљине и пострижене косе за знак да се закаљуђерио; јер он никако не хтједе да одетуши од своје тврде и постојане намјере, коју је изабрао био; пошто је провидио да ће само на тај начин своме роду највише користити донијети. — Као што заиста и донесе.

Ту у св. Гори проводи он живот управо светињачки, јер својом побожношћу, скромношћу, послушношћу и разумношћу надмашује он све остале калуђере, због чега у брзо добива све већи и већи чин, све веће и веће достојанство и поштовање.

Пошто се кроз неко вријеме напоји духовном храном; и пошто се осјети, да је већ могућан своме роду што год помоћи, намисли он да се врати натраг у своје отачаство; једно због жеље за својим милим народом, а друго да помогне своме роду који се налазио у великој опасности, и да покаже колико се он користио, што је био у св. Гори. Дошавши у своје отачаство, видимо га заиста, да ради на свом св. позиву. Јер видимо га да мири своју завађену браћу Стевана и Вукана, као што нам казује пјесма коју данас свако срце српско осјећа и пјева:

„Из те св. Горе нам дође оче Саво

Сузе браћи убриса Неманића славо“; — видимо га да оснива цркве и манастире и уз њих школе, у којима се српска дјеца уче српској књизи и својој св. вјери православној. Тежећи за независношћу српског народа, видимо га како оде грчком цару и патријарху, и моли их да се постави архијепископ у Србији од српске крви и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рода; пошто је знао да ће само такав моћи народу користити. Видимо га даље да то он све добија; и још и то да њега самог постављају за архијепскопа српског; видимо га како се враћа међу свој народ као архијепскоп; како вјенчаје свога брата Стевана за краља српског, који се доцније и изјави Првовјенчаним краљем српским; како иде у накрет преко цијеле српске земље са крстом у руци учећи свој народ: да буде вјеран својој св. вјери православној и народности српској, и препоручујући му да влада међу њима: слога, мир и љубав, ако мисле своје потомству — српском роду оставити лијеп спомен и примјер, на који треба оно да се угледа.

И заиста поштујући и извршујући српски народ савјетовање свога учитеља, рашири своје земље и одхрани знамените људе — великане српске; — видимо га како оснива 12 епископија ради лакше управе своје над стадом, и поставља људе у којима је имао тврде вјере, да ће свој народ умјети чувати од душманина, који тада нападаше на српски народ.

У дубокој својој старости поред свег свога труда и муке, видимо га како обилази св. мјеста где је Христос Спаситељ своју науку проповједо и драгоцјену крв своју за род људски пролио; и на том по Божјој вољи пошљедњем свом путовању, умрије он у повратку кући у Бугарској 1237. год., одакле му тјело пренесоме у Милешево, где почиваше све до прије мал не 300 год., кад га Синан паша спали на Врачару у нади да збрише с' лица земље име српско.

Ето мили роде укратко живот св. Саве, тога нашег првог архијепскопа, просвјетитеља, учитеља и добротвора, који се тако с потпуним правом од свог рода назива јер је он, као што виђесмо, ударио тврди и стални темељ ширењу св. вјере православне, и одржању српске народности у свом роду, а то све са подизањем цркава и школа, чиме је опет дао народу свом очини вид и ударио основ слави народа свога, до које је заиста српски народ дошао био за вријеме свога царовања; и тако се показао мудар, снажан, разборит и велик, да се не стиди ни једног другог народа, само кад му споменеш своју прошлост, то своје златно доба.

Из свега дакле овога што до сад рекох видимо Србине брата и Српкињу сестро, да је св. Сава онај, који нас је озарио божанственом свјетлошћу спасоносне св. вјере Христове, која

нас је сачувала кроз тешких и за Србина заиста чемерних 500 година, што робовасмо под душманским јарамом и силним ханџаром, али ипак остварисмо својој св. вјери православној и народности српској потпуно вјерни; јер сачувасмо наш закон, наш лијепи српски језик и крајне наше обичаје, то наше драго камење, које нас одликује од осталих народа.

За то Србадијо! знајући за толике за нас корисне радове нашег просвјетитеља и угодника Божјег, кога жива међу нама нема, него нам ова света икона свети лик његов представља; урежимо дубоко у срца наша његово свето име, а у памети и пред очима нек су нам увјек његови радови и његов побожни живот; и трудимо се па пођимо у колико је могуће његовим стопама, јер нас томе учи и сам ап. Павле, кад каже: „Сјећајте се својих учитеља, који вам казиваху ријеч Божју; гледајте на свршетак њихова живљења и угледајте се на вјеру њихову“. Дакле чинимо тако, па ћемо тек онда слободно рећи, да смо прави потомци св. Саве; и да имамо код престола небесног оца покровитеља и заштитника од своје крви, који принаша наше молитве к самом небесном оцу, и проси од њега све што узисамо.

Чувајмо добро што нам је наш светитељ у аманет оставио: а то цркву и школу; не будимо немарни према цркви, него похађајмо цркву, и молимо се Богу на том светом мјесту, јер фала Богу сад можемо, ако прије неког времена не могосмо, кад бијасмо под душманином, који наше богомоље разруши, и не даде нам се Богу молити честито, него морадосмо ићи по пећинама и планинама и тамо службу Богу вршити, јер:

„Мјесто цркава и храмова сјајних

Што но Срби Богу подизали

Студен камен у пећини хладној

Бјаше олтар српским молитвам.“

Па сад рекох можемо, јер нас по Божјој милости узе Његово цесарско краљевско Ап. Величанство наш омиљени цар и краљ Франц Јосиф I. под своје окриље, и даде нам слободу, због чега треба да смо му одани и захвални. А то ћемо бити само онда, ако поштујемо Њега и Његове власти, преко којих он управља.

Добисмо дакле слободу, а ми је употребимо на корист, те зидајмо школе, где ће се младеж просвјетљавати, и не говоримо: нису нам ни стари наши имали школа па су опет своју вјеру и

народност одржали. Не говоримо то, јер ћемо се љуто огријешити. Прошло је оно вријеме, кад су наши стари са мачем у руди бранили свету вјеру и народност српску; а настало је вријеме, кад се ми морамо да боримо против наших душмана са пером у руди. Па за то браћо потрудите се, па подигните овде ће школу, која ће вам од велике користи бити. Не жалите труда и муке, него својски прионите, па начините себи задужбину и својој ћеци хранитељку, јер је то вама заиста, који у близини немате школе, од пријекне нужде, да вам не би ћеца остала слијепа код очију. Па дакле не гледајте то него вам опет кажем упните се из петњих жила, па сложено начините школу, ће ћете ћецу своју слати, да вам се учи Богу молити, старије поштовати, и вас непрестано спомињати и благосиљати. Учините дакле ви својој ћеци оно што вама старији не могоше учините, и то све сложено, потпомажући једни друге.

А сад браћо Срби пригрлите, опет вам кажем, цркву и школу тај аманет нашег просвјетитеља, као вјерни и прави потомци његови, и останите тврди у томе и у највећим искушењима, па ће вас и сами св. Сава са небеских висина својим молитвама код престола небесног оца заштићавати, и у сваком вашем богоугодном дјелу подпомагати, да би послужили своме народу на дику и понос, а цркви на корист и похвалу. А да би у том свему могли успјети призовимо у помоћ нашег светитеља са ријечима: Бже отче, свѣтителю божествене, моли Христа Бога гонимии процини подати, чѣдцимаъ лвокою свѣтѣю ткою палиатѣ. Аминь.

* * *

Пошље овога говора отпјевали су богослови „Ускликнимо с' љубављу,“ и пошље тога раздала се народу „панаија.“ Народ је остао код завода све до самог мрака, играјући и пјевајући, и онда се разишао својим кућама.

Један од присутних.

Светосавска прослава у Чајничу.

И прошлих је година српски народ у Чајничу на достојан начин прослављао св. Саву, али с' пуним се правом може рећи, да је овогодишња прослава далеко надмашила све прошле.

Зато ћу о њој ако и невјешт на перу да коју проговорим, нека виде српска браћа и по другим крајевима, да се и у омањим мјестима може много учинити само кад има љубави и пожртвовања.

Гдје је слоге и договора, ту све добро иде, пак сасвим наравно и овогодишња светосавска прослава испала је сјајно. А како и да не испане добро кад је приређиваше одушевљена омладина српска а под управом „одбора“, који се постарао за све што треба. — На Савин дан у јутру бијаше се слегао у цркви силан свијет да слуша бож. литургију, коју су свечано одслужила двојица свештеника.

У цркви за вријеме „причасна“ изговорио је „бесједу“ овдашњи наш парох и надзиратељ протопр. Патрикије Комадановић. У „бесједи“ је најприје укратко оцртао сву нашу прошлост истакнувши најживљим бојама оно златно и сретно доба, кад је Србин живовао лијеп као и пететолетне нечувене патње наше, па затим је одуше-

вљено позвао паству своју да се угледа на трудни живот светитеља Саве и ставио нам је на срце као најсветији аманет, да се унапријед оканемо својих старих мана као: зависти, себичности, лаживог родољубља, па да својеки пригрлимо само онај правац којим ћемо најлакше а највише користити своме патничком роду. По свршетку св. литургије крену се Србадија са свештенством, литијом и српским заставама у срп. нар. школу пјевајући тропар св. Сави. Школска је дворана била препуна од народа а бијаше дивно окићена, па све сликама из прошлости српске. Пошто је освећена водица и прелита панахија двојица ученика и једна ученица декламовали су врло лијепо ове пјесме: „Дижимо школе“ од З. Ј. Јовановића, „Зашто смо Срби“ од И. Ђирића и „Српкиња“ од Драге Дејановића. Иза тога особиту је пажњу обратио „говор“ срп. учитеља Јосифа Кочовића, у коме је врло криво изнио све добре и рђаве стране нашег „домаћег васпитања ћеце“, позивајући браћу Србе и Српкиње, да од сада боље мотре на своју младеж, ту највише узданицу нашу, како би од ње створили само „просвјетне борце“, о чија ће се вита пера саломити многа душманска стријела и чији ће

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

модерни буздовани извојевати сигурну будућност за свој народ. Истом је „говор“ свршен а школ. ђеца отпочеше „светосавску пјесму“ са којом је литија до цркве отп्राћена а народ се весео и задовољан разиђе.

Е, а сад ћу да опишем „вечерњу прославу“ која се обдржавала у просторијама наше српске школе. Према мјесту простора је доста било, јер је могло стати до 170 душа. Сви позвани дошли су на „бесједу“ осим неке господе чиновника, који сигурно неби заостали да је у мјесто српске историчне драме узет који туђи шаљив комад. Но то се нас баш слабо тиче, јер је дошао ко у првом реду треба, дошао је народ а за њега је и приређена, „бесједа“ на мирна Крајина.

Бесједа је отпочела са „светосавском химном“, која је врло складно отпјевана. Пошље пјесме овдашњи наш врли учитељ Кочовић поздравно је госте подужим красним „говором“, у коме је живо истакао заслуге св. Саве по српство и значај прославе позивајући родољубе, да не само морално већ и материјално помогну основати овђе „српску књижицу“, која ће гајити мисао духовног јединства свију Срба без разлике вјере и краја. Говорник је наш одиета потпуно одговорио својој дужности! Пјесме „Онамо онамо“, „Српска застава“, „Дјевојка се сунцу противила“ и „Коловођа“ врло су лијепо и вјешто отпјеване, да се публика дивила, а пошљедну пјесму морадоше пјевачи поновити. Овђе ћу истакнути један напредак нови — српска омладина наша показа да је кадра имати пјевачку дружину. Само сложено напријед омладино јер до тебе је све! Па и школ. ђеца освјетљаше образ са декламацијама „Срећа Србинова“ од М. Ђ. Призренца, „Слобода“ од В. М. Јовановића и „Издајници“ од З. Ј. Јовановића. Исто тако изведена је добро и декламација „Спомен Видов-дан од Ј. С. Поповића, особито кад се узме у обзир, да је наш декламатор тада први пут на позорницу ступио. Иза тога не потраја мало а на позорници указа се наш гуслар Василије Лаковић, — ваљани Србин а у дивном српском народном одијелу. Бијаше га права дивота погледати. Око њега са страна стајале су двије дјевојчице као два анђелка а ниже уза њ бијаше посједала лијепа кита наших грађана и сељана показујући тиме и пријатељима и непријатељима нашим, како Србин умије цијенити гусле и да „Срб још живи, да је јунак“.

Пошто гуслар испјева „женидбу цара Душана“ напустио је одмор, да се гости окријепе бар црном кафом, кад „надлежни“ (овђе разумјевам котар. уред) нађоше за „цјелисходно“ да забране држати још другог пића и јела. Након подужега одмора настао је други и то најзанимљивији дио „забаве“, јер се престављала велика српска драма „Крст и круна“. Драма је дивно и управо изванредно одиграна, да се таком успјеху нико није могао надати, још кад се узме у обзир, да су представи судјеловали сами дилетанти, од којих су многи први пут тада на позорницу ступили а сви престављачи били су у исто вријеме и пјевачи. Сваки је у опште своју улогу врло добро одиграо из чега се види, да вриједни представљачи нијесу жалили ни труда ни времена само да што боље одговоре својој дужности. Особито су публику преко сваког очекивања изненадили учитељ Кочовић у великој и тешкој улози св. Саве, учитељ Ст. Делић у улози маџ. краља Андрије, Самоило Давидовић у улози грозног Вукана и Илија Лапчевић у улози П. српског часника. Овђе морам истакнути учитеља Делића који је као редатељ био душа читаве представе. Нећу га много да хвалим; доста је да речем, да је он (премда је учитељ на комуналној основ. школи) и овај пут показао, да је спреман, да у свако доба увелича све што је српско и да нигдје не узмиче од рада за општу српску ствар. И ви остала браћо учитељи, што сте на комун. основ. школама у нашој отаџбини погледајте по Српству, чините своје, немојте да га презрете, јер би то био ваш гријех а наша туга!

Иза позоришног комада изигравала се томбола, а затим је продужен четврти дио, који је био намијењен срп. нар. пјесмама и играма. Тек око 4 сата по поноћи разиграна српска срца умирише се и тада се свијет кућама разишао. Мило нам је што смо ове године међу гостима имали лијеп број браће Срба из Горажда међу којима и врлог свештеника Арсенија Поповића као и честитог началника Сали-бега Куљуха. Братски њихов одзив свакога је овђе обрадовао и дај Боже, да не остане само на томе, већ да се на вриједног горашког началника угледају и сви наши Мухамеданци, па да се на свима српским зборовима састајемо и удружимо.

Какав је неописан утисак на народ учинила „св. сав. бесједа“ најбоље се види отуд, што се „бесједа“ морала поново држати и другу вече,

т. ј. сутра дан 15. јануара, јер су то захтјевали многа браћа сељани пошто су прве вечери остали не позвани због скучена простора. „Бесједа“ је и друге вечери испала на потпуно задовољство а и посејена је врло добро. Осим грађана било је самих сељака преко 60, а то је красно и значајно, јер прошлих година о „бесједи“ се могао виђети само по који наш сељак. И ово је један користан добитак!

Ето тако вам ми у Чајничу ове године сјајно прослависмо св. Саву. Што је светосавска прослава изведена на опште задовољство припада заслуга приређивачком одбору, који је сложено и одушевљено радио, даље г. г. учитељима Кочовићу и Делићу, који су неуморно радили и у свему омладину предводили и овадашњој ерпекој омладини, која је радо судјеловала у овој прослави не пожаливши ни труда ни дангубе само да ова прослава што лепше и свечаније испане. На толиком огромном труду и пожртвовању нека им је свима братска хвала сада и свагда!! У толико им вишу љубав и захвалност дугујемо, што знамо, да су они у овом трудном али светом послу имали доста потешкоћа и препријека е' којима им се ваљало борити, јер се у потоње доба појавише неке промјене, које опет изазваше неки на жалост „назови Срби“. Овђе ми пада на ум она народна: „куд ће куга те у свој род“. Но предајмо то заборау, јер казао је неумрли Његуш „вријеме је најбоље решето и оно ће све прочистити!“ — Вама пак браћо, који сте у овој прослави радили довикујемо: не клоните духом, јер је уза вас народ па са надом на бољу и сретнију будућност ерпску радите и у будуће на свима племенитим и корисним установама, које ће мило нам ерпство водити срећи и напретку! Ако таке воље и одушевљена буде и даље код вас онда ето напретка нама!

На завршетку ћу са радошћу споменути, да је приређивачки одбор“ и ове године приликом прославе примио лијеп број честитака из разних ерпских крајева а између тијех доносимо овђен као најважније три писмене честитке. Ево их:

I.

Приређивачком одбору светосавске забаве у Чајничу.

Прилажем овђе у прилогу прослави светосавској пет форинта. Честитам светковину и желим да потомство сљедује дјелима светог Саве.

Покрстачима и сарадницима изјављујем моју благодарност!

У Мостару, 8. јануара 1891.

АЕ. и Митрополит херцеговачко-захумски.
Серафим.

II.

„Одбору за св. Савску прославу“ у Чајничу.
Драга браћо!

Одазивајући се вашем позиву и сјећању љубазном, молим вас да примите ови мали прилог од фор. 5 вашој „ерпекој књижници“, којој желим најбољи успјех. Са најсрданијим поздравом и архијерејским благословом остајем вазда доброжељећи вам

Улицу, 17./I. 1891.

Митрополит Хаџи Сава.

III.

„Одбору за св. Савску прославу у Чајничу.
Браћо чајничани!

Нека вам је особита хвала на позиву е' којим ме позивате на „светосавску бесједу“ у мило ми и рођено мјесто Чајниче. Тронут радошћу кад један пут доживијех да и моји земљаци Чајничани свечано славе свесерпског учитеља и просвјетитеља Савву, ово је знак цивилизације и напретка ерпеког. И ако овако узрадно можемо слободно у будућност све ерпства ведро и чило погледати и нико нам ерпекој будућности стати на пут не може. Зато мила и драга браћо удружујте се на свима корисним по Српство пољима и радите у корист ерпства и ерпеког имена, како би се и ми Срби могли помијешати са осталим културним и ерпским народима у просвјешеној Европи. Ово вам жели ваш брат и земљак, који је рођен у Чајничу. Шаљем вам као прилог 10 фор. ау. вр. а и шаљем вам моју слику у знак мога дубоког поштовања према штованом одбору за које држим да ми нећете замјерити. С особитим поштовањем јесам ваш земљак

У Биограду, 10. јануара 1891. год.

Радован Миленковић

народни посланик за варош Биоград.

Добровољних прилога имамо ове године много више него лани, а и на ред приликом „бесједе“ није се нико могао праведно потужити. Ово је код нас четврта „бесједа“ коју сјајно и велељепно проведосмо, па радимо да и у будуће не заостанемо иза остале наше сретније браће!

У Чајничу, 20. јануара 1891.

Н. Ч. П.

Разно.

Хиљадугодишњица цариградскога патријарха Фотија. Фебруара 6. тек. год. 1891. навршило се равних хиљаду година, од како је испустио свој велики и блажени дух, цариградеки патријарх *Фотије*. Историја црквеног живота православног истока, и посебно словенскога свијета, оставила је *Фотију* веома виђено мјесто, и забиљежила његово име великијем и златнијем словима.

Својим душевним способностима, једрином своје науке, надмашио је био *Фотије* све остале свога времена; а најљепша црта његовог живота била је та, што је са свом снагом свога великога и праведнога духа, бранио православље од римских новотарија и папских властољубивих тежња, бранио самосталност своје цркве, па и других народних особито словенских цркава за вријеме ширења хришћанства по разним словенским крајевима, и дјеловања *словенских* апостола **Ћирила и Методија** које је он за апостолски рад и сиромо и њих међу словенске народе отремиле. И кад је сјеме посијано међу словенима изникло и добар плод донијело, тада је изнио своју велику радост, у једноме окружном писму, пред све источне цркве

Т. А.

Царски дар српској бечкој цркви. Његово Величанство цар и краљ наш *Фрања Јосиф I.* благоизволио је даровати српској православној општини у Бечу 5000 фор. за унутрашње украшење српске цркве. Бечка српска црквена општина држала је 3. марта своју сједницу у новом општинском дому, у ком ће се смјестити Српска црква и школа, — и у тој је сједници јавио пресједник општине г. *Ђорђе Остојић* о племенитом дару Његовог Величанства. Сви присутни општинари примили су овај дар са великом радошћу, те су једнодушно ускликнули: *Живило Његово Величанство.*

Нови јерусалимски патријарх. Ушљед оставке патријарха блаженог *Никодима*, изабран је за јерусалимског патријарха блажени *Герасим*, патријарх Антиохијски.

Блажени *Герасим* родом је из Пелопонеза. Прије него се закадуђерио било му је име *Константин Пропапаса*. Као младић он је дошао у Јерусалим своје ујаку *Герасиму*, архијепископу Лидскоме, и овдје је свршио науке у школи при „Крестном манастиру“. Године 1860. патријарх *Кирил* пошаље младог *Константина* у Атински

универзитет ради изучавања физичко — математичких наука. Од 1866. год. — кад се повратио из Атине — предавао је из физичко математичне науке у школи Крестнаго манастира све док није ова школа затворена. После је тога на скоро он буде рукоположен и наименован за архијепископа филаделфијског (у Палестини), и и он изабра име свога ујака. При патријарху *Јеротеју* буде премјештен у Цариград као његов јерусалимски намјесник, са чином митрополита Скитепољског. После је руско-турског војевања 1877 — 1878 године он је отишао по наредби светогробскога (јерусалимскога) братства у Берлин, да подјејствује и изради да се ослободи румунског братства имање у јерусалиму, које је било конфисковано румунском владом. 1884 год. буде позван од патријарха *Никодима* у Јерусалим. После је смрти патријарха антиохијског блаженог *Јеротеја* 1885. год. буде *Герасим* на заузимање *Никодимово* изабран антиохијским синодом за патријарха Антиохијског.

Народни добротвор. У *Панчеву* преминуо је 4. фебруара о г. честити грађанин и велико купац *Богољуб Д. Николић*, који је трудом, радом и поштењем стекао лијепо имање. Уживао је поштовање у друштву. И за њега остало је петеро дјете, а свима је пристојан дио имања оставио. Но покојник се сјетио и свога народа. Завјештао је закладу од 5000 ф. на ту цијељ, да се од прихода исте *поштомогну Срби трговци*, који нису својом кривицом страдали. Закладом том руковаће срп. православна црквена општина панчевачка.

Одбор за споменик Милутиновића. 14. Марта о. г. у просторијама Грађанске Касине саставио се у Биограду (Србија) одбор за подизање споменика неумрлом пјеснику *Сими Милутиновићу* Сарајлији. Одбор је већ почео прикупљати прилоге за овај споменик. За пресједника овог одбора изабрат је наш уважени књижевник и патриота г. архимандрит *Нићифор Дучић*, подпресједника г. Др. *Змај Ј. Јовановић* а око 20 најодличнијих биоградских грађана изабрати су за одборнике. Желимо ејајна успјеха овом одбору у његовом племенитом предузећу.

Добротвор српске школе. *Драго Памукина* Србин из Херцеговине, који сада у Трету живи, завјештао је половину свога имања, који износи

40000 фор. да се с' тим новцем подигне и издржава српска школа у његовом родном мјесту Туљу у Херцеговини. Част и слава овом српском добротвору, и дај Боже угледали се на њега и други Срби имућнији, те овакова добротворна завјештања у народу српском у Босни и Херцеговини остављали.

Вуков рјечник. Као што је познато из српских листова, у државној штампарији у Биограду штампана се Вуков рјечник, са допуном српског филолога г. Јована Бошковића. Радујемо се, и што је у оваке руке дошао рјечник, али само није нам познато, е да ли је г. Јова Бошковић позвао и друге Србе, да му у том помогну. Гдјекоји ће имати читаве збирке сакупљених ријечи, било које се у опште говоре било као провинцијализме, било да им какво друго значење, па не би било с горега, да се г. Бошковић и њима послужи. Јер ако сада изостану из ријечника, вјекови ће требати, да се опет даде таква згода, која је и по својој врсти и онако ријетка, особито у нашем народу.

Исправак. Како се код нас све до изласка књиге „Карловачко владичанство“, што ју је написао г. Манојло Грбић, писало и држало, да се митрополит Гаврило преселио из манастира Рмња у манастир Марчу 1578., а игуман Кирил 1638., и како данас нема оних црквених ствари и утвари, што су пренијете биле из Рмња у Марчу; држао сам и сам да је кадијоница ковата 1516.

Ну пошто је г. Грбић доказао, да је сеоба калуђера Рмањских у Марчу могла пасти тек 1638., то треба исправити годину (1578.) те сеобе, а за кадионицу треба узети да је ковата занета 1615. год.

Д. Руварац.

Исправак. У трећој свес. овога листа од о. г. страна 95. у пјесми: „Неким Србима“ у трећој строфи, иза четвртог реда изостао је овај пети стих: „Хладни љубав ближњему и Богу“, што се овијем исправља.

Јавна благодарност.

У мјесту Зеници бијаше до 1884. године мала црквица у коју се народ те парохије од свуда стицаше, под загрљај вјере праћедовске — одушевљавајући се жаром хришћанских мисли у слободном полету своје вјере: закели обновити трошну црквицу, те у средини својој подићи угледан храм. Вође народне жеље у томе много даље сљедише, не снујући дјело узвишене тежње на материјалној народној моћи, обмануше се сретним почетком грађевине тога храма, али

махом морадоше доцније малаксавати, исцрпивши све могуће народне потпоре; јер храм стајаша према материјалној снази ове парохије у веома замашној своти од 16000 форината народне жртве

Кад сви извори бијаху исцрпљени; и у оноликим народним жртвама, колико се напријед ни очекивати није могло, на жртвеник ове богоугодне и племените намјере; и у приносећим потпорама побожних хришћана са свију страна: не могаше се испомоћи великим захтјевима потстакнутог дјела; тада у најтежим приликама притицаше помоћ високе цар. и кр. босанско-херцеговачке владе, — тако само могаше се довршити грађевина храма и данас од свију вјеровника ослободити црквена општина, која не може пропустити покретана вјечитом благодарношћу, а да не изнесе на јавност оне жртве високе цар. и кр. Владе, које згодном приликом указа нашој православној цркви, као што се у благајничком дневнику уведено налази.

Висока земаљска Влада на цијељ дизања православне зеничке цркве у 1884. години, подари 300 фор.; Његово царско и краљевско апостолско Величанство Франц Јосиф I. у 1885. години, на исту цијељ подари 400 фор.; Висока земаљска Влада у 1885. год. на исту цијељ подари 500 фор.; а у 1885. години подари још 1000 фор.; у 1887. г. подари 600 ф. Напосљетку у 1891. г. нађе се побуђена ослободити црквену општину од свију вјеровника, и на ту цијељ подари 2500 форината. Укупно дакле, са даром Његовог царског и краљевског апостолског Величанства, подари суму од 5300 форината а. вр. И тако се данас наш храм величанствено слободан диже, његови стараоци омогућени сву бригу поклањају око подизања унутрашњег велељепија свога празног храма, који је и Његовог цар. и краљ. апост. Величанства и високе босанске и херцеговачке Владе видљиви принос великих жртава православном вјерском и просвјетном развоју народа у Босни и Херцеговини.

Живило Његово Величанство Франц Јосиф I! Живила Висока Влада! Жличе вјечито захвални народ српско православне парохије зеничке.

У Зени и, Марта 1891.

Одборници српско-православне црквене општине

Милорад Јелић, парох с. р.; Јован Максимовић, с. р.; Борђо Јефтић, с. р.; Михаило Стефановић, с. р. и Трифун Ристић, с. р.

Јавна захвалност.

По Божијем неминовном закону и провиђењу дана 13 фебруара о. г. у 8 сати у вече укиде неумитна смрт нашега у христу брата и друга преподобнаго оца јермонаха Арсенија Теодоровића у 57 години свога живота. Те братство манастира Папраће не може пропустити а да не захвали и благодари љубазнејшој у Христу браћи свештеницима, који су до вјечне куће покојника испратили и опојали његове земне остатке, и који су се потрудили доћи у ову св. обитељ, а на име: Пречасни протојереј звонички Василије Остојић; свештеници: Никола Поповић, Петар Лазаревић и Софроније Чалмић. Тако исто особита хвала господину надпоручнику Едуарду Свободи из Сребренице, и госп. Мати Кучинићу, који су са оружничком четом парадно у униформи присуствовали при опијелу и погребу покојникову.

На по се срдачна хвала и признање црквеноме одбору и народу, који су се нашли побуђени те се постарали за сахрану покојника, којег су за живота љубили и поштовали као свога доброг духовника и доброг пастира.

Манастир Папраћа, 14. фебруара 1891.

Братство св. обитељи манастира Папраће.

Захвалност.

Као што се свака добра мајка весели и радује, кад јој добра дјеца на суерет љубави и послушности иду, кад јој материнске груди љубе и штучу, то она их и прима као синове и кћери достојне рода и цркве своје, тако исто и ова наша мајка црква весели се и радује, кад јој синови духовни не жале труда ни пожртвовања посјећивати је, кад не жале труда ни пожртвовања од свога иметка милост и дар учинити јој. То је онда дужност и признати.

Таково признање и захвалност изриче се данашњим даном од стране матере наше цркве љубљеној дједи својој, младежи школској, ученицима и ученицама и њиховим наставницима, који су хтјели и умјели у младим срцима ученика својих узбудити љубав, оданост и вјеру, према матери цркви својој.

Знак те љубави и оданости јесте красни дарак, застрти везен ћилим, (од царских двери низ степеннице до преко Амвона) који су уз добровољне прилоге и м. и ж. ћака израдиле дјевојчице неколике под руководством своје искусне учитељице (М. Арловљеве) те приредили за бо-

жићни дар, да би се тим уподобили витлејемским пастирима, који су дошавши, новорођеном у вертеп, примијели даре.

Овај дарак, као израз љубави, труда, пожртвовања и оданости, прима мајка црква са особитом захвалношћу, задржавајући га као драгу успомену, молећи Хр. Спаситеља да би Он српску младеж и њихове наставнике заштитио, утврдио у оваковим племенитим жељама, просветио, поживио на дику и понос срп. рода и цркве своје.

У Сребреници, на Нову Годину 1891.

Теодосије Поповић

парох.

Поклон цркви.

Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је даровати у цркву Герзовачку у храм Св. Богојављенија ове ствари и то: два пара свештеничкијех хаљина са дарцима од врло fine материје, један путијер са два диска и звјездицама, које и ложицу, двије кутице, један полијелеј, један велики чирак, два чирака, два свјетњака, два чирака са једном свијећом, једно велико кандило и три мања, једну кадioniцу.

Осам црквених књига и то: св. јевангелије, један триод, један пентикостар, један антологијон, два осмогласника, један псалтир, једна књига благодареније за царе.

На овом високом и скупоцјеноме дару најискреније и најтоплије благодаримо Високој влади.

* * *

Нико Тегелтија тежак из Герзова и Тодор Гаић, дароваше у цркву Герзовачку на дан храма св. Богојављенија једну литију од 120 фор. сваки по 60 форинти.

Тодер Н. Богојевић из Бараћа, даровао је на дан св. Саве, једну икону св. Саве у школу Герзовачку у вред. 13 фор. и 30 новч.

Иле Тодоровић из Пецке даровао је у цркву Пећанску у храм св. пророка Илије 1. икону св. Саве и један епитрахиљ, све у вредности од 23 фор. и 30 новч. Тодор Тојага оружнички фирер, даровао је у цркву Герзовачку један епитрахиљ у вредности 14 форинти и 50 новч. а. в. Слава нека је дароватељима, дај Боже да се и друга браћа Срби на њих угледају те пруже помоћ својој цркви и школи. Бог да их поживи.

У Герзову, 14. марта 1891.

Ст. Ш. Бубњевић,

свештеник.

Радосна вијест са двери.

(Објављена на нову (1891) годину).

Благочестиви Христијани!

С' данашњом новом годином и нове радости имамо, нове жеље у срцима свакога нас порађају се. Али духовне радости и жеље, да сваки од нас постигнемо образ „*κλιμακίτης*“ и остале хришћанске добродјетели — врлине, — које нам данас св. мати црква препоручује у „*псалмима*“ и *пјесмама*“ духовним јесу, у овој дај Боже сретној, наступајућој новој години, и требају да буду главни повод, цијел у напредовању свега онога, чему нас св. мајка црква учи, руководи; да се служимо оним ерествима, која нам као вјерна чуварка пружа да би били постојани, вјерни Христјани, изврени грађани, вјерни поданици. Дакле, што смо у прошлој години изгубили, пренебрегли, презрели или ако смо се од цркве своје туђили, дарове, савјете њене не примали, то дај Боже да нам се истргне та зла клица из срца наших у овој години а да похитимо пригрлити емјерност, усвојити љубав према вјери, цркви и ближњем нашем, пожељети срцем и душом ријечи божјије и слушати их, а не само слушати но их и примити и по њима се владати. Тада ћемо бити заиста духовно радосни, спокојни, па и у нашем земском раду не би малаксали, истрајни били и задовољни, а међу собом трпљиви и сложни били.

И опет велим браћо! С' новом годином и нове радости уживамо. Жеље наше ватрене су и одушевљене.

Али, такве жеље — тежње, које, и ако би ватрене биле те се вијале и лебдиле за неким мјестом или предметом треба да су оградичене, разуму нашем покорене, да не би с хришћанске стране осуђене биле, но да би се слагале са духом православља, да би тако на корист и спасење душе наше служиле.

Има истина гдје којих Христјана како свуда, тако и овдје, који су у својима прећераним, необузданим жељама — тежњама за оним, што не одговара духу православља — вјере и морала, огрезли у безакоњу, неваљалству, тједу свом сваковреним страстима угађајући, душу помрачујући, те све више и више лутају по врлогу лако — неизбјезних страсти тако, да ни сами себи добра не мисле кретећи тим и живот и спасење души својој. — Али има као свуде, тако и овдје ревносних Хришћана, који жеље — тежње своје

управљају за тим, да љубе што је свето и узвишено, чесно и праведно, да би души својој насладе и спокојства хришћанскога дали; да љуби матер цркву, да јој је одан и њеним установама привржен; да је скроман, према сиротињи љубазан, у породици својој управан, и тако све удешава да би се могао достојним сином назвати рода и народа и школе и свега дичнога свога.

О Христјани! Размислите казаће вам се само. А ја вам заиста кажем, да нема ни чега пријатнијега души Христијанина, но је чувати од заразе грјеховне, наслађивати је тежњом за спасење, и ту тежњу у дјело приводити. За примјер нека нам прошла година послужиле. Јер многи сте у прошлој години много грјешили и према Богу и према ближњем и према себи. Према Богу грјешилисте се бешчасним ријечима и псовком, у неиспуњавању цркв. установа, у непохађању цркве и т. д. Према ближњем свом грјешилисте мржњом на другога, завидљиви били, горди, а према себи сте грјешили у пијанчењу и раскошном трошку те и своје здравље убили а породицу своју у несрећи без ужитка оставили. То су заразе грјеховне, у њима се душа гуши. Кад знамо сад каква је стара година била то онда искуство нас учи да се латимо приљезности што нам као Христјанима треба да лежи бар у овој години на срцу, те да напредујемо у врлинама хришћанским, тјелесно и душевно. Дакле у овој години тежимо да би бољи, сретнији, спокојнији били.

Христјани моји ево вам још једнога примјера за узвишавање тежња. Јелте да ви вјерујете да је Спасења рода људскога И. Хр. дошао на ови свијет и родио се од пречисте Дјеве Марије, да се крестио на ријечи Јордану, потом да је учио свијет божанском науком, да је страдао распећем на крсту на Голготи, да је умро и у гроб сарањен и трећи дан славно воскресео и најпосле да се вознесао к Богу оцу на небо, — али како је силније то вјеровање ваше кад, и ако не знате очигледно та мјеста, него их само себи преставите и пратите их с мислима, па као да се ту налазите и све посматрате. Па тај начин радећи и с тежњама својима пловећи, посматрати рад Христов, мјесто, гдје је боравио и ходао, гдје је живио и умро, обузимаће вам душу рајско пријатно усхићење, те онда страсним тежњама неће моћи мјеста у вашем срцу и души бити, — О оваковим и овима сличним предметима мислимо, тежимо и души својој одмора дајмо. Па тај на-

чин браћо размишљајући право о оваковим предметима и тежити, има Христјана па и у дјело приведе ту своју тежњу, или за чим тежи.

Тако има Христјана па размишљајући о Божијем граду Јерусалиму, његовим црквама, светим мјестима, околини, куд' је Христос ходајући проповједао, боравио и живио, одважи се не жалећи труда отићи и виђети „Сијон гору свету“ походити град Јерусалим, поклонити се живоносном Гробу Христовом и тим души својој и срцу хришћанском задовољења и одмора дати, а тежњу испунити.

Многи су тежили за овим и чинили и још чине.

Љуб. моји. На хиљаде христјана особито православнога свијета хите тамо, хите томе духовноме средишту, гдје је вјера наша постала и развила се и као благовони мирис, као при руменој зори јутрењи сунчеви зраци раширила се и обасјала сав свијет, хите цркви Јерусалимској матери свију цркава, светињи над светињама, хите гробу Спасову да му се поклоне, сузама га облију и смјерно цјелују, хите тамо све да виде у свему задовољства и радости да имају.

И то је заиста код свију хришћана, као што рекох посебно код правослаивних од вазда била је и биће најпрва и најпреча жеља и највећа тежња, да приспију тој највећој нашој светиња, том дрховном пристаништу душе гдје се смирава, слаби сујета земаљска и попеченија, гдје ће се безбрижно одморити, како може наоружана наставити пут на бјеснивом мору свјетских уживања, одбијати и разгонити ватрено огромне вјетрове и таласе страсти.

Ту светињу над светињама никад вјерни христјанин из ума губио није, к њој је лебдио и тежио, њој је хитио, од ње се надао и спаса тражио.

Ти Христјани, који по жељи одваже те оду и поклоне се живоносном Гробу и осталим св. мјестима називају се „поклоници“ или „хаџије“

Приличан је број ишло Христјана од поносне Босне, наше отачбине на поклоњење „хаџилук“ како свјетовних тако од скора и свештених лица, па највише пак од шехер Сарајева.

Многима христјанима, па и нама овде свете жеље, племенита тежња на срцу лежи, да би до стигли тамо и оне путе прегледали и цјеливали куда су пречисте ноге Христове ходиле. Многи би хтјели, али прилике и околности не до пу-

штају да би се те хришћанске милине науживали.

Заиста узвишена тежња, племенита цијељ. Заиста и нова година донесе нам радосну вијест, да се и у нашем овом мјесту, у нашој вароши Сребреници, која до сад није запамтила ни знала да ће се родити српског рода син, одважни хришћанин, који се од дјетињства показивао, да ће бити вриједни грађанин, прави хришћанин, љубитељ своје као грозд породице, одани син цркви и школи својој, пријатељ сирочади и према свакоме искрени брат наш.

Димитрије Урошевић трговац и члан црквене општина у Сребреници који је наумио у име Бога и одважио се ићи на поклоњење св. Гробу.

Његова та сретна намјера је не само ићи св. Гробу него и у Витлејем, на Јордан и друга св. околна мјеста, да све походи и види.

Ово вам се Христјани љуб. објављује из више разлога.

1. Да му сваки брат Христјанин из дубине срца пожели сретну намјеру!

2. Да он све вас моли братеки, мало и велико, старо и младо да му опростите ако вас је ма у чему увриједио, а он прашта свима, ко је њему уврједу нанио.

3. Не само, што ће он собом ићи и поклонити се источним светињама и то добро дјело учинити, него ће он и ваше прилоге, која год хришћанска душа, брат и сестра може учинити шта за спомен живих и мртвих својих примати и испред вас као прилог св. гробу предати и спомен на мјесту учинити. То је племенито и хришћански, за то повјерите му браћо и сестре и он ће то учинити.

4. Да знате, он ће своје ако Бог да сретно и честито путовање предузети у прву неђељу часнога поста, недељу православља и то из цркве после службе е' илитијом до означенога мјеста. За то браћо и сестре, пошто нам је свима дика, понос и радост, што нам по дужности и треба да буде, јављајте једно другом, како би их могло што више дознати и доћи на литију да би увеличали његов српски полазак, а по нас сретни догађај и нашега мјеста.

Сад сви овако лијепо скупљени у молитвеном дому пожелимо од свемогућега, да би свемогући Бог нашем првом поклонику Димитрију Урошевићу утврдио намјеру и одважност, да би

му у помоћи био на његову трудну и замашну путу, да би га опет здрава и весела међу нас и своју породицу врати. Амин.

У Сребреници на нову годину,

саставио и говорио.

Теодосије С. Поповић,
парох.

Исказ на овогодишњој светосавској слави у Босанско Новом, у корист школског фонда. Ова српско-православна црквено школска општина умољава то славно уредништво да припослата имена г. г. дароватеља Светосавске славе и забаве овогодишње оштампати благоизволи.

Имена дароватеља, који у корист школског фонда приложише јесу слиједећа: По 50. фор. г. г. Перо Дрљача и Миле Давидовић трговци из Новог. По 40. фор. г. Лазар Сучевић трговац из Новог. По 15. фор. г. г. Браћа Штековић трговци из Новог. По 10. фор. г. г. Милан Вукмировић трговац из Новог, и Стојан Шурљан. По 1 дукат (5-60). г. г. Мустај Бег-Церић-Беговица; Тошо Банац трговац из Новог; и Лазар Смиљанић трговац из Новог. По 5. фор. г. г. Јован Зечевић прото из Бос. Костајнице, Перо Кеџман трг. из Босан. Костајнице, Стеван Тубин тргов. из Новог, Мића Шурљан трг. из Новог, Нико Јанковић трг. из Новог, Мићо Николић трг из Новог, Миле Савић тргов. из Новог, Барон Кучера погл. вис. зем. владе из Сарајева, Стојко Ољача тргов. из Новог. Никола Поповић тргов. из Новог. Ђуре Дамјанић трговац из Новог, Гавро Рељић тргов. из Новог, Тодор Кантар трг. из Новог, Гавро Дошен гостионичар из Новог, Густафа Сохера нашљедн. трг. из Загреба, Васо Стојановић тргов. из Санс. Моста, Владимир Стевановић тргов. из Приједора и Бавао Башић трг. из Новог. По 4 фор. г. г. Браћа Јаношевић и Тодор Кондић свештеник из Новог. По 3 фор. г. г. Тоде Сучевић трг. из Новог. Јово Марчетић тргов. из Петковца, Ђорђе Стојановић тргов. из Новог, Ђурађ Лазаревић свештеник из Пољавнице Миле Кондић тргов. из Новог, Остоја Мудић тргов. из Новог, Берто Сулентић тргов. из Новог. Ђорђе Николајевић митрополит из Сарајева, Браћа Штова трговци из Беча; Живковић и друг трговци из Трета и Цвијо Шпирић свештеник из Новог. По 2. фор. г. г. Адам Бег Церић из Новог, Мухамед Бег Југовац из Новог, Божо

Зеџ из бос. Костајнице, Симо Вулетић опанчар из Новог; Бојана Кукавица тежакиња из Пољавнице, Ђуро Војновић писар к. испоставе, Никола Зорић из Новог, Иван Иптнер управитељ испоставе, Дане Цвијановић тргов. из Чађавице, Остоја Умићевић тргов. из Новог, Иван Ђурић „авистрегер“ на жељез. из Новог, Јован Јовић крчмар из Чађавице, Лазо Вукота тежак из Пољавнице, Марошевић жандарски штрајмештар из Новог, Илија Качавенда водник из Новог, Раде Јермија финац. подкомесар из Новог, Милош Родић лугар из Новог, Баџек финциј. обрауер из Новог, Петар Микић лугар из Новог, Дане Вукелић опш. билежњик из Новог, Милић Нишевић ковач, Игњац Кривошић тргов. из Новог, Мато и Марија Матушић шустери из Новог, Васиљ Чугељ механиџија из Новог, Тривун Лазаревић свештеник из Љешњева, Станко Љубичић градски утитељ, Васо Кумосар тежак из Свињухе, Перо Вејновић терзија из Новог, Марија Дошен, Јосо Лончарић капетан из Травника, Тривун Ерџег тежак из Ракања, Остоја Косовић тргов. из босан. Дубице, Тодор Боснић трговац из Бихаћа, Миле Радетић тргов. из Приједора, Стево Памучина тргов. из Бање-луке, Раде Стојановић тргов. из Приједора, Ђорђе Калаба тргов. из Бихаћа, Хаџи-Сулејман-Бег Церић начелник из Новог, Јово Мандић тргов. из Бихаћа, Никола Јовановић тргов. из Крупе, Браћа Митриновић тргов. из Приједора, Браћа Трифковић тргов. из Приједора. По 1 50 н. г. г. Стево Сабо пекар из Новог, Рахим Бег-Церић из Новог, Гавро Вукмир тежак из Витасоваца. По 1. фор. г. г. Ана Јовић из Чађавице, Коста Чзњак из Новог, Рупчић жан. водник из Новог, Срђен Кукавица тежак из Пољавнице, Остоја Ољача из Новог, Миле Лукић из Новог, Симо Јовановић крчмар из Новог, Тејо Херџег крчмар из Ракана, Васо Вејновић терзија из Новог, Петар Катусић подворник код испоставе из Новог, Јевто Тодић из Новог, Остоја Шорга из Новог, Васо Вејновић калуђер из Чађавице, Петар Јандрић тежак из Жуљивице, Перо Згодић фурунџија из Новог, Стојан Зеџ из Новог, Ст. Вркљан „лајтнант“ из Загреба, Миле Војновић терзија из Новог, Јово Тодић месар из Новог, Лазар Плавшић тежак из Витасоваца, Раде Гарача тежак из Витасоваца, Јандрија Вукмир тежак из Витасоваца, Перо Кењало тежак из Агића, Хашим ага Расовац тргов. из Новог, Симо Баран тргов. из Новог, Симо Раилић из Новог, Илија

Кисељ путник из Бања-Луке, Српска Школа из Чађавице, Мусулин срп. учитељ, Мусулинека срп. учитељка, Х. Бабић из Градачца. По 60. новч. Паница Дрљача надничар из Новог. По 50. нов. Дева Поповић тежакиња из Пољавнице.

Свима овијем г. г. дароватељима, на њиховијем племенитијем прилозима, изриче потписана Општина најсрдачнију хвалу.

Бос. Нови дне 19. априла 1891.

пресједник.

Милан Вукмировић.

Књижевне вијести.

Карловачко владичанство. Прилог к' историји српско-православне цркве. Написао *Манојло Грбић*, катихета и професор учитељске школе у Карловцу. *Прва књига*. Карловац 1891. Штампарија Карла Хауптефелда. Стр. 333. Цијена 1 фор. и 50 новч. Књига се може добити код писца у Карловцу у Хрватској.

Карловачко владичанство обухвата сав готово југоисточни дио данашње Хрватске, који је махом насељен српским народом. Карловачко се зове по граду Карловцу (Karlstadt), који послеје Загреба, хрватске пријестолнице, вриједи као најугледније мјесто у покрајини. Ово владичанство највеће је између свију српских православних владичанства у Аустро-Угарској царевини и по простору и по броју народа.

Познати родољуб и многогодишњи неуморни трудбеник у цркви и школи, господин *Манојло Грбић*, јасно нам и развојетно прича и доказује у овој својој књизи, како су и када су дошли и населили православни Срби карловачко владичанство; за тијем, каквијех је прилика и неприлика имао наш народ у томе владичанству због своје православне вјере. Како наша српска браћа у карловачком владичанству, услјед разнијех историјскијех прилика, дођоше тамо са овијех српскијех страна, то се г. Грбић дотакао и Старе Србије, нарочито Пећ — патријаршије, Херцеговине и Босне и у њој некијех нашијех мјеста и манастира.

Мучан је ово посао био; али га је госп. Грбић савладао, и тијем је с' једне стране освјетљао образ и себи и нама свима, а с' друге стране сузбио је људе, који, обузети политичком страшћу и вјерском мржњом, супрот свима историјским фактима, супрот језику, обичајима и особинама нашега народа, тврде да није наш српски народ оно, што у истину јест, и по томе га радо крете туђијем именом.

Своју књигу украсио је госп. Грбић лијеном сликом покојнога Срб-владике *Теофиана*, који је и осоколио свога *Манојла* на тако големи посао. Прије него што је ова књига угледала свијета, прегледао ју је наш жарки родољуб и најозбиљнији историчар, господин архимандрит *Иларијон Руварац*, и тијем запечатио вриједност Грбићева дјела и труда.

Мислим, да ће се сваки Србин радовати овој књизи, као што се и ја радујем. Које год прочитао ову књигу, насладио се њезином садржином. Не треба дакле боље препоруке. Неки наши вриједни свештеници из околине сарајевске намислили су, да бар у неколико пођу примјером Грбићевим, те да по могућности скупе историјску грађу за опис појединијех мјеста своје парохије или барем да покупе предање о њиховом постанку, док је још живо у народу.

Господин Грбић обећава, да ће *друга књига* бити још љепша и занимљивија. Ми му желимо од Бога здравље, да сретно доврши ово своје красно дјело.

Т. Алагић.

„Извјештај сроско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за школску годину 1889/90“. Уредио протопрезвитер Петар Петрановић, ректор богословије. Година III. Сарајево, земаљска штампарија 1891. године. Страна 79. — На челу овог извјештаја налази се чланак: „О Богу као спаситељу у опште“. По Макарију написао Ф(илип) М(илошевић) професор). Непосредни надзорник је Његово Високопреосвештенство господин *Ђорђе Николајевић*, архијепископ сарајевски, митрополит Дабро-босански, Екзарх Далмације, итд.

У здравственом правцу надгледао је завод г. Јосиф Унтердугауер, здравствени савјетник земаљске владе.

Наставничко је особље: протопрезвитер Петар Петрановић, редовни ректор сјеменишта;

протопрезвитер Томо Алагић, редовни професор; протопрезвитер Филип Милошевић, редовни професор.

Свјетовњаци: Радослав Калембер редовни учитељ; Владимир Ђорђевић редовни учитељ и главни економ завода; Ђуро Бугарски привремени учитељ.

У овој 1889/90. школској години било је питомаца свега 59.

„Војнички бјегунац“, позоришна игра у три чина с пјевањем од Сиглигетија. Превео Радивој ил. Стратимировић. На свијет издаје „Управа срп. народног позоришта. Трошком српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1891. свеска двадесетосма. Цијена 40 нов.

„Ружа“. О постанку, подизању и његовању њеном и избору варијетета ради домаће вртарске потребе. Ученицима српске учитељске школе у Сомбору. Написао Стеван Коњевић, народни учитељ и учитељ вртарства и пчеларства на српској учитељској школа сомборској. Трошком српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића 1890. Свеска 27 књиге за народ, које издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. Цијена 10 новч.

„Други годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. народне основне дјечачке школе као вјежбаонице у Сарајеву, објављен на крају школске год. 1889/90. У Сарајеву Земаљска штампарија 1891. страна 131“. Садржај: I. Учитељска школа и вјежбаоница у Сарајеву (чланак и слика.)

II. Језикословна настава у основној школи. Први дио: Зорна настава. Написао Ђуро Бујхер. III. Школске вијести, од управитеља.

„О постању српског патријархата“. Од С. М. Веселиновића. Приказ (критика) Димитрија Руварца, пароха земуноског. Одштампано из „Новог Времена“ за год. 1891. У Земуну 1891. Штампарија Симе Пајића. Страна 40. мале осмине. Цијена?

„Привредни Вјесник“, лист за трговину, обрт, занате, пољопривреду итд., почео је излазити у Сарајеву свакога четвртка на једном табаку, под одговорним уредништвом Игњата Димића, наставника трговачке школе, а са одабраном садржином; но престао је излазити са другим бројем, незнајући правог узрока. Ми искрено жа-

лимо те је овај много корисни лист по наш српски народ у Босни и Херцеговини тако кратког вјека био, и молимо уредника да нам прави узрок престајање овог листа у јавности изнесе.

„Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1891. Задар печатња Ивана Водицке 1891. страна 63.

Садржај: Православна јерархија у Аустро-Угарској монархији. Историјски преглед далматинске истријске епархије. — Епархијски епископ. — Епископска конзисторија. — Свештенство при епископији. Манастири. — Парохије: Задареки протопрезвитерат. — Срадински протопрезвитерат. — Кнински протопрезвитерат. — Шибенички протопрезвитерат. — Имоцки протопрезвитерат. — Рукоположени. — Одликовани. — Свештеници на страни. — Свештеници у пензији. — Умрли. — Учевни и васпитани заводи: Богословски завод. — Богословско сјемениште. — Вјероисповједне почетне школе. — Вјероучитељи у државним школама. Закладе. Статистички преглед. — Дарови на побожне цијели. — Летопис. — Додатак: Правилник закладе за свештеничке удовице и сирочад у епархији. — Азбучни именик свештенства далматинско и истр. епархије.

По статистичком прегледу у овој епархији за 1890- годину било је: 3 манастира, 5 протопрезвитерата, 53 парохије, 3 капеланије, 80 црква, 9817 домова, 69061 душа, 24 свештеника монашког чина, 46 свештеника свјетовног чина, 1 ђакон монашког чина; родило се законитих: мушких 1098., а женских 1038.. незаконитих мушких 104., а женских 80.; вјенчало се: првобранчих 398., другобрачих 36.; умрло: мушких 1134., а женских 1004.; прешло у православну вјеру: мушких 4., а женских 15.; из православне прешло женских 16.

Број оних који се спремају за свештенички чин 25. Број катихумена у средњим и основним школама 1084.

„Повртарство“, (Кујнека башта) за школу и народ. Написао Стеван Коњовић, срп. народни учитељ, и учитељ практичног вртарства и пчеларства на срп. учит. школи сомборској и уредник „Домаћег Листа“. Са 38 слика. Страна 86. Цијена 40 новчића. Нови Сад. Издање књижаре Луке Јоцића 1891.

**Шематизам православне епархије Боко-
торске Дубровачке и Спичанске за годину 1891. У
Задру. Печатња Ивана Водицке 1891. Страна 44.**

Садржај: Историски преглед о православној цркви а) у Бококоторској, б) у Дубровнику, и в) у Спичу (види „Шематизам“ год. 1876. и 1880., и историјску расправу архимандрита Дучића: „Епископије Зетска и Дабарска“, у 57. књ. Гласник срп. учен. друштва, као и биљешке и податке по шематизмима. — Епархијални епископ. — Консисторија. — Закладе. — Манастири. Парохије. — Вјероучитељи у државним школама. — Питомци приправљени за чин свештенички. — Питомци који се приправљају. — Рукоположени — Произведени и одликовани. — Свештеници у неактивној служби домобранства. — Свештеници на страни. — Свештеници у покоју с пензијом. — Умрли. — Статистички преглед православне епархије Бококоторске — Дубровачке за год. 1890. — Биљешке и податци. — За успомену и захвалност. — Додатак. — По статистичком прегледу у овој епархији за 1890. год. било је 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 44 парохије и 5 капеланија, 206 цркава, 5112 домова, 26793 душе, 9 свештеника монашког чина, 43 свештеника свјетовног чина, 2 дјакон монашког чина, ; родило се законитих мушких 306, женских 297, а незаконитих мушких 14, женских 10.; вјенчано првобрачних 140, а другобрачних 33, и смјешаних 5.; Умрло мушких 312, а женских 277.. Број приправљајућих се за чин свештенички 18. Број катихумена на средњим и основним школама 1515.

„Граничари.“ Позоришна игра у три чина с пјевањем. Од Јосифа Фрајендрајха. За српску позорницу удесио А. Хаџић. Свеска 29. зборника позоришних дјела. На свјет издаје: Управа срп. нар. позоришта. Трошком српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1891. Страна 84. Цијена 30 новч.

„Хиљада и једна ноћ.“ Арапске приповјетке са више слика. Нов и потпун српски превод. Књига трећа. Страна 359. Цијена је 1 фор. 20 новч. У Новом Саду издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића 1891.

„Ускршњи поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје.“ Броширано у великој осмини. Страна 17. Печатња

Ивана Водицке у Задру 1891. У идућој свесци донијећемо овај поздрав.

„Добротвор“. Лист за наставу и васпитање глувонијемих. Овај нови стручни лист почео је од 15. марта о. г. излазити у Митровици под уредништвом Радивоја Поповића, познатог учитеља за глувонијеме, који од више година има у Митровици завод за наставу глувонијемих. Лист излази мјесечно један пут, и то 15. сваког мјесеца на цијелом табаку. Претплата је на цијелу годину 1 фор. 50 новч., а за Србију 4 динара. Уредништво обећава, да ће претплатници овог листа као накнаду за јануар и фебруар добити тецајем ове године дијело: „Артикулацијона настава у заводима за глувонијеме“. Овај корисни лист препоручујемо читалачком српском свијету.

Позив на претплату на другу књигу „Карловачко владичанство“. Ево ме да искупим своју задану ријеч. Моја прва књига „Карловачког Владичанства“ разаслата је до сад свијем поштованијем претплатницима, па је ево на реду, да дадем штампати и другу књигу, јер ми је рукопис сасвијем готов. Ова друга књига почеће се штампати одмах послје Ускреса, те ћу у њој наставити историју Карловачког Владичанства од владике Павла Ненадовића (1744.), гдје сам у првој књизи прекинуо — па већ до нашијех времена, а све у правцу и у слогу, како сам причао и у првој књизи. У овој ћу књизи опширно испричати: радњу и борбу због наше свете вјере знаменитог владике Јакшића; како су Жумберчани поунијашени; како су постале главне, црквене, школеке и општинске уредбе; како су Французи освојили ово владичанство и како нам је било за њихове управе итд.

И ова ће књига бити од прилике колико и прва, дакле до 20 штампанијех табака, па и за ову књигу не иштем више претплате него као и за прву 1 фор., по што се надам, да ће ми се и на другу књигу пријавити исти лијепи број претплатника и предбројника, као и на прву. Само морам овдје напоменути: ко се гођ претплати само на једну књигу, тога молим, да ми за поштарину пошаље по 20 новч., јер иначе штетујем; а сваку посебну књигу морам препоручену поштом отпремити!

Изван претплате биће књига много скупља Рок је претплати до светог Илије, а дотле се

надам, да ће и књига бити готова. „*Старија сестра удаје млађу сестру*“ — вели једна српска пословица: па ја се поуздано надам, да је и моја прва књига свакоме препоручила и ову моју другу књигу, као своју млађу сестру!

Од прве књиге имам још 400 ком. па ко жели да је купи, нек се пожури, док је још има! У *Карловцу*, на Цвијети 1891.

Свештеник

Манојло Грбић,

католикета и професор српске Учитељске Школе.

Рукоположени.

Јован Врађешевих, рођен 7. јануара 1868. у Стабанци (котар крупа), свршени богословац српско-православног богословског завода у Рељеву, а сада учитељ српске школе у Грачаници, рукоположен је за ђакона 31. марта 1891. а за свештеника 7. априла и. г. у храму бесплотних сила у Сарајеву.

Никола Комаданових, рођен 9. фебруара 1864. у Чајничу, богословски питомац II. разреда, клирик Херцеговачко-Захолмске дијецезе, на препоруку Високопреосвештеног АЕ и Митрополита Херцеговачко-Захолмског, Господина Серафима Перовића, рукоположен је за ђакона 14. априла

1891. у храму бестјелесних сила у Сарајеву. Као ђакон повраћен је у завод богословски у Рељеву на даље учење и праксу у богослужењу.

Монах Герман Јованових, рођен 25. априла 1863. у Нештину, на темељу осмогодишњег искушеничког живота у манастиру Бездину, и поднесених добрих свједоџби и потребних докумената, а у оскудици свештеника монашког реда, — рукоположен је 21. априла 1891. у храму Арханђела у Сарајеву за јерођакона, а 22. априла и. г. у храму Рождества пресвете Богородице, за јеромонаха, и одређен у манастир Моштаницу као економ и помоћник управитељев.

Наименовани.

Платон Радованових, јеромонах, родом из Бјелопавловића у Црној Гори, који је по отпуст из Цетињске епархије, примљен у Дабро-босанску архидијецезу, наименован је и постављен за управитеља манастира Папраће.

Рођен је у Бјелопавловићима 14. октобра 1862. год. а рукоположен је за ђакона монашког реда 27. новембра 1878. од митрополита Висариона Љубише; а за јеромонаха 24. децембра 1888. од

митрополита Митрофана Бана. Свршио је науке и то: У Ждробеннику основану школу а за тим практиковао се у богословским предметима код владике, и у исто вријеме похађао је богословију на Цетињу. Био је као епископски ђакон у Манастиру Острогу 4 године и на Цетињу 6 година, а послѣје тога као управитељ манастира Враниње у Црној Гори.

Читуља.

† **Вукола Госпић,**
Протопрезвитер пљевански.

Након кратког боловања умро је 20. децембра 1890. г., у 68 години свога живота. Рукоположен је за свештеника 1854. год. о произведен за протопрезвитера 1864. године.

Колико је овај служитељ Божијег олтара био уважен код народа, навешћемо неколико ријечи о погребу његовом, из којег ће се ласно моћи виђети: какав је био овај духовни пастир наше свете православне цркве и српског народа.

Чим је прото преминуо, Високопречасни г. архимандрит Христифор Вукојичић јавио је о

том телеграфским путем Његовом Високопреосвештенству митрополиту господину Серафиму, од кога одмах добио је овакав телеграфски одговор:

„Христифору Вукојичићу, архимандриту манастира св. Тројице у Пљевљима“ — „Изјавите покојниковој породици и народу моје дубоко сажаљење. Покојнику желим царство небесно. Сахраните га као што његовом чину доликује“.

И ако је наш дични г. митрополит тек само двапут у каноничној својој визитацији био у Пљевљима и пак је увидио: колико је вриједио прото Вукола овђе у нашем народу, колико је вриједио као његов заступник, колико је као српски узор раденик, частан и паметан служиоц олтара божијега, — као што и сам господин митрополит мало доцније наводи у писмима својим упућеним на општину и покојникову породицу. Кад су се писма и телеграф од г. митрополита читала, сви су присутни са сузним очима плагали.

Овај дан кад се глас разнио, да је прото испустио своју племениту душу, послје 15 то дневног боловања, цјело српско грађанство почитало је и велико и мало, и мушко и женско да изјави своје дубоко, срдачно саучешће много учвијељеној породици, пуштајући сузу срчаницу, сузу жалосницу за преминулим протом и за дуго ненакнадивим губитком цијеле ове вароши и околине.

Прота се преселио у вјечност у 2 сата послје подне, а сахрањен је 21. децембра прошле године у 5 сати послје подне, по програму који је општина издала још на дан смрти његове.

То је било овако: Кад је било 2 сата послје подне искупило се било цијело грађанство сви чланови општине. Г. архимандрит са 8 свештеника, све три школе са наставницима и наставницом пред кућу покојникову. Спровод је кренуо овим редом: Напријед ношен је крет и чираци а за овим ишли су два ученика, који су носили вијенац, који је положен од стране школа са овим натписом: „Своме узоритом свештенику проти Вуколи Госпићу“ — „српске православне школе“. За вијенцем ишле су ученице женске школе, а за њима мушке школе сва четири разреда, пјевајући тужно све по реду „Свјати Боже“. За ученицима мушке школе ишао г. архимандрит са два свештеника, а осталих 6 других свештеника носили су у сандуку тијело милог покојника. Околу сандука ишли се у реду сви чланови општине, држећи у рукама велике

запаљене свијеће воштанице, на којима су виспле широке и до земље дугачке црне траке. Пред мртвачким одром ношен је други вијенац, који је положен од стране општине с натписом: „Своме дичном потпрееједнику, проти Вуколи Госпићу“ „Српска православна црквена школека општина“.

Пратња је ишла преко Гувана махале, испред женске школе, па Радовића улицом испред мушке школе, па онда Читлуком испод Моћевца махале па најпослије широким путем до у манастир св. Тројице. Како на школи женској и мушкој тако и на градским вратима и на згради општинској вијали су се црне заставе све до 24. децембра у вече, (а тад су скинуте будући је било у очи великог Христовог празника — Божића).

Пратња је била према нашем мјесту одвећ ријеткост једна, — била је тако рећи, величанствена, што заиста може служити само на част нашој свјесној општини, која цијени покојников рад и пожртвовање, која поштује свога свештеника и савјетника.

Опијело је трајало пуна 2. сата у манастиру, на коме су чинодјејствовали наш Високопреосвештени архимандрит са 8 свештеника. Надгробно слово изговорио је овдашњи учитељ Јово Митрановић, у коме је лијепо изложио живот и заслуге покојникове као црквеног служиоца, као ревносног и паметног свештеника, и као узор поштена Србина и човјека, који је преко толике дугогодишње свештеничке службе, водећи све црквене рачуне, имајући на расположењу доста блага, па остављајући овај свијет, идући блаженом стању, — остаје му породица у дугу. Он се потпуно одужио аманету своје мајке: „Боље ти је изгубити главу, него своју огријешити душу“ — као што нам наша српска пјесма каже, на коме се заиста у потпуном смислу може примјенити та изрека.

Покојник је сахрањен баш уза сами манастир св. Троице с десне стране, у гроб свога сина попа Василија, који је идући у парохију погинуо 1879. године.

Ти врли покојниче, добри Српски свештениче, који заиста свијештао спомен остављаш међу нама,

Бог ти дао у рају насеље!

Ј. У.

† Арсеније Теодоровић
јермонах манастира Папраће.

Након кратког боловања преселио се у вјечност овај служитељ св. обитељи манастира Папраће у

власеничком протопрезвитерату дана 13. фебруара 1891. године.

Покојник је рођен 20. новембра 1834. год. у Сребреници. Рукоположен је за ђакона монашкога реда 19. фебруара 1878. а за јеромонаха 20. истог мјесеца и године у Сарајеву од митрополита Антима.

Свештено-пастирске дужности обављао је ревно и био је велики богомолац. Манастирски парохијани вољели су га и поштовали.

Вјечна му памјаш!

† Јован Карановић

свештеник парохије Ведовице, у протопрезвитерату Костајничком.

Након кратког ал' тешког боловања преселио се у вјечност овај служитељ Божијег олтара дана 6 марта 1891. а сутра дан тјело покојниково опојано је од седморице свештеника у ведовичкој цркви, и свечано у ведовичко гробље до ладног гроба спроведено и у гроб погребено.

Покојник је рођен 16. августа 1844. год. у селу Ведовици. Рукоположен је за ђакона 18. октобра 1866. а за свештеника 19. истог мјесеца и године у Приједору од епископа Висариона.

Покојник је био удов а иза себе оставио је три сина: најстаријег Марка, средњег Луку (који ове школске године свршава богословску школу у Рељеву) а најмлађег сина Ђорђу стара 14 година. Осим тога покојник је иза себе оставио и стара оца Аћима, који је још у снази и кријепости.

Овај свештеник био је реван служитељ Божијег олтара и добри пастир свога духовног стада.

Вјечна му памјаш!

† Спасоје Недимовић

парох Брекињски у протопрезвитерату костајничком.

Дана 20. марта 1891. од дуготрајне на црној цигерици — јетри — по доказима љечника — љуте бољетице, преминуо је овај служитељ Божијег олтара и преселио се у вјечност у 42 години старости своје, у босанској Костајници, а дана 21. истог мјесеца и године тјело покојниково опојано је у костајничкој цркви у храму свете Тројице, а у присуству многобројног народа и свега чиновништва котарског у мјесту, а тако

исто и до ладног гроба у бос. костајничко гробље спроведено и сахрањено.

Покојник је рођен у Јасеници 11. маја 1849. а школовао се у биоградској и бањалучкој богословији. Рукоположен је за ђакона 11. маја 1879. год. а за свештеника 12. истог мјесеца и год. у Сарајеву од митрополита Антима.

Иза себе покојник је оставио своју супругу са троје нејаке дјеце: Мирка стара 14 година, Љубицу стару 8 год. и Велимира стара 4 године.

Покојник када је умро, од иметка само је оставио: врло слабу и малену кућицу и нешто башче, на што је и још дуга оставио.

Покојник тако је у сиромаштву умро, да се није имао чиме сахранити, него је сам прото пречасни Јован Зечевић морао направити једну „листу“, којом је ишао просити по мјесту добровољне прилоге у име погребца! (Ето јасне слике онима који велу да свештеници у овим земљама добро живе. Ур.)

На заузимање дотичног проте сакупљено је у готовини 70 фор. 20 новч., с којим новцем око погребца руковао је прото и потрошио 23 фор. 17 новч. Остатак од 47 фор. 3 новч. уручен је удовој сиромашној попадији, да се по смрти својега мужа одма први дана са дјецом неби патила.

Спровод ја био врло величанствен и достојан свештеничком чину. Српско-православна црквена општина костајничка, све што је могуће било при спроводу, опијелу и погребу учинила је овоме покојнику и свештенику. Звонење као и све друго бесплатно је било. Као и то: Српска православна црквена општина у аустријској Костајници, дала је бесплатно да се звони а и сво свештеничко одјејаније дала је бесплатно, у ком је покојник опојан и погребен био.

Вјечна му памјаш!

† Јово Станић

парох Драгељски у протопрезвитерату градишком

Овај болни и измучени свештеник преминуо је и преселио се у вјечност 11. априла 1891. у 1 сати из јутра. Он је 12. априла свечано у присуству тројице свештеника опојан а од многобројног народа испраћен и до хладног му гроба у драгељско гробље сахрањен.

Живио је врло убожно, а у посљедне дане пред саму смрт није имао ни појести шта, док му није који парохијанин какву понуду донио.

Имао је једну малу кућицу, коју је поконио своје смјеснику Теодору Обрадовићу, што га је овај 12 година вјерно служио. Осим тога иза њега остало је покретног имања у вриједности само 65 фор. и 18 новч. које је процјењено и продато; а неколике црквене књижице по желе његовој још за живота изјављеној, предате су цркви Турјачкој.

Трошкови око погребња износи 42 фор. 80 новч. а остатком уплатиће се трговцима, којима је покојник дуговао и то сразмјерно према величини дугујуће своте.

Покојник је рођен 5. јануара 1849. год. у селу Драгаљима. Рукоположен је 10. октобра 1870. за ђакона а 11. истог мјесеца и године за свештеника у Градишкој од митрополита Дионисија.

У почетку био је капеланом покојног проте Угреновића 3 године, па кад је пок. поп Мићо Сладојевић уз буну 1875. године погинуо, онда Станић добије парохију Драгаље и Доње Кијевце. Кад је народ из пријека — Аустрије 1878. прешао у Босну, онда је узео у послугу и село Церовљане с Буквицом. Удов је остао прије 9 година, па нешто то а нешто и жалост за изгубљеном дјецом (имао их 5) сурвала га је и ослабила га те је у посљедње вријеме постао немаран непазећи на своје здравље, што му је по свој прилици и живот ускраћен.

Од рода оставио је иза себе само једну сестру оцем и једну стричевку обје удате.

*Бог да му душу прости
и вјечна му памјаш!*

Број 64.

Изјава.*)

Сарајевски лист „Напредак“ донио је у свом 18. броју од 90. године, тобож од „Србина путника“ из Чајнича допис у коме се гадно и срамно напада потписана општина, а кроз ову наравно и цио овдашњи српски народ.

На све оне и онолике грдње и приговоре напретковог дописника, ми се не би ни обзирали, јер нам је испод достојанства упуштати се у препирку против неоснованих и скроз лажних нападаја с њиме, јер сваки живи овдје зна, да је он ту само за то, да се блатом баца на све народне светиње и да погрђује све, што је српско и православно. Но да се види како ни самом „Напретку“ није стало до тога, да се тачно извјести о ствари, па да истину доноси, и да не би ко год од стране повјеровоа његовом дописнику, ко га не познаје као скитницу и пропалу, потписана општина изјављује ово:

Дописник је казао, да је општина рјешила, „да се установи годишња плаћа пресједнику исте општине“. У 36. редовној сједници, државној 21. октобра прошле године под пресједништвом тадашњег пресједника г. Василија Буровића а у присуству свијех општинскијех чланова, овдашњег пречасног свештеника и г. г. грађана: Хаџи Пера Давидовића, Миће Зеца, Саве Бајо-

вића и Илије Поповића, закључено је било, да се једноме од општинских чланова, или коме од угледних грађана повјери старање над непокретним црквено школским добрима, којих ова општина прилично има. Овоме надзорнику била би дужност, да по упутствима општине врши све послове око црквено-школских добара, нарочито љети око читлука, и да о свему томе води рачуне и општину о своје раду извјештава. У истој сједници општина је обзиром на толики посао и труд дотичног надзорника рјешила да се истоме одреди мјесечна плата од 15 фор. Уз ову плату пристао је да се прими надзорничке дужности предсједник г. Буровић.

Да се та дужност повјери с платом предсједнику г. Буровићу предложили су: подпредсједник општински г. Нико Зечевић, г. Јанићије Поповић члан општине и г. г. грађани: Хаџи Пера Давидовић, Сава Бајевић и Илија Поповић. Госп. Јово Клацановић члан општине устао је против тога и рекао, да се то звање не слаже са чашћу предсједника општине, већ, да се то другоме коме од чланова или од грађана повјери. Пошто су се овоме предлогу г. Јова придружили као што гласи Ш. тачка истог записника: Игњат Перендија, Дамјан Радовић, Васо Перендија чланови, пречасни, сад покојни прото, и Мића Зе-

*) Уредништво за ово неоговара.

чевић, те је већина гласова била противна, то му се ни дужност надзорника није повјерила.

Дакле из записника оп. сједница јасно је и може се свак увјерити, да је општина одредили плаћу надзорнику добара; а на против, да баш није и баш ни једном ријечу не стоји забиљежено, да се установи плаћа пресједнику општине за предеједнички посао, нити је о томе ни у једној сједници било говора.

Даље каже дописник да су сви општинари у сродству скоро из једне фамилије и с тога, да се са црквом несавјесно управља, а уредник „Напредка“ још надовезује, да је и сами избор општине био неправилан.

Сви чланови данашње општине изабрати су у народној скупштини, држаној 21. маја 1889. г. а у присуству преко 50 скупштинара, дакле избор је обављен слободном вољом народа. Односно својатлука између тројице општинских чланова излишно је доказивати да су они шта криви, јер као што је наведено народна их је скупштина изабрала; а кад би пак сви општински чланови били готово из једне породице, онда их сигурно не би ни народна скупштина у општину изабрала, нити би ова као законита получила потврду од своје духовне власти. Сви ти чланови данас су у општини, изузимајући пресједника г. Василија Буровића, који се захвалио и на кога је мјесто изабрат члан општине Васиљ Перендија у народној скупштини 6. децембра пр. г. коју је отворио подпресједник г. Нико Зечевић.

Дописник даље препоручује општини, да је прече имати и плаћати „ваљана и вјештог перовођу“, јадикуюћи сигурно, што општина није нашла њега достојна за перовођу. Општина ова имала је свагда по могућности доброг перовођу, кога је бирала између најспособнијих својих младића, а старајући се свагда за што способнијег перовођу, повјерила је ову дужност у пошљење доба г. Јосифу Кочовићу, своме српско-народном учитељу.

Дописник замјера општини, што на овдашњој српско основ. школи нема учитељице, па вели: „Свакако је познато, да могу више и два слаба учитеља дјечи са науком користити, него један па ма како он научен био.“

Е, чујте поштовани читаоци ову најновију методу, коју остављамо „Наплетку и његову

лажну дописнику, да је разјасне, јер је сигурно у свијету нико до ли њих не разумије!

Што на српској православној школи нема учитељице, то је за то, што се општина држи пословице: „И дјецу ми рани и хљеба ми штеди“, јер се бар до сада учитељица није имала откуда издржавати, пошто школски фонд није још толико нарастао. Држећи се оне народне: „Ко се хвали сам се квари“, ми не ћемо да спомињемо старе јаде, да вријеђамо скоро замирене ране наше, а не ћемо ни да се осврћемо на скору прошлост овдашње српске школе, која је поред свога школског фонде слијепо служила туђем имену па и туђим, а не српским смјеровима, јер је сваком овђе познато, да је благодарећи Богу општини овој пошло за руком, да опет успостави српску школу и подигне је на своју достојну висину.

Осим тога општина држи да је боље имати и једног способна учитеља на школи, па нека је ова у правом смислу српска православна, него ли имати и више учитељских снага, а да школа не одговара духу, жељи и потребама српског народа.

Што се дописник обара на општину да ни једне по плану зграде нема, ми одговарамо, да су све црк.-шк. зграде лијепе и удесне и да потпуно одговарају према мјесту и данашњим мјесним приликама, па за то општина не налази за нужно трошити новце на излишне ствари. Општина нема пред очима само спољни сјај, него је вада имала пред собом кориснију цијељ, којој су намијењене зграде.

Бесмислица је дописникова и оно, што приговара, да општина нема ни једног питомца свога на којој вишој школи, јер општина није овлашћена без народне скупштине, да може издржавати питомца о свему свом трошку, пошто се за то хоће повећа новчана свота. У осталом општина је и до сад по могућности и у границама права свога потпомагала многе сиромашне ђаке на основним, а неке и на већим школама.

Наплетковог дописника; његово поштење и правдољубље најбоље обиљежава оно, што пише: „да општина на црквено-школеке добра и интересе не пази без своје користи, да општинеки чланови гледају један другог из црквеног добра помоћи, да је садашња управа општинека гора него ли је била за отманске владе“. . . .

Да су све ово гадна и злонамјерна подметања дописничкова за то нетреба много доказивања. То свједоче живи примјери свакога дана, а доказују сви поштени беспристрасни Срби грађани и сељани наши. Осим тога Високопреосвештени господин Серафим, Митрополит — о чијем српству и српском родољубљу не ће ваљда нико посумњати — освједочио се лично о повољној управи општинској и признао је то овђе ланске и преклањске године приликом своје каноничке визитације, што свједоче записници општинских сједница. Уједно је то потврдио и својим декретом 24. септембра пр. г. бр. 719., којим потврђује општину на 3 године, па између осталог вели: „Освједочивши се лично о доста повољном и успјешном раду те славне општине, желимо, да она и на даље у истом правцу продужи свој рад, но пошто пак та славна општина до сада још није добила писмене потврде од своје највише духовне власти, то овим декретом потврђујемо ту славну општину на 3 године. . .“

Односно препоруке сарајевској српској општини одговарамо: Част, поштовање и вјечито признање славној сарајевској српској цр.-шк. општини и свој браћи православним Србима Сарајлијама, који су свагда савјетом и дјелом потпомагали ову општину и који баш највише заслуга имају, да се ова варошица уздигла на лијеп глас. Општина ће ова и у будуће одржавати братске одношаје према сарајевској српској општини као до сад; али за претпостављену власт сматрала је, а сматра и сада искључиво српско-правослану Митрополију у Мостару.

Довде мислимо, да смо непобитним доказима одбили све дописникове клевете упућене против ове општине у 18. броју од прошле године. Што пак на све ово прије не одговорисмо, то је за то, јер смо чекали да ће се уредник „Напретка“ и сам увјерити о свима лажним извјештајима свога дописника, те да ће једном у атар истине престати да износи онакве подвале на ову општину. Но пошто „Напредак“ и његов дописник не хтједоше престати са својим лажама, него је исти лист у 3., 8., 12. и 14. броју од ове године пакосно насрнуо опет на ову општину, па и на овдашњег пароха, господина Патрикија Комадановића — то ћемо се још мало с' њим да забавимо.

Господин Патрикије је рођен и одрастао овдје. Њега овђе од најранијег дјетињства ње-

говог свако познаје. Јест познаје га од вазда као ревна, савјесна и поштена, па за то и не може његовом досадашњем раду и понашању овђе нико никаква оправдана приговора ставити. Ако се напретковом шарлатању не допада што не угађа његовој страсти и лудој памети, из тога не шљеди, да се он ни народу не допада. Овака извртања сувише су провидна и отрцана, а да би кога могла обманути. Пријесна је дакле лаж, да је овдашњи парох са народом у омрази, да он смутље у народу меће и да не врши своје прописане свештеничке дужности. Његов је досадашњи рад признат и награђен, колико од народа православног, толико од духовне власти, а на име од блаженопоч. Митрополита Леонтија и садашњег Високопреосвештеног Серафима.

Узалуд је дакле „Напредак“ избацио све оне ракетле своје личне сујете, којима је хтјео да нашега пароха омрази у народу свом, коме овај једино служи, јер мислимо, да пречасни парох и ако можда не ће бити „Напретку“ и његову дописнику никад по вољи, но да ће ипак и од сад бити честит свештеник своје цркве и свога народа! А то је главно!

Сад пођимо даље. Што „Напредак“ у 12. бр. о. г. иронично јавља свијету, да на „прославу милутиновићеву“, држану 24./II ове године нијесу Срби дошли и да је на челу одбора забаве био парох г. Патрикије Комадановић, то је гола измишљотина. Општина је уједно била и приређивачки одбор и о свему је бригу водила. Па и кад би парох био пресједник одбора, зар би то зазорно и необично изгледало! Зар свештенство не може учествовати у јавним народним забавама? Та ако је икада оно је данас баш потребна нама узајамна слога између свештенства и народа и да свештеници савјетом и дјелом свагдје притеку у помоћ општинама и народу. Није ли програм оне забаве био кроз српски? Зар није забаву руководила општина ова, која није жалила ни труда ни материјалних жртава само да се забава што достојније изведе? Нијесу ли забаву приређивали поред овдашњег свештеника још двојица госпoде учитеља и лијепа кита овдашње српске младежи — Срба и Сркиња? Зар поред онолико српско-православних породица најодличније браће мухамеданаца, чиновника и официра, што су забаву посјетили, нису дошли на забаву Срби? Шта је учинила „Напретку“ да од Бога нађе она лијепа кита наше младежи, која је онако

www.unilib.rs
 својски живо радила око забаве? За то омладину нашу већ сада хоће да понизи пред свијетом и да јој убије вољу за даљи рад? Зар су српском народу овђе на одмет његови најбољи синови, који имају већи дио живота још пред собом. Зар се тако чува омладина — та узданица наша? Ми питамо отворено пред цијелијем свијетом, српским: јел' тај цио поступак напретков поштен?!

Напретков дописник наводи да је између општине и народа пукао неки јаз и како је огорчени народ устао против општине. Ми на просто одбијамо она подметања ако кажемо, да је народ српски са општином, а општина да је уз народ. Дакле измишљотиња је и обмана, да је између општине и народа пукао некакав јаз; већ јаз је пукао између општине и славољубивих људи, који су тежили за општинском и пресејдничком чашћу, као и неких црквених дужника, који се љуте и дижу грају на општину, што је ова у пошљедно доба одлучно устала, да све црквено-шк. дугове код дужника осигура њиховим иметком. Поступак овај општински, а на те-

мељу закључка општинског донесеног у сједници 29. јуна 90. год под пресејдничтвом Митрополита Серафима, сваком се пријатељу цркве и школе допада, само не некима, који су вољели држати на дугу црквене новце без осигурања, па су почели против општине бургијати, да су чак и лично интригама својим око уредничтва напреткова, те ево лажама и успјели, да је и „Напредак“ против општине јавно буку дигао.

Узевши све у обзир, ми ради елоге и мира за сада завршујемо с' овим. А ако „Напредак“ и његов дописник буду и на даље ћерали свој ћорави занат ми их чекамо на мегдану, да свагда истином лаж побиијемо.

Из сједнице ср.-пр. пр.-шк. општине, држане у Чајничу 7. априла 1891.

Српска православна црквено-школека општина.

Чланови:

Јово Калацановић,
Игњат Перендија,
Дамјан Радовић,
Јањићије Комадановић.

Пресејдник:

Василије Перендија.

За тачност преписа јамчи

Ј. Кочовић,

перовођа и учитељ.

Још једно питање, управљено пречасном господину Димитрију Руварцу, пароху земунском.

Кад сам оно у 15. броју овога листа 1889. изнио оне „биљешке“ нијесам се могао надати, да ће се на њи обзријети преч. г. Д. Руварац, вриједни познавалац наше црквене прошлости, али кад наиђох на одговор у Ш. свесци, овог листа ове године, увиђох да има сасвим право, јер ко хоће да познаје нашу црквену прошлост тај требе да се обзире и на најмање ситнице.

Заиста преч. госп. Д. Руварац јест онајспособнији за такве одговоре, јер у колико његове књижевне радње познајем, види се да он врло добро познаје „књиге староставне“ и да при руци има многа дјела, која казују нашу црквену прошлост, што ми неучни и материјално слаби имати немеремо, јер да сам све то ја имао, или просто — да сам ја знао, што он зна —

заиста ни писао неби I. и Ш. „биљешку“, него што нијесам знао, то сам питао, што мислим да није ни срамоте, јер: „ко пита, не залази“, те што сам питао, то ми је казано, за што сам дужан благодарити преч. госп. Д. Руварцу за одговор, што овим чиним.

Али ево опет догодило се и то баш у реченом одговору, те је написано нешто, што је незнам, а рад би знати, те с тога понизно молим преч. г. Д. Руварца, да се потруди и разгледа књиге око себе, па ми одговори на његове ријечи у реченом одговору и то ове: „Неопростим је гријех, да се у изказу могло рећи, да је под бр. 35. Венијамин (Краљевић) био митрополит од 1817. — 1835., који се као епископ налазио при патријарху 1809. — 1812.“, и т. д.

Сад ја не знам баш управо, који изказ мисли преч. г. Д. Руварац, али држим да мисли изказ у „Шематизму“ од 1886., а у томе изказу не каже се, да је Венијамин био Краљевић, нити да је Венијамин био епископ при патријарху Калинику; него се

каже, да је при митрополиту Калинику, био епископ Венедикт Краљевић.

Због тога молим за одговор.

У Хрґама 15. Априла 1891.

В. Стакић.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 24.022/І.

Распис натјечаја.

Почетком идуће школске год. 1891/2. (20. августа до 1. септембра 1891.) попуниће се на српско-православној богословији у Рељеву 20 питомачких мјеста, и то 10 за припаднике дабро-босанске, 5 за припаднике херцеговачко-захулмске и 5 за припаднике зворничко-тузланске архидијецезе.

Молбеницама ваља приложити следеће свједоџбе:

1. Крсни лист по којем је доказато, да је молитељ православне вјере и да је навршио 15. годину.

2. Школске свједоџбе по којима треба да се исказаже, да је довршио барем основну школу са добријем успјехом.

3. Свједоџбу надлежне политичке области и парохијалног уреда, да му је владање непорочно и да је нежењен.

4. Лијечничку свједоџбу, да је потпуно здрав, тјелесно и умно, и да су му урезане оспице.

Тако обложене молбенице, имају се овој земаљској влади, преко дошичне архидијецезалне власти, најкашиње до 8. (20.) јула 1891. упуштити.

Изабрани кандидати за та мјеста, која се имају да попуне, морају се прије ријешења питања о примању као питомци богословије, подвргнути пријамноме испиту и то:

а) Из пространог катихизиса (цијело градиво учевно, о вјери надежди и љубави);

б) из библијске повјести (приповијетке старог и новог завјета);

в) из црквено-словенског језика (читање и писање);

г) из српског језика (читање, писање, основне именске и глаголске, промјене и разазнавање појединијех врсти ријечи);

д) из аритметике (декадски бројни систем и четири врсте рачуна са неименованијем и именованијем цијелијем бројевима и разломцима);

е) из црквеног појања, оно знање, што га прописује наставни план за српске вјероисповједне основне школе;

ж) на посјетку мораће се кандидати подврћи поновном лијечничком прегледању.

При ријешавању питања о примању кандидата као питомаца у завод, узимаће се особито призрење на оне молитеље, који су осим основне школе свршили са добријем успјехом 4 разреда на гимназији, или учишелску или трговачку школу.

Сарајево, дне 3. (15.) априла 1891.

За поглавара земаљске владе:

Грађански доглавник:

Кучера.